

Мітара тучра Масштава

Выдаецца з 1932 г.
№ 28 (2554)
ПЯТНІЦА
9
ліпеня 1971 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

Кажуць, няма лекаў, мацнейшых за час. Але ёсць сіла, што здольна перамагчы і яго. Гэта памяць людская!

Мы помнім! Мы не забудзем!—нібы гавораць людзі, што кожны ліпень, ужо дваццаць сёмы раз прыходзяць да абеліскаў загінуўшым, якія стаяць на нашай зямлі нібы вартавыя.

Да помніка воінам і партызанам ля возера Нарач 3 ліпеня сабраліся дзесяткі тысяч жыхароў з навакольных вёсак, ветэраны Айчыннай вайны, госці з Мінска. Сабраліся, каб аддаць даніну павагі сваім бацькам, сынам, братам і сёстрам, якія загінулі дзеля таго, каб убачылі сонечныя промні, блакіт неба і зеляніну палёў мы сёння.

Глядзіш на юнакоў, што схілілі галовы перад помнікам, і нібы чуеш радкі паэта:

Яны ляжаць на варце міру,
А іх ахоўваюць сыны.

Фота М. РУБІНШТЭІНА.

ЦЕНТРАЛЬНОМУ КАМІТЭТУ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

Савецкія пісьменнікі, якія сабраліся на свой Пятый з'езд, шлюць гарачае прывітанне Цэнтральному Камітэту Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і выказваюць адзінадушную і поўную падтрымку палітычнага курсу партыі, яе тытанічнай арганізатарскай дзейнасці.

Мы прыйшлі на пісьменніцкі з'езд пад уражаннем велізарнай падзеі ў жыцці нашай партыі, савецкага народа, камуністаў усёй планеты — нядаўна завяршыўшага сваю работу XXIV з'езда КПСС. Няўхільна прытрымліваючыся заповітаў вялікага Леніна, партыя вядзе нас да камунізму. Мы, пісьменнікі, цвёрда памятаем: задачы п'яцігодкі — гэта і нашы задачы, праграма стваральнай работы партыі — гэта і наша праграма.

Шматнацыянальная савецкая літаратура, ствараемая больш як на сямідзесяці мовах, — дзецішча Вялікага Кастрычніка. Свой уклад у развіццё культуры сацыялістычнага грамадства ўносяць усе народы вялікай краіны, згуртаваныя адзіным задум і мэт.

Мы з гонарам гаворым аб нашай шматнацыянальнай літаратуры, бо падобнай з'явы ў гісторыі сусветнай культуры не было. Яе поспехі — нагляднае сведчанне трыумфу ленінскай нацыянальнай палітыкі, якая праводзіцца Камуністычнай партыяй Савецкага Саюза.

У Справаздачным дакладзе ЦК КПСС, у рашэннях XXIV партыйнага з'езда ўдзелена вялікая ўвага літаратуры і мастацтва. З пачуццём глыбокага задаваль-

нення і ўдзячнасці ўспрынялі мы высокую ацэнку пісьменніцкай працы і той ролі, якая належыць літаратуры і мастацтва ў справе выхавання будаўнікоў камунізму. Разам з тым мы выразна ўсведамляем, як многа яшчэ трэба нам зрабіць, каб апраўдаць гэта давер'е партыі, якая вялікай наша адказнасць за сваю творчасць перад часам, перад родным народам.

Патрабавальная размова аб літаратуры апошніх год, справядлівая крытыка слабасцей і недахопаў добра-справядліва адчуецца на творчым лёсе кожнага з нас, у дзейнасці пісьменніцкіх арганізацый.

Барацьба за высокі ідэйны і мастацкі ўзровень савецкай літаратуры — вось тая карэнная задача, да выканання якой заклікаў усіх мастакоў слова наш пісьменніцкі з'езд. На ім разгарнулася змястоўная гутарка аб праблемах літаратурнага майстэрства, аб больш глыбокім мастацкім пранікненні ў пласты народнага жыцця, аб павышэнні якасці творчай працы.

За апошнія гады ў нас створана нямала таленавітых кніг, якія дапамагаюць духоўнаму і маральнаму росту працаўнікоў горада і вёскі, працягваюць лепшыя традыцыі савецкай літаратуры, традыцыі страшнай барацьбы за ідэалы сацыялізму і камунізму. Лепшыя з іх па праве ўдасцоены Ленінскіх і Дзяржаўных прэмій. Аднак, на наш жаль, яшчэ з'яўляюцца творы, напісаныя павярхоўна, у якіх жывая думка, высокія пачуцці, рэальныя праблемы падмяняюцца безаблічымі літаратурнымі штампамі. Наша пісьменніцкая грамадскасць усё яшчэ ў даўгу перад сучаснай культурой, сэнсам жыцця якога з'яўляецца стваральная праца на карысць народа.

У з'езд пісьменнікаў СССР грунтоўна разгледзеў пытанні, звязаныя са станам літаратурна-мастацкай крытыкі. Мы поўнасцю падзяляем думку, якая была выказана тав. Л. І. Брэжневым у Справаздачным дакладзе XXIV з'езду КПСС, што поспехі савецкай літаратуры і мастацтва былі б яшчэ больш значныя, а недахопы зжываліся хутчэй, калі б наша літаратурна-мастацкая крытыка больш актыўна праводзіла лінію партыі, выступала з большай прынцыповасцю, спалучаючы патрабавальнасць з тактам, з беражлівымі адносінамі да творцаў мастацкіх каштоўнасцей. Запуням партыю, што крытыкі і літаратурнаўдзіцы пастараюцца зрабіць усё неабходнае, каб з большай

адказнасцю і прынцыповасцю ажыццяўляць сваю высокую партыйную місію.

Ганаровыя і высакордонныя задачы ў савецкіх пісьменнікаў. Мы гордыя тым, што іменна на нашу долю выпала шчасце быць вшчыльнікамі сацыялістычнай навізіны, сцяганосцамі гуманізму і грамадскага прагрэсу, ствараць мастацкі летапіс развіцця савецкага грамадства.

Імперыялістычная прапаганда не пагарджае нікімі сродкамі, каб узвесці паклёп на высокія ідэалы савецкай літаратуры, аслабіць уплыў сацыялістычнага мастацтва на розум і сэрцы людзей, раскалоць нашы рады. Але няхай ведаюць паклёпнікі, што ўсе іх спробы асуджаны на провал! Савецкія пісьменнікі выступаюць згуртаванымі радамі, яны безапаветна адданыя партыі і народу. Уся наша творчасць непарыўна звязана з вялікай справай будаўніцтва камунізму.

Разам з літаратарамі братніх сацыялістычных краін, разам з прагрэсіўнымі дзеячамі культуры ўсёй зямлі мы ўзнямаем голас у абарону міру і прагрэсу, супраць бесчалавечнай вайны амерыканскага імперыялізму ў Індакітаі, супраць захопу ізраільскімі экстрэмістамі арабскіх зямель, супраць варварскіх бамбардзіровак мірных гарадоў і сёл, забойства дзяцей і жанчын. Мы лічым сваім свяшчэнным абавязкам выказаць дзейную падтрымку справе нацыянальна-вызваленчай барацьбы народаў супраць імперыялізму, адстойваць мір ва ўсім свеце.

Наперадзе ў нас адказныя і складаныя задачы па выхаванні новага чалавека, стварэнні духоўнай скарбніцы савецкага грамадства. Жыццё патрабуе ад нас смелых пошукаў, новых мастацкіх дасягненняў, вартых нашай эпохі. Мы запуням родную Камуністычную партыю, што аддадзім усё сілы, талент і натхненне будаўніцтву камунізму, ажыццяўленню рашэнняў XXIV з'езду КПСС.

Няхай жыве і мацнее Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік — апора міру і дружбы народаў!

Няхай жыве наша родная ленінская партыя і яе баявы штаб — Цэнтральны Камітэт КПСС!

Няхай жыве вялікі савецкі народ!

Няхай жыве камунізм — будучыня ўсяго чалавечтва!

V З'ЕЗД ПІСЬМЕННИКАУ
САВЕЦКАГА САЮЗА.

РЭЗАЛЮЦЫЯ V З'ЕЗДА ПІСЬМЕННИКАУ СССР

Пятый з'езд пісьменнікаў СССР сабраўся ў знамянальны час, калі савецкі народ прыступіў да выканання гістарычных прадвызначэнняў XXIV з'езду Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. З'езд з'явіўся выдатнай з'явай у жыцці нашай краіны і ўсяго свету, ён надвёў вынікі вялікай работы, праробленай партыяй і народам, наміццў навукова-абгрунтаваную праграму далейшага руху нашага грамадства да камунізму. Гэта велічная праграма натхняе ўвесь народ, усіх нас, савецкіх пісьменнікаў, на новыя творчыя дзяснішні. Няма і не можа быць для мастака слова больш адказнай і ганаровай справы, чым актыўна ўдзел у стваральнай працы свайго народа.

Ад імя ўсіх работнікаў шматнацыянальнай савецкай літаратуры дэлегацы ўсесаюзнага пісьменніцкага з'езду выказваюць сардэчную падзяку партыі за высокую ацэнку творчых поспехаў, якіх дасягнула літаратура, за мудрыя парады і справядлівыя заўвагі, якія выказала нам Камуністычная партыя.

Савецкія пісьменнікі добра разумеюць, што па меры руху нашага грамадства наперад па шляху будаўніцтва камунізму роля літаратуры і мастацтва няспынна ўзрастае. Гэта абавязвае нас узняць сваю работу на новы, яшчэ больш высокі ўзровень, заўсёды няўхільна кіравацца прынцыпамі сацыялістычнага рэалізму — ленінскай партыйнасці, народнасці, баявой наступальнасці ў барацьбе з чужой ідэалогіяй. Для ўсіх атрадаў мастацкай інтэлігенцыі праграмным з'яўляецца палажэнне Справаздачнага даклада ЦК КПСС: «...Чым цяснейшая сувязь мастака з усім шматнацыянальным жыццём савецкага народа, тым больш правільны шлях да творчых дасягненняў і ўдачы».

Савецкая літаратура жыве інтарэсамі народа, натхняецца ідэаламі партыі. У лепшых яе творах з вялікай уражлівай сілай узноўлена гісторыя станаўлення і перамогі сацыялістычнага грамадства, фарміравання людзей новага тыпу. Сродкамі мастацтва раскрыць сэрца і прыгажосць свету сацыялізма, ведці яго мэт і высакордоннасць яго імкненняў — вось у чым заключаецца найпершы абавязак савецкіх пісьменнікаў. Творы, якія атрымалі народнае прызнанне, ярка перадаюць пафас велічнай працы, якой жыве зараз наша краіна.

што ажыццяўляе навукова вывераныя планы камуністычнага будаўніцтва. Савецкая літаратура актыўна садзейнічае развіццю ісвычэрпнай працоўнай энергіі, грамадзянскай актыўнасці, неадарыма-сці да ўсяго, што тармозіць наш рух наперад.

Яшчэ ў першыя гады існавання нашага пісьменніцкага саюза А. М. Горкі падкрэсліваў, што асноўным героем кніг мы павінны абраць працу, гэта значыць чалавека ў працесе творчай працы. Па ўсіх этапах свайго гісторыі савецкая літаратура была вернай гэтай вялікай, сапраўды гуманістычнай традыцыі. Яна бачыць галоўную задачу ў тым, каб паназаць вядучага героя нашага жыцця — перадавога працаўніка, актыўнага змага-ра за справу камунізму ва ўсёй шырыні яго інтарэсаў, багаці думак і пачуццяў. Стварыць вобраз такога чалавека, вобраз, які палі-ну бы чытачоў эстэтычнай даска-наласцю, — абавязак і ігчаслівае прызначэнне мастакоў слова.

Савецкая літаратура імкнецца больш глыбока асэнсаваць гіста-рычны шлях, па якім ідзе наша краіна — прадвесніца рэвалюцыйна-га абнаўлення свету. Вяспрэч-ным дасягненнем з'яўляецца літа-ратурная Ленініяна, стварэнне якой стымулявалася ўсенароднай падтрымкай да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. З'явіўся рад ярых твораў, якія праўдзіва малюць аблічча Леніна — арга-нізатара і кіраўніка Камуністыч-най партыі, увасабленне яго ідэй у нашым сённяшнім жыцці. Гіста-рыка-рэвалюцыйная тэма, тэма ге-раічнай барацьбы ленінскай партыі ўсё больш прыцягвае ўвагу пісьменнікаў.

Справаздачны перыяд характа-рызаваўся імклівым ростам усіх атрадаў шматнацыянальнай савец-кай літаратуры. Роекайт літарату-ры, якая ствараецца на 75 мовах народаў СССР, адлюстроўвае ста-наўленне новай гістарычнай агуль-насці людзей — савецкага народа. Гэта яшчэ адно цудоўнае свед-чанне мудрай палітыкі партыі, плённасці ідэй сацыялістычнага інтэрнацыяналізму. Жывое уваса-бленне дружбы і братэрства савец-

кіх народаў, — наша літаратура моцная ідэйным адзіствам і ба-гаццем мастацкіх форм, у новых умовах яна развівае прагрэсіўныя нацыянальныя традыцыі кожнага народа, ўзабагачаныя сацыялістыч-ным воштытам. З'езд звяртае ўвагу ўсіх пісьменнікаў краіны на неаб-ходнасць і далей нястомна маца-ваць і развіваць дружбу братніх літаратур.

Савецкая літаратура стваралася і ствараецца творчай садружнасцю пісьменнікаў розных пакаленняў. З'езд з задавальненнем адзначае, што ў мінулыя гады з'явілася ня-мала новых імёнаў таленавітай моладзі. Правільнае ідэйна-палі-тычнае выхаванне літаратурнай змены, якое спалучае клопат аб талентах і патрабавальнасць да іх, павінна і надалей з'яўляцца най-першым абавязкам пісьменніцкай арганізацыі.

Бурнае прагрэсіўнае развіццё сацыялістычнага грамадства па-трабуе глыбокага мастакоўскага асваення новых з'яў, якія ўзні-каюць у эканамічнай, палітыч-най, маральнай сферах жыцця краіны. Аднак часам друкуюцца тво-ры, якім уласцівы павярхоўны па-дыход да важных праблем народ-нага жыцця, што патрабуюць ста-ранага аналізу і прадуманых ма-стацкіх абарульненняў. Недастаток-на глыбока асветляецца ў літа-ратуры жыццё нашага слаўнага ра-бочага класа. Не заўсёды атрымлі-вае ярнае мастацкае адлюстраван-не довае, што ўзнікае ў сучаснай жаласнай вёсцы. Усё яшчэ з'яў-ляюцца творы, бедныя па думцы, невыразныя, прылітыжныя. Як вя-дома, рамесніцкае выкананне толькі каміраметуе актуальную тэму.

Падтрымліваючы творчыя нама-ганні пісьменнікаў, якія глыбока і праўдзіва адлюстроўваюць нашу гісторыю, аналізуюць жывыя з'я-вы сучаснасці, з'езд указвае на та-кую рашаючую ўмову поспеху ў выкананні гэтых задач, як цвёрдае следаванне прынцыпам класавасці, гістарызму, навуковай і мастацкай аб'ектыўнасці. Неабходна зрабіць усё вывады з партыйнай крытыкі краінасцей, якія мелі месца, калі сёй-той з аўтараў засяроджваюцца ў сваіх творах на праблемах, знітых

партыяй пры ліквідацыі вынікаў культуры асобы, а іншыя спрабавалі абяліць з'явы мінулага, адкінуўшы партыяй як супярэчлівыя таму но-ваму, творчаму, што сцвярджаецца зараз у жыцці.

Вялікая роля савецкіх пісьмен-нікаў у стварэнні твораў, якія вы-хоўваюць моладзь у патрыятыч-ным духу, у павязе да герайчных ваенных і працоўных подзвігаў і традыцый савецкага народа.

У сучасных умовах нашай пер-наступеннай задачай становіцца барацьба за высокую ідэйна-маста-цкую якасць публікуемых твораў. Стваральнікі камуністычнага грамадства, мы абавязаны авало-даць вышэйшымі прафесійнага май-стэрства, усім вопытам сусветнай мастацкай культуры. Высокая па-трабавальнасць, неаддзельная ад беражлівых адносін да таленту, да своеасаблівага працы мастака павінна вызначаць атмасферу літа-ратурнага жыцця.

Асабліва вялікая роля ў ства-рэнні такой атмасферы належыць літаратурнай крытыцы. За мінулы перыяд яна стала больш актыўна ўдзельнічаць у сучаснай ідэалагіч-най барацьбе, больш данкладна і глыбей выказвацца аб літаратур-ных творах. Аднак яе ўздзеянне на ідэйна-мастацкі рост савецкай літаратуры павінна быць значна большае, чым да гэтага часу, ёй трэба рашуча пераадолець наяў-ныя пралкі і памылкі. Паспяховае развіццё літаратуры ў многім звязана з актыўнасцю крытыкі ў пра-вядзенні партыйнай лініі, з яе прынцыповасцю, умением спалу-чаць патрабавальнасць і такт, кло-пат аб стваральніках мастацкіх каштоўнасцей. Гэтая адказная мі-сія да многага абавязвае літаратур-ную крытыку. Пісьменніцкім арга-нізацыям неабходна прыняць заха-ды для павышэння ролі і аўтары-тэту літаратурнай крытыкі, ства-рыць умовы для ілганнага развіцця ўсіх жанраў літаратурна-крытыч-най работы.

Наша літаратура і мастацтва знаходзяцца па адным з самых во-стрых участкаў сучаснай ідэала-гічнай барацьбы. Час патрабуе ад нас данкладнага кіласавага падыходу да з'яў грамадскага жыцця, ня-стомных клопатаў аб чысціні марк-сісцка-ленінскага светлагляду, не-прымырных адносін да буржуаз-най ідэалогіі, рэвізіянізму і дагма-тызму. З'езд выказвае цвёрдую ўпэўненасць, што ўсе савецкія

ПЛЕНУМ ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ СССР

2 ліпеня адбыўся пленум праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, выбранага V з'ездам пісьменнікаў.

Пленум разгледзеў арганізацыйныя пытанні.

Старшынёй праўлення Саюза пісьменнікаў СССР выбран К. А. Федзін, першым сакратаром праўлення—Г. М. Маркаў.

Пленум выбраў сакратарыят праўлення Саюза пісьменнікаў СССР у саставе: Г. Г. Абашыдзе, А. Т. Алімжанай, Т. Аскараў, М. П. Бажан, С. А. Баруздын, А. П. Бяляўскас, В. Э. Бээкман, Ю. В. Бондараў, П. П. Боцу, П. У. Броўка, Ю. Н. Верчанка, А. Т. Ганчар, М. М. Грыбачоў, М. А. Ібрагімаў, Б. Н. Кампаў-Палявой, А. П. Кешокаў, В. М. Кажэўнікаў, В. П. Казачэнка, А. Е. Карняйчук, Л. М. Ляо-

наў, М. К. Луконін, С. В. Міхалкоў, Г. М. Мусрэпаў, С. С. Нараўчатаў, Л. Н. Навічэнка, К. Нугманаў (Яшэн), Нуры Закі, В. М. Озераў, Р. Г. Раждзественскі, А. Д. Салынскі, С. В. Сартакоў, К. М. Сіманаў, Я. Т. Скурко (Максім Танк), Ю. К. Смоліч, А. А. Суркоў, А. Т. Твардоўскі, М. С. Ціханаў, Э. С. Тапчан, М. Турсун-Задэ, Н. Т. Федарэнка, А. Б. Чакоўскі, О. Н. Шасцінскі, М. А. Шолахаў, Р. М. Эсенаў, А. І. Янсанс.

Пленум зацвердзіў старшынёй праўлення Літаратурнага фонду СССР А. П. Кешокава.

Адбылося пасяджэнне Цэнтральнай рэвізійнай камісіі Саюза пісьменнікаў СССР, выбранай V з'ездам пісьменнікаў. Старшынёй яе выбраны А. Н. Васільеў.

Пісьменнікі будуць яшчэ больш упарта і настойліва змагацца за ідэйна-камуністычную партыю, супраць варожых поглядаў і настрояў, супраць ідэйнай неакрэсленасці і безадказнасці.

Новыя задачы патрабуюць новага ўзроўню палітычнай і творчай работы пісьменніцкіх арганізацый. XXIV з'езд КПСС падкрэсліў, што Саюз пісьменнікаў заклікае аддаваць паўсядзённую ўвагу творчым праблемам развіцця літаратуры, павышэнню ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню і прафесійнага майстэрства членаў саюзаў, выхаванню высокай адказнасці ў дзейнасці літаратуры за сваю працу перад грамадствам, усмерна мацаваць садружнасць творчых работнікаў з творчымі калектывамі.

Задачы павышэння ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню і прафесійнага майстэрства членаў саюзаў заўсёды знаходзіліся ў цэнтры ўвагі Саюза пісьменнікаў СССР. Менавіта гэтым імкненнем была прасякнута работа аб'яднаных пленумаў праўленняў творчых саюзаў, прысвечаных 50-годдзю Кастрычніка і 400-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Важныя пытанні ідэйна-творчага характару разглядаліся на пасяджэннях пленумаў і сакратарыята праўлення СШ СССР, грамадскіх саветаў пры праўленні, у творчых аб'яднаннях.

За апошнія гады памножыліся, сталі больш кампартэічнымі і дэяльнымі сувязі праўлення Саюза пісьменнікаў СССР з дзяржаўнымі і грамадскімі арганізацыямі. Апраўдала сябе такая форма работы, як накіраванне пісьменніцкіх брыгад у саюзныя рэспублікі, у краі і вобласці для сустрэч з чытачамі, правядзення прапагандысцкай работы, усталявання цеснай сувязі з творчымі калектывамі. З'езд рэкамендуе працягваць і ўдасканальваць дзейнасць усіх пісьменніцкіх арганізацый у гэтым напрамку.

Праўленне Саюза пісьменнікаў СССР, літаратурнага грамадскасцэ аддаюць вялікую ўвагу міжнародным літаратурным кантактам. Ва ўмовах абвастрэння ідэалагічнай барацьбы на сусветнай арэне Саюз пісьменнікаў паслядоўна праводзіў курс на развіццё і ўмацаванне творчых сувязей з замежнымі літаратарамі, рашуча адстойваў палітыку КПСС і савецкай дзяржавы, прынцыпна сацыялістычнага ралізму. За мінулы перыяд узмацнілася і паглыбілася наіва супрацоўніцтва з саюзамі пісьменнікаў Народнай Рэспублікі Балгарыі, Венгерскай Народнай Рэспублікі, Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнама, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Рэспублікі Куба, Манголь-

скай Народнай Рэспублікі, Польскай Народнай Рэспублікі, Сацыялістычнай Рэспублікі Румыніі, Сацыялістычнай Федэратыўнай Рэспублікі Югаславіі. Была аказана дапамога здароваму пісьменніцкім сламам Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі ў іх рабоце. Умацаваліся ідэйна-літаратурнага адзінства пісьменнікаў сацыялістычных краін спрыялі двухбаковыя і шматбаковыя творчыя сустрэчы, абмеркаванні і дыскусіі на пытаннях марксісцка-ленінскай эстэтыкі.

Клапоціцца аб развіцці сувязей з прагрэсіўнымі пісьменнікамі Захаду, якія змагаюцца за мір, дэмакратыю, сацыялізм, Саюз пісьменнікаў СССР правёў шэраг міжнародных форумаў, у якіх удзельнічалі вядомыя замежныя пісьменнікі. Важнае значэнне Саюз пісьменнікаў СССР надае ўсталяванню і развіццю кантактаў з літаратурамі краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, умацаванню сувязей з асацыяцыяй пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі.

Прынцыповая і паслядоўная лінія Саюза пісьменнікаў СССР у галіне міжнародных сувязей абумовіла прыватны спроб нашых ідэалагічных праўнікаў арганізаваць байкот савецкай культуры. Цяпер узнікаюць новыя магчымасці для мэтанакраванай работы па развіцці літаратурных кантактаў. І савецкія пісьменнікі будуць актыўна мацаваць дружбу братніх сацыялістычных літаратур, гуртуючы вакол сябе прагрэсіўную замежную інтэлігенцыю, дзейна змагаючыся за саюзніцкае і супраць тых, хто ненавідзіць справу сацыяльнага прагрэсу. Наша прызвание — быць на міжнароднай арэне палымнымі прапагандыстамі перамаганых ідэй камунізма.

V з'езд савецкіх пісьменнікаў абавязвае праўленне і сакратарыят Саюза пісьменнікаў СССР уважліва разгледзець заўвагі і прапановы, выказаныя ў ходзе дыскусій, і распрацаваць практычны план работы пісьменніцкай арганізацыі па бліжэйшых гадах.

З'езд ад імя ўсіх савецкіх пісьменнікаў заклікае, што поўнасцю прымае як праграму свайго дзейнасці ўказанні XXIV з'езда КПСС па пытаннях літаратуры. Рашэнні партыйнага з'езда вызначаюць змест і характар нашай работы, служыць заручкай новых поспехаў літаратуры. Мастацкая творчасць у нашай краіне і надалей будзе развівацца на аснове непакінутых прынцыпаў партыйнасці, народнасці, непарыўнай сувязі з жыццём народа.

М А С К В А АПЛАДЗІРУЕ БЕЛАРУСІ

Пазаўчора, 7 ліпеня, слаўная сцена Вялікага тэатра ў Маскве была аддадзена артыстам Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР. Тут спектаклем «Зорка Венера», у цэнтры якога — вобраз паэта Максіма Багдановіча, адкрыў свае гастролі лепшы музычны калектыў нашай рэспублікі. У зале сабраліся масквічы, госці сталіцы, прадстаўнікі грамадскасці.

Гасцей цёпла вітаў вядомы оперны рэжысёр, народны артыст СССР Б. Пакроўскі.

Публіка з цікавасцю праслухала оперу Ю. Семянякі, пастаўленую рэжысёрам С. Штэйнам, дырыжорам К. Ціханавым, мастаком Я. Чамадуравым. Выканаўцы галоўных партый С. Данілюк і А. Саўчанка, маладая салістка В. Садоўская і іншыя, аркестр, хор і балет не адзін раз выклікалі дружнюю рэакцыю залы, выбухі апладысмантаў. Удзельнікам спектакля і аўтару оперы былі ўручаны букеты кветак.

На спектаклі прысутнічалі загадчык аддзела культуры ЦК КПСС В. Шаўра, міністр культуры СССР К. Фурцава, першы сакратар праўлення Саюза кампазітараў СССР Ц. Хрэнікаў, намеснік старшыні Савета Міністраў БССР Н. Сняжкова, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. Марцэлеў і іншыя.

А напярэдадні адкрыцця гастролі была праведзена прэ-канферэнцыя, якую адкрыў намеснік міністра культуры СССР Н. Мохаў. Сталіцкія журналісты і карэспандэнты газет з праграмай гастролі і з гісторыяй музычнага тэатра на Беларусі пазнаёмілі намеснік міністра культуры БССР Ю. Міхнэвіч.

Учора масквічы глядзелі балет «Выбранніца» Я. Глебава, створаны па матывах паэм народнага песняра Янкі Купалы.

Грамадскасць сталіцы сардэчна прымае гасцей. Маскоўскія газеты друкуюць артыкулы і інтэр'ю, калектывы прадпрыемстваў і ўстановаў запрашаюць да сябе артыстаў, рыхтуюцца сустрэча нашага тэатра з майстрамі мастацтва сталіцы, пабываюць беларускія спевакі і танцоры ў адным з падмаскоўных калгасаў.

Па тэлефоне ад спец. карэспандэнта «Літаратуры і мастацтва».

«ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТА» — так назвалі літаратурны вечар, прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы работнікі літаратурнага музея паэта. І менавіта ён быў такім, гэтым вечар: у зале музея прагучалі цёплыя ўспаміны тых, хто блізка ведаў народнага песняра Беларусі, хто неадпарова сустракаўся з ім, размаўляў і на ўсё жыццё запомніў яго светлы вобраз.

Традыцыйны вечар адкрывае дырэктар музея Уладзімір Юрэвіч. Яго кароткі, усхваляваны расказ аб жыцці і літаратурнай дзейнасці Янкі Купалы з цікавасцю слухаюць прысутныя: прадстаўнікі грамадскасці сталіцы, вядомыя беларускія пісьменнікі, школьнікі, што прыехалі з радзімы паэта, госці з ПНР — група настаўнікаў Беларускага ваяводства.

Міжволі прыгадваюцца радкі з верша В. Таўлая «Паміні Янкі Купалы»:

Яго — няма!
А песні следы
Штогод — усё мацней звяняць
І сам ён звонкая легенда,
Якой і рэчу не дагнаць.

Але ў гэты вечар асабліва прыемна было чуць успаміны пра паэта яго сучаснікаў — пісьменнікаў Алеся Якімовіча, Юркі Гаўруса, Сяргея Грахоўскага, Пятра Прыходзькі, народнага мастака БССР Аскара Марыкса і іншых. Асобныя дэталі, факты, эпизоды з жыцця Янкі Купалы, прыгаданыя ім, маюць непаўторны высакародны вобраз паэта, кожны радок якога быў сагрэты бязмежнай любоўю да Радзімы, да роднага краю, да людзей.

Алеся Якімовіч, у прыватнасці, успамінае адну з паездак беларускіх пісьменнікаў у Арменію ў 1939 годзе з Яннам Купалам. Паездка была даволі цікавая, гасцінасць сяброў — надзвычайная. Бясконцы сардэчныя сустрэчы, выступленні, здавалася, займалі ўвесь час. Але менавіта за тым дзесці дзён падарожжа па Арменіі Янкі

Купала напісаў вядомы цыкл вершаў, прысвечаны вызваленню Заходняй Беларусі. Ён, паэт-грамадзянін, не мог не адгукнуцца на гэтую вялікую палітычную падзею ў жыцці беларускага народа.

Нямала цікавага пра свае сустрэчы з паэтам, расказаў і Аскар Марыкс. Ён быў першым галоўным мастаком створанага неўзабаве пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі драматычнага тэатра, які распачаў сваю працу паказам камедыі «Паўлінка». І менавіта ў гэты час мастак меў шчасце бачыць і чуць паэта. Янкі Купала прымаў жывы ўдзел у падрыхтоўцы спектакля: не толькі рабіў трыпны заўвагі ў час рэжысёрскіх аглядань, мастакам, але і знаходзіў падтрыманне слова падтрымкі, калі справа не ладзілася.

У яго была на твары заўсёды такая лагодная, цёплая ўсмішка, — гаворыць Аскар Пятровіч, — што нельга было не ўсміхнуцца ў адказ. І яна, гэтая сонечная купаляўская ўсмішка, падбадзёрвала нас, памагала шукаць новыя рашэнні.

Прыемнай неспадзяванкай быў на літаратурным вечары расказ Сяргея Грахоўскага аб адным эпизодзе з жыцця Янкі Купалы.

Некаторы час Янкі Купалау лячыў вядомы беларускі хірург Бобрык — родзіч С. Грахоўскага. Паэт быў удзячны яму. І вось аднойчы на вуліцы ён сустрэў урача з жонкай і напрасіў зрабіць яму паслугу: зайсці ў магазін і памагчы выбраць прыгожы сервіз. Не трэба тлумачыць, як старалася Кацярына Іванаўна падабраць посуд па густу слаўтаму пацыенту свайго мужа. І — падбрала графіт, чарні і фужэры з зялёнага шкла... Калі сервіз запакавалі, Янка Купала падзякаваў знаёмым, падвёз на свайго машыне па кватэру і тут жа нечакана ўручыў пакунак Бобрыкам.

— Гэта вам падарунак... Прайшло шмат гадоў, а купаляўскі падарунак Кацярына Іванаўна і яе дзеці зберагалі, як самую дарагую сямейную рэчыву. І вось у прыціхай зале чуваць яе ўхваляваны голас:

— Сёння я перадаю гэты падарунак літаратурнаму музею паэта... Некалькі гады, праведзеных у літаратурным музеі, прайшлі непрыкметна, надзвычай цікава і змястоўна.

У гэты ж дзень — 7 ліпеня, дзень нараджэння песняра — многія ўдзельнікі літаратурнага вечара наведлі магільні паэта і ўскламі вялікі і жывыя кветкі.

Я. КАРШУКОУ.

ШТРИХИ ДА ПАРТРЕТА

У НАШАЙ рэспубліцы ёсць нямала раёнаў, дзе па-сапраўднаму клопацца аб развіцці культуры на сяле. І ўсё ж Пастаўшчына вылучаецца з іх тым, што тут усе клопаты маюць дакладна прадуманы і спланаваны характар, што гэтыя клопаты можна бачыць на кожным кроку, а ініцыятары культурнага будаўніцтва сустрэне не толькі ў райцэнтры, але і ў кожным сельсавеце, калгасе і саўгасе. Не дзіўна, што за апошнія чатыры гады тут пабудавана адзінаццаць клубаў і дамоў культуры, пятнаццаць культасветустановаў пераведзена на цэнтральнае ацяпленне, што некалькі гадоў запар раён займае адно з першых месцаў у вобласці па стараннасці падрыхтоўкі да работы ў зімовых умовах.

На Пастаўшчыне добрая моладзь. Камсамольская арганізацыя калгаса «Светлы шлях» сёлета намагла нарыхтаваць і вывесці паліва для Дунілавіцкага сельсавета Дома культуры. Моладзь пабудавала сабе танцавальную пляцоўку, пасадзіла прыгожую алею ў гонар 50-годдзя ЛКСМ Беларусі, разбіла кветнікі.

А прыкладаў клопату калгасаў і саўгасаў аб павышэнні культуры вёскі можна было б прыводзіць многа.

— Нядаўна ў калгасе «Дружба» было наваселле, — расказала нам старшыня Камітэта сельсавета Галіна Уладзіміраўна Грынько. — За сродкі арцелі пабудаваны тут новы Дом культуры. Будымак прыгожы, сучасны, ёсць зала на трыста месцаў з тэатральнымі крэсламі, вялікая сцена, пакой для заняткаў гурткаў, прасторнае фас. Раней гэты калгас папракалі за кепскае наглядную агітацыю. Праўдзінае вырашэнне гэту праблему так: паслала за свой кошт здольнага маладога чалавека ў Віцебск на курсы мастакоў-афарміцеляў. Ён скончыў вучобу і вярнуўся на працу ў Дом культуры. Цяпер ездзяць сюды вучыцца, як трэба афармляць наглядную агітацыю. Сяжы яшчэ, што зарплата яму выплачвае калгас.

Дабротныя дамы культуры выраслі на цэнтральных сядзібках калгасаў у Дунілавіцкім, Куропальскім, Палескім, Цешалоўскім і іншых сельсаветах. Усе яны таксама пабудаваны за сродкі гаспадарак. Сельсабарцелі ахвотна ідуць на таяны выдаткі, па прызначэнні выкарыстоўваюць культфонды, часта пускаюць на культурныя па-

трэбы і сродкі з фондаў капітальнага будаўніцтва.

Нядаўна на сесіі раённага Савета адбылася сур'ёзная, дзелавая размова аб тым, як лепш выканаць рашэнні XXIV з'езда нашай партыі. Быў зацверджаны падрабязны план развіцця культуры раёна на 1971—1975 гады. Расказаць пра гэтую цікавую праграму культурнага будаўніцтва можна многа.

Найбольш значнае па сваёй назізне ў гэтым плане — стварэнне культурных комплексаў. Яны складаюцца з Дома культуры, бібліятэкі, музычнай школы, народнага му-

душнага вываду дэпутаты. Тэхнічныя сродкі прапаганды, музычныя інструменты, абсталяванне для сцэны, сцэнічны абутак і касцюмы для выступленняў — усё гэта будзе набыта для клубных устаноў на працягу двух першых гадоў пяцігодкі.

Сесія рашыла, што трэба і надалей значную ўвагу ўдзяляць падрыхтоўцы устаноў культуры да работы ў зімовых умовах. Да гэтай падрыхтоўкі неабходна шырэй прыцягваць дэпутатаў мясцовых Саветаў, камсамольцаў, моладзь, усяго грамадскасці. Кожны год завяр-

вах культуры Пастаўшчыны працуе 121 чалавек: палова з іх мае вышэйшую і сярэднюю спецыяльную адукацыю. Да 1975 года колькасць культасветработнікаў узрасце яшчэ на трыццаць чалавек. Усе, хто не мае спецыяльнай адукацыі, будуць ахоплены завочнай формай навучання. Акрамя таго шырока скарыстаюць такія формы падрыхтоўкі і павышэння кваліфікацыі кадраў, як настаянныя курсы пры абласным Доме народнай творчасці, семінары, практыкумы, школы перадавога вопыту. Музычныя школы раёна падрыхтуюць для клубу

ПАСТАЎСКАЯ ПЯЦІГОДКА КУЛЬТУРЫ

НАРОДЖАНА ІНІЦЫЯТЫВАЙ • ШТО ТАКОЕ КАМБІНАТЫ КУЛЬТУРЫ І ПЛАНЫ СТВАРЭННЯ І РОСКВІТУ • ЛЕКТОРЫЙ — ДОБРА, УНІВЕРСІТЭТ — ЯШЧЭ ЛЕПШ • ЗАБРУЯЦЬ КРЫНІЦЫ ТАЛЕНТАУ • МІЖВЕДАМАСНЫ КААРДЫНАЦЫЙНЫ САВЕТ • КАЛЕГІЯ МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ АДБОРЫЛА ІНІЦЫЯТЫВУ ПАСТАУЧАН

зья, народнага калектыву мастацкай самадзейнасці, парку культуры і адпачынку або вялікага сквера. На працягу двух гадоў закончыць стварэнне такіх камбінатаў культуры ў раённым цэнтры, к канцу пяцігодкі — у гарадскіх пасёлках Варапаева і Лынтупы. К канцу пяцігодкі ў цэнтры кожнага сельсавета будзе ўжо працаваць сельскі Дом культуры, а ўсяго ўзвядуць адзінаццаць такіх дамоў і 35 брыгадных клубаў і чырвоных куткоў.

Калі на сесіі райсавета зайшла гаворка аб тэрмінах будаўніцтва аб'ектаў культурнага прызначэння, старшыня калгаса Імг Кірава Мікалай Казёлка сказаў:

— Мы на праўленні падлічылі свае магчымасці і вырашылі, што тэрмін будаўніцтва Дома культуры можна скараціць на тры гады. Мы стварылі сваю будаўнічую брыгаду з дваццаці чалавек, завезлі ўжо большую частку патрэбных будаўнічых матэрыялаў.

Перагледзелі свае ранейшыя планы будаўніцтва устаноў культуры і некаторыя іншыя гаспадаркі. Ужо к канцу гэтага года, напрыклад, закончыць будаўніцтва і абсталяванне свайго клуба калгас «Светлы шлях».

«Больш удзяліць увагі ўмацаванню матэрыяльнай базы клубаў і бібліятэк! Больш прыцягваць для гэтых мэт асігнаванні калгасаў і саўгасаў!» — прыходзілі да адна-

шаць падрыхтоўку да зімы не пазней першага кастрычніка і выдаваць кожнаму клубу ці бібліятэцы пашпарты гадоўнасці.

На сесіі адзначалася выдатная, самаадданая работа мясцовых крэатываў, якія ствараюць раённы гісторыка-краязнаўчы музей, пад кіраўніцтвам настаўніка Пастаўскай сярэдняй школы Мікалая Дзімітрыевіча Лукічава вырабляюцца экспанаты, афармляюцца вітрыны і стэнды. Экспазіцыі размяшчаюць у спецыяльна выдзеленым для музея памяшканні. Вельмі добра папрацаваў для музея і настаўнік малавання школы — Інтэрната Мікалай Азаронак, а былыя работнікі лясной гаспадаркі Ціхан Качаткоў і Міхась Шлігановіч вырабілі некалькі дзесяткаў чучал звароў і птушак, якія водзяцца на Пастаўшчыне. Навуковай і арганізатарскай работай музей кіруе спецыяльны савет, члены яго будуць працаваць і за грамадскіх экскурсаводаў.

Ініцыятыву пастаўскіх краязнаўцаў падтрымалі ўжо многія школы раёна. Музеі на грамадскіх пачатках ствараюцца настаўнікамі і вучнямі Варапаўскай, Лынтупскай, Дунілавіцкай, Куропальскай і іншых школ раёна.

Вакol кожнай установы культуры раёна групоўцца энтузіясты культурына-асветнай работы, удзельнікі мастацкай самадзейнасці, добраахвотныя памочнікі клубнікаў і бібліятэкараў. За іх лік і вырашана папоўніць кадры культасветработнікаў. Зараз ва ўстано-

сорок калгасных баяністаў. Раённы Дом культуры ператворыцца ў своеасаблівы метадычны цэнтр для асяціных клубных устаноў. Пры ім ствараецца кабінет тэхнічных сродкаў прапаганды, мастацка-афарміцельская майстэрня, пераабсталяваецца і папаўняецца дапаможнікамі і літаратурнай метадычнай кабінет-клубнай работай.

У плане, які прыняла сесія, шмат увагі ўдзелена паліпашэнню зместу работы устаноў культуры. Прадугледжана паўсюдна стварэнне лекторыяў, якія прапагандавалі б грамадска-палітычныя, навуковыя і навукова-атэстычныя веды. У сельскіх дамах культуры — універсітэты сельскагаспадарчых ведаў і перадавога вопыту з агракабінетаў і куткамі. Зараз у раёне працуюць два народныя універсітэты, у наступным годзе будуць адкрыты яшчэ два — у гарадскіх пасёлках Лынтупы і Камалі. У Куропальскім, Юнькаўскім і Гучнім сельскіх дамах культуры пачнуць працаваць лекторыі музычных ведаў.

Не злічыць усіх таматычных вечароў, якія праводзяцца зараз у бібліятэках і клубах Пастаўшчыны. У час гэтых вечароў свят-працы і песні адбываюцца сустрэчы з ветэранамі войнаў і мірнай працы, пераможцамі сацыялістычнага спорцізму. Згодна прынятага плана, больш будзе праводзіцца вечароў, прысвечаных прапагандае рашэнняў XXIV з'езда КПСС. Некалькі цікавых мерапрыемстваў ужо пра-

ГАСТРОЛЬНАЕ ЛЕТА

ГЛЯДАЧ ЗАСТАЕЦА ў ЗАЛЕ

Калматыя студэнтскія хмары нізка праплываюць над зямлёю, закрываюць вяршыні дрэў і абрушваюць уніз патакі дажджу. А людзі ўпарта глядзяць на свежэзбітых лаўках, быццам не заўважаючы дрэннага надвор'я: уся іх увага там, на імправізаванай сцэне, дзе разгортаецца драма ў сямі калгаснага рахункавода Федара і сельскай настаўніцы Ядвігі.

Заслона апускаецца, на падмостках паўляецца анцёр:

— Таварышы, і акцёры, і вы — аднолькава ў цяжкіх умовах. Ліпень не спыняецца. Што рабіць?

— Іграйце! Келі ласка, далей! — шматгалосна адказала «зала».

І спектакль працягваўся...

Гэты эпізод адбыўся ў саўгасе «Грыгаравічы» Лепельскага раёна Віцебскай вобласці, дзе знаходзіцца на гастролях анцёр Беларускага тэатра юнага глядача. Ішоў спектакль па п'есе І. Нозела «На хвалях Серабранкі», які ўжо шмат гадоў не сыходзіць са сцэны тэатра і нягледзячы на карыстаецца поспехам у глядача.

Акрамя гэтага спектакля, глядачы Глыбоцкага, Браслаўскага, Ушацкага, Лепельскага, Мінскага раёнаў Віцебшчыны знаёмляцца з новай работай тэатра — спектаклем па п'есе К. Губарэвіча «Мядовы месяц».

На здымках: сцена са спектакля «На хвалях Серабранкі» (зверху) і яго сельскія глядачы (унізе).

Тэкст і фота Д. ВОЛДЫРАВА.

У ДОМЕ мастацтваў у той дзень сабралася ўся трыпа коласаўцаў, тэатразнаўцаў, рэцэнзенты, педагогі і студэнты вышэйшых навучальных устаноў, сталіцы, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый. І ў гэтым адчуваўся актывізацыйна-зацікаўленасць — у тым, як жыве і працуе другі па значэнні беларускі драматычны тэатр рэспублікі. Многія прамоўцы, што выступалі на пашыраным пасяджэнні прэзідыума Беларускага тэатральнага аб'яднання, якое адкрыла ўступным словам народная артыстка СССР Л. Александровіч, падкрэслівалі гэты факт — глядачы Мінска са самоў справе надзвычай актывна наведвалі сёлетнія гастрольныя спектаклі коласаўцаў. І на гэты раз лепшыя работы калектыву пацвердзілі высокую рэпутацыю трупы, як ансамбля патрабавальных да сябе, даведчаных і дапытлівых мастакоў.

СУСТРЭЧА ПРАЗ ПЯЦЬ ГАДОЎ

ГРАМАДСКАСЦЬ МІНСКА АБМЯРКОУВАЕ ГАСТРОЛІ БЕЛАРУСКАГА ДЗЯРЖАВНАГА ДРАМАТЫЧНАГА ТЭАТРА ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА

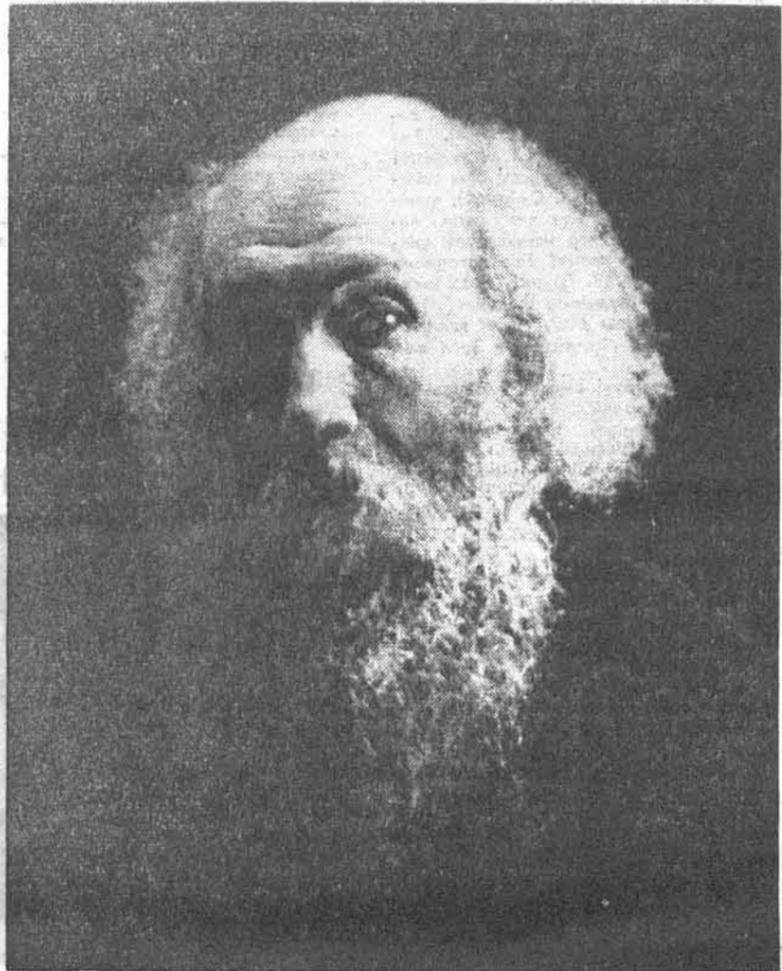
рабілі і закліды ў адрас анцёрскай моладзі тэатра. Напрыклад, адзначалася, што сёлета значна ніжэй сваіх магчымасцей выступаў анцёр цікавай артыстычнай індывідуальнасці У. Кулшоў, які нават у ролі Бенядзікта («Многа шуму з нічога») выгледваў халоднаватым, паказваў героя знешнімі прыёмамі рамесніцкага парадку, а матэрыял даваў яму грунт для яркага раскрыцця арыгінальнага вобраза. Успомнім, што пра тое, як ігралі Бенядзікта А. Ленскі і Р. Сіманаў, існуе літаратура! Ярка раскрываў вобраз Я. М. Сярдлова ў «Шобстным ліпені», В. Рубан быў павярхоўным у ролі салдата Барадзіна («Салаўіная ноч») і донна Педра («Многа шуму...»). Звярталася ўвага маладых выканаўцаў на культуру сцэнічнай мовы: часам стваралася такое уражанне, быццам яны не удаканальваюць галасавыя дадзеныя, невыразна вымаўляюць словы, не сочаць за дыханням. Трэнаж, трэнаж!

Але былі і радасныя з'явы. Сяжам, зусім нечакана спатрэбілася, каб маладая актрыса Л. Пісарова ў часе гастролі ўвайшла ў спектакль «Улада цемры». І яе выкананне ролі Матруны, надзвычай складанай у псіхалагічным плане, востра характарнай, маштабнай па гучанні ў агульнай партытуры пастаноўкі, захап-

ляе свайі непасрэднасцю, дакладным сцэнічным малюнкам, жыццёвай праўдай паводзін і характам мовы. Упершыню ў Мінску выйшла на сцэну ў ролі Соні Гурвіч («А зоры тут ціхія...») Н. Левашова, аднак глядачы адразу ж высока ацанілі яе ўнутраную свабоду і разумна вывераны артыстычны фарбы, кантакт з усімі ўдзельнікамі спектакля. Па-творчы багатыя задумі на іркія вобразы ў большасці сваіх роляў гастрольнага рэпертуару зрабілі Л. Трушко, Г. Дзюгалева, С. Акружная, В. Сяўко, В. Петрачкава, Г. Бальчэўская, Л. Нісневіч. А іх экзамен на творчы стаслак у такім «цвёрдым аршыку» і для вопытных майстроў, якім, напрыклад, з'яўляецца драма «Улада цемры», наогул прайшоў з поспехам.

Тэатразнаўцы падрабязна гаварылі пра тое, што ў садружнасці з вядучымі артыстамі трупы, маючы магчымасць удаканальваць сваё майстэрства ў кантакце з такімі партнё-

ЖЫВАПІС МІКАЛАЯ ГЕ Ў МІНСКУ

МІКАЛАЯ ГЕ. «Аўтапартрэт». Масла.

ГЭТА ПАДЗЕЯ — упершыню сабраны пад адным дахам творы Мікалая Ге з розных музеяў краіны. І стала магчыма прасачыць асноўныя вяхі шляху мастака. А галоўнае — адчуць, як далёка наперад глядзеў творца.

Сёння асабліва ясна, які гэта магутны малярскі у адным рускага жывапісеў — Мікалай Ге. На яго выстаўцы — і «прадчуванне» Урубеля, і «прадчуванне» Барысава-Мусатова, і прарыў далёка наперад за рэлігійнага вучня Сярова (асабліва калі глядзіш асобы да «Распяцця»). У Ге не эксперымент дзеля эксперыменту. Ён у яго — натуральны. Падказаны мысліцельнай задачай. А не спадзяваннем на тое, што дуніць мажліва прыдуць пасля — аналізі — б толькі «назавасіць» арыгінальную форму... Праз абалонку «эвалюцызму» Ге ідзе да агульначалавечага. Калі глядзіш «Што ёсць ісціна?», адчуваеш: Пят і Хрыстос — толькі знешняя абалонка (менавіта Ге зрабіў гэтую абалонку такой тонкай, што яна «рэвецца» на нашых вачах). А хто ж яны тады пад гэтай абалонкай?.. Проста людзі... Проста ісціна і проста самаўпэўненая абмежаванасць.

Вось як «прачытаў» карціну Леў Талстой: «На карціне адлюстраваны аусім з гістарычнай вернасцю той момант, калі Хрыста вадзілі, мучылі, білі, цягалі з аднаго кутузі ў другую, ад аднаго начальства да другога і прывялі да губернатара, дэбрэйшага хлопца, якому няма справы ні да Хрыста, ні да яўрэў, ні да ішчо меней, да якойсьці ісціны, пра якую яму, знаёмому з усімі вучэннямі філосафаў Рыма, тлумачыць гэты абаранец, яму справа толькі да вышэйшага начальства, каб не памыліцца перад ім. Хрыстос бацьце, што перад ім чалавек, які заблудзіўся, заплыў тлушчам, але ён не рашаецца адвергнуць яго па адным выглядзе і таму пачынае выказваць яму сутнасць свайго вучэння, але губернатару не да гэтага, ён гаворыць: «Якая таняла ісціна?» і адыходзіць. І Хрыстос з сумам глядзіць на гэтага непрыяцельнага чалавеча. Такое было становішча тады, такое становішча тысячы мільёны разоў паўтараецца заўсёды, усюды паміж вучэннямі ісціны і прадстаўнікамі гэтага свету. І гэта выказана на карціне. Гэта... хапае за сэрца ўсякага таго, у каго ёсць сэрца». Сённяшні даследчыкі твораў

Ге бачыць лічэ ў абліччы Хрыста строгасць, гнеў. Зусім справядліва. Дарэчы, П. Гнедзіча тут непакоіць «тып Хрыста» — сучаснік мастака адчувае, як лапаецца абалонка Хрыста, як з гэтай абалонкі «вылузваецца «брыданае начаня» дэманічэскаму. І Гнедзіч не без раздражнення фармулюе: «Хрыстос адлюстраваны азлобленым злачынцам». З якой жа цяжкісцю расстаецца ўўленне сучаснікаў (ды і нашчадкаў!) з тым, што не Хрыстос, а — проста чалавек!..

Істотны ўрок: Мікалая Ге — умение вульфіца. І не толькі на пачатку шляху. Цяжка сёння меркаваць пра меру няўдачы Ге ў карціне «Міласэрнасць» — Хрыстос у выглядзе жабрана перад ісцінай інакшай, бо «васіст» патрыяст, састроб карціну з палатна. Дарэчы, менавіта на гэтым палатне напісана «Што ёсць ісціна?» Але крылі, які перажыў Ге, прымусяў яго паволаму паглядзець і на ўласна жывапісе. Нават досыць цярпimy да рознага роду навацый Бенуа, называў жывапісе Ге варварскім. Усё гэта трэба было вытрымаць. Калі ў позніх перасоўніках назіралася здрабненне грамадскага зместу, Мікалай Ге востра гэта перажываў. І... не складаў мастакоўскай зброі, пераідваў мост у будучыню, прадчуваючы многія ідэі рэалізму XX стагоддзя. Ён гаварыў вучням: «...змест мастацтва даўно на выстаўках паказваецца адно, размяшчэнне задача інша... вытварыць да падману падобнае на натуре...»

Выстаўка твораў Мікалая Ге эканавана ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР пасля паказу ў Маскве і Кіеве. Колькасць гледачоў па ёй — таксама ўрок Мікалая Ге, які пісаў: Таццяне Львоўне Талстой: «Карціна не слова, яна дае адну хвілю, і ў гэтай хвілі павінна быць усё, а няма — няма карціны...»

С. С. КАРОТКІ.

ведзена — «Наш калгас ад з'езда да з'езда». «Мы сёння тут не на парадзе, мы к камунізму торым шлях». «Планы партыі — планы народа». «Камуністы, наперад!» і іншых.

Зараз у Пастаўскім раёне ў гуртах мастацкай самадзейнасці ўдасканалююць свае здольнасці і таленты, павышаюць мастацкае майстэрства больш чатырох тысяч чалавек. Сяпраўдную любоў і павагу заваявалі Пастаўскі народны тэатр, Груздаўскі цымбальны аркестр, калектывы мастацкай самадзейнасці Камайскага, Магунскага, Палескага, Дунавіцкага і іншых клубных устаноў. Больш дваццаці агітацыйна-мастацкіх брыгад абслугоўваюць калгаснікаў і рабочых саўгасаў у гэтыя дні. Іх выступленні можна бачыць не толькі ў клубах, але і на сенажацях, у полі, у час абедзеннага перапынку на прадпрыемствах.

Мастацкае майстэрства такіх калектываў, як цымбальны аркестр Груздаўскага сельскага клуба, драматычны калектывы Цешалоўскага і Камайскага сельскіх дамоў культуры вырашана ўзняць да таго ўзроўню, каб можна было прадставіць іх да прысваення звання народных.

— Мы ўжо даўно памагам гэтым здольным і актыўным калектывам, — расказвае рэжысёр Пастаўскага народнага тэатра Віктар Стахоўскі. — «Паўлішка» ў выкананні самадзейных артыстаў з Цешалоўскага Дома культуры атрымала высокую ацэнку на абласным агітацыйна-мастацкім драматычным калектываў. Плануем адкрыць на базе нашага тэатра тэатральную студию. Тады дапаможа драматычным калектывам нашага раёна будзе больш дзейнай.

На п'яцігоднім плане развіцця культуры прадугледжана пры Пастаўскім РДК адкрыць студию прыкладнага мастацтва, дзіцячую хараграфічную студию, стварыць аркестр народных інструментаў. У Сяргеіўскім сельскім клубе будзе створаны самадзейны тэатр сатыры і гумару, у Варашаўскім Доме культуры — тэатр юнага гледача, у раённым Доме культуры — агітацыйны і ляльчыны тэатр. Філіялы ляльчынага тэатра пачнуць працаваць у Варашаўе і Лынтупах. Намечана ажыццявіць шэраг мер, каб умацаваць агітацыйна-мастацкія брыгады, а шаснаццаць з іх ператварыць у пастаянныя, з тэатральна-заванымі тэматычнымі праграмамі.

Цяпер у раёне налічваецца ва-

семнаццаць прыклубных бібліятэк. На працягу п'яцігоддзі ўсе яны будуць ператвораны ў самастойныя сельскія бібліятэкі, іх кніжны фонд намнога ўзрасце. На прамысловых прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах акрамя таго прадугледжана адкрыць больш п'ятдзесці перасоўных бібліятэчак і філіялаў. На базе Груздаўскай сельскай бібліятэкі адкрыецца школа перадавога вопыту па атэстычным выхаванні працоўных. Чарнянскай — па прапагандзе грамадска-налітычных ведаў, Палескай і Навасёлкаўскай — па інтэрнацыянальным выхаванні моладзі.

Прадугледжана ў новым п'яцігоднім плане і значнае расшырэнне кінасеткі раёна. У клубных устаноўках калгасаў «Дружба», імя Дзяржынскага, «Ленінскі шлях», «Уперад», «Новае жыццё», «Гігант», імя Калініна будзе ўстаноўлена шырокаэкранная кінаапаратура. У многіх клубах старая кінаапаратура таксама заменіцца новай. Адкрыецца дадаткова некалькі кінаперасоўкаў. Усё гэта дасць магчымасць намнога палепшыць якасць паказу кінафільмаў, абслугоўванне сельскага кінагледача. Шляхам індывідуальнага навучання і навучання ў Мінскім і Астрынскім прафесіянальна-тэхнічным вучылішчах будзе дадаткова падрыхтавана для кінасеткі раёна п'ятдзесят кінамеханікаў і іх памочнікаў.

За ажыццяўленнем усёй гэтай вялікай праграмы культурных пераўтварэнняў у раёне будзе саць спецыяльны міжведамасны савет. Ён скаардынуе работу дзяржаўных, прафсаюзных і калгасных устаноў культуры і кіно, будзе абагульняць і распаўсюджаць іх вопыт, правільна фарміраваць кінарэпертуар і рэпертуар мастацкай самадзейнасці і г. д.

Сесія Пастаўскага раённага Савета параіла аналагічныя планы развіцця культуры распрацаваць у кожным сельсавеце.

Днямі ініцыятыва пастаўчан атрымала высокую ацэнку на калектыве Міністэрства культуры, у Белсаўпрофе і Камітэце па кінематаграфіі пры Саўеце Міністраў рэспублікі. Прынята сумесная пастанова, накіраваная на тое, каб вопытам пастаўчан зацікавіць усе раёны, каб п'яцігодзвыя планы развіцця культуры былі распрацаваны і прыняты паўсюдна.

П. ДУБОВІК,
начальнік аддзела клубнай
работы і народнай творчасці
Міністэрства культуры БССР.

рамі, як Ф. Шмакаў, З. Кананелька, Е. Маркіна, Г. Дубаў, Я. Глебавская, пераймаючы этычныя ўзоры служэння мастацтва Ц. Сяргеіўчыка, А. Труса, А. Шалегі, М. Звездачотава, І. Матусевіча, моладзь колгасаўцаў можа і павінна працаваць яшчэ больш плёна, не задавальняцца дасягнутым.

У ацэнцы асобных спектакляў прамоўцы часам разыходзіліся і на розныя пазіцыі. Напрыклад, адны лічылі безумоўным поспехам тэатра зварот да драматургі Маякоўскага і Шэкспіра, вітаюць карнавальны характар відэішча, прапанаваны рэжысурай Б. Эрны і С. Казіміроўскага ў спектаклях «Клоп» і «Многа шуму з нічога», адзначаюць імпрэвізацыйную лёгкасць выканаўцаў роліў, якім даводзілася тут паказваць здольнасць пераўвасабляцца ў палярныя персанажы, карыстацца прыёмамі пантамімы і нават цырка, спяваць, танцаваць, а гэта само пра сабе пашырае дыяпазон актёрскіх магчымасцей. Апаненты сцвярджалі, што ў гэтых спектаклях ёсць «перабор» у адкрытай тэатральнасці пастановаў, рэжысёрскія лішні, якія здарэцца, прымушаюць актёраў збочаць ад паглыблення ў характары, створаныя драматургамі. Хто меў рацыю? Мабыць, слухана гаварылі прадстаўнікі тэатра, сцвярджаючы думку пра неабход-

насць правярць гучанне сцэнічнага твора ў розных аўдыторыях гледачоў. А «Клоп» і «Многа шуму...» як раз добра ўспрымаюцца публікай.

Гаварылася пра жанравую аднасць у кожным спектаклі, якой часам бракуе колгасаўцам. Напрыклад, у «Салаўіную ноч» уносяцца сентыментальныя ноты, хоць ні песа, ні агульная рэжысёрская задума гэтага не мелі на ўвазе. Бывае, парушае такую аднасць эскізны характар выканання роліў, што, на думку прамоўцаў, адчуваецца ў «Амністыі», дзе побач з па-акцёрску завершанымі эпізадычнымі персанажамі (Ц. Сяргеіўчык, В. Петрачкова) пакуль што слаба акрэслены як сатырычны тыпы цэнтральныя вобразы.

Было закранута і вельмі надзённае для тэатра, які працуе на перыферыі, пытанне пра беражлівасць захаванне ў рэпертуары самых значных па ідэйна-мастацкіх вартасцях спектакляў.

Колгасаўцы вымушаны былі амаль без рэпетыцый у новым для іх тэатральным памяшканні ў Мінску паказваць «Шостае ліпеня». Таго гучанне, якое меў калісьці гэты маштабны спектакль, не было, актёры згубілі раней вырацаваны адчувальны праўды ва ўсіх момантах сваіх паводзін, празмерна хваліваліся, фарсіравалі гук галасу, дзейнічалі няўпэўнена. Мабыць, таму адкрыццё гастроляў расчаравала прыклубнага колгасаўскага трупы.

біць калектыву, каб захавалі славу таго «Несцерну», але і тут не збыходзіцца без страт. Фантычныя нажны ўвод новага выканаўцы — гэта аднаўленне спектакля. Патрэбны рэжысёр, педагог, які б саць за жыццём таной пастаўку, умоў бы тонка рэстаўрыраваць першапачатковы манюман, а гэта як з фразкамі — нельга толькі механічна перафарбаванаць вядомае, трэба паглыбляцца ў задуму аўтараў першай рэдакцыі спектакля.

Патрэбны і арганізацыйныя захады: ва ўмовах Віцебска тэатр можа «адыграць» п'есу на працягу аднаго сезона. Упэўненне па справах мастацтваў Міністэрства культуры БССР магло б пашукаць сродкі, якія памагалі б перыферычным трупам гадамі захоўваць самыя каштоўныя работы. Колгасаўцы — тым больш!

У абмеркаванні творчых вынікаў сёлетніх гастроляў тэатра імя Я. Коласа ў Мінску ўдзельнічалі пісьменнік Ю. Гаўрук, тэатразнаўцы Т. Арлова, У. Няфэд, С. Пятровіч, А. Сабалеўскі, А. Саннікаў, старшы выкладчык Мінскага педагогічнага інстытута імя М. Горкага А. Калыда, прадстаўнік Міністэрства культуры БССР А. Герштын, дырэктар тэатра, заслужаны дзеяч культуры БССР Г. Асвятнінскі, галоўны рэжысёр, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР С. Казіміроўскі, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР У. Стэльмах, рэжысёр Б. Эрны і іншыя.

Скончыліся дзяржаўныя экзамены ў мастацкіх вун і вышэйшых рэспублікі. Як праходзілі гэтыя экзамены, як ацэньваюць работу маладых акцёраў, мастакоў, танцоўшчыкаў, музыкантаў іх педагогі і старэйшыя калегі? Пра гэта — рэпартаж, змешчаны ніжэй.

У СВЕЦЕ ВОБРАЗАУ...

Для студэнтаў тэатральнага факультэта Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута ад дзяржаўнага экзамена залежыць далейшы лёс. У зале, акрамя камісіі, прысутнічаюць журналісты, драматургі, акцёры і — галоўнае — рэжысёры.

І ўсё ж хвалявання пачаткоўцаў не адчуваеш, калі на сцэне ідзе вадзіль па п'есе Міхася Чарота «Мікітаў лапаць» (пастаноўка В. Раўскага). Так заўзята ляюцца суседкі (студэнткі Н. Качаткова і Т. Саўчанка). Так шчыра пакутуе Яўмен (В. Смірноў), знайшоўшы згублены ля яго хаты лапаць, — ці не да яго жонкі ішоў уладальнік гэтага лапця? Так захоплена марыць Мікіта (В. Грушоў) пра шляхі да свайго будучага шчасця («Пачне Саўка бліны есці, я як крыкну, Саўка блінамі падавіцца, а Зося мая будзе»).

У зале — выбухі смеху. Артысты іграюць з асалодай.

Пачуццё гумару, пластыка і схільнасць да эксцэнтрыкі — вось чаго, пераважна, вымагаюць ад іх пастаноўка жарту-вадзіль. Прыблізна тыя ж якасці былі патрэбныя і ўдзельнікам спектакля «Лазня» (рэжысёр Б. Луцэнка), але, вядома, тут перад імі стаяла больш складаная задача — прачытаць па-сучаснаму класічны твор Маякоўскага. Тут кожны акцёр павінен умець і іграць рэальны характар, і яго гіпербалізаваныя рысы перадаваць пераканаўча. І маладыя выканаўцы — А. Гаманюк (Пабеданосікаў), А. Уладзімірскі (Аптымісценка), Ю. Газіеў (Веласіпедкін), С. Краўчанка (Іван Іванавіч), ды і амаль усе іншыя часцей за ўсё спраўляліся з няпростымі сцэнічнымі задачамі.

— Вельмі цікавы атрымаўся спектакль, — сказаў нам драматург Андрэй Макаёнак, які прысутнічаў на экзамене. — Я сачу за кожным выпускам інстытута, і мне здаецца, што агульны ўзровень гэтага выпуску больш роўны, чым у мінулыя гады. Усе студэнты, відаць, не толькі разумеюць твор, а і ведаюць яго сцэнічную гісторыю. Разумныя, дапытлівыя, патрабавальныя. Паспех «Лазні» — вынік сур'ёзнай творчай работы педагогаў.

Педагогі вучылі сваіх выхаванцаў на самым разнастайным і складаным репертуры. Сярод дыпломных спектакляў — «Тры сястры» А. Чэхава (пастаноўка У. Маланкіна) і «Чалавек на ўсе часы» Р. Болта (рэжысёр В. Раўскай).

— Гэтыя спектаклі вельмі складаныя для неспрапрактыкаваных артыстаў, — расказвае мастацкі кіраўнік курса Уладзімір Маланкін. — Мы разумелі гэта і ўсё ж вырашылі іх паставіць, бо лічым, што такая драматургія — надзвычайная добрая школа. Працавалі амаль два гады. На нашу думку, выпускнікі паказалі даволі шырокі дыяпазон здольнасцей. Праўда, псіхалагічную глыбіню ролі пакуль яшчэ яны раскрываюць не вельмі ярка, затое ў камедыях, завострана сатырычных, адчуваюць сабе значна лепш.

— Так, нашым студэнтам яшчэ прадстаіць сур'ёзная праца над раскрыццём складаных псіхалагічных вобразаў, — лічыць і Валерый Раўскай, — хоць сярод іх ёсць людзі з багатымі дадзенымі для плённай сцэнічнай дзейнасці. У іх усё яшчэ наперадзе. А працаваць яны любяць...

— Мне было прыемна працаваць з гэтым курсам, — гаворыць Барыс Лу-

цэнка. — Студэнты разумныя, шмат чытаюць, шмат чым цікавяцца, разумеюць рэжысёрскую задуму. Для акцёра школа майстэрства не канчаецца ў сценах інстытута. Добра, каб яны сустрэлі на сваім шляху чужых рэжысёраў-педагогаў...

Так гавораць педагогі. Старшыня дзяржаўнай экзаменацыйнай камісіі народнай артыстка СССР Аляксандра Клімава значна вышэй ацэньвае дасягненні ўдзельнікаў спектакляў «Тры сястры» і «Чалавек на ўсе часы». Яна сцвярджае, што ў гэтых спектаклях ёсць сапраўды цікавыя акцёрскія работы — С. Краўчанка ў ролі Кулыгіна, Ю. Лясны (Просты чалавек), А. Уладзімірскі (Рычард Рыч), Т. Саўчанка (Эліс Мор).

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, ПЛЕМЯ МАЛАДОЕ, НЕЗНАЁМАЕ!

Сцэна з дыпломнага спектакля «Мікітаў лапаць».

— Цікавымі актрысамі аб'яцваюць стаць Н. Качаткова, А. Ельшэвіч, Л. Волкава, — гаворыць Аляксандра Іванавіч. — Спадабаліся мне ў асобных ролях ці эпізодах В. Грушоў, Ю. Газіеў, А. Гаманюк, Л. Лабуць. Вельмі арганічны ў вадзіль В. Смірноў, але вось у Салёным яму не ўдалося раскрыць падтэкст. Хацелася б папаўраўдзіць маладога акцёра і ад штампаў, якія пачынаюць ужо ў яго з'яўляцца... Інстытут не выхаваў у будучых артыстаў арганічнага адчування характа сцэнічнага слова, а гэта недахоп, які цяжка дараваць. Гэта, бадай, мая адзіная сур'ёзная заўвага. Радуе, што педагогі абудзілі ў вучнях пачуццё ансамбля.

...Яны неўзабаве пачнуць самастойны творчы шлях. Мабыць, назавусёды захавоўца ў іх душы і хваляванні чэрэна 1971 года, і тыя добрыя злыя і патрабавальныя парады, якія ім давалі настаўнікі і экзаменатары.

... ФАРБАУ

У той час, калі ў выпускнікоў тэатральнага факультэта ўжо ішлі дыпломныя спектаклі, у мастацкіх майстэрнях інстытута класіцы аплішні мазкі на жывапісных палотны, заканчвалі афармленне планшэтаў «эмблёмшчыкі», рабілі апошнія швы мадэляры адзення.

І вось дыпломныя работы прадастаўлены на суд экзаменацыйнай камісіі. Першымі «абараняюцца» жывапісцы.

Высокую ацэнку атрымала работа маладога мастака Р. Лойкі (кіраўнік Н. Воранаў) «На абарону Радзімы». Закончанасць кампазіцыі, унутраная логіка развіцця дзеяння, як адзначылі члены камісіі, сведчаць аб творчым мысленні аўтара.

— Увогуле ўсе работы можна прызнаць здавальняючымі, — гаворыць член экзаменацыйнай камісіі, старшыня праўлення Саюза мастакоў В. Грамыка. — Нядрэжны малюнак, і зблага распрацавана кампазіцыя. Добра і тое, што малады мастак абраў сюжэтам сваіх твораў сучасныя падзеі. Раней дыпломнікі часцей за ўсё распрацоўвалі гістарычныя сюжэты... Аднак трэба пажадаць маладым мастакам — жывапісцам! — каб яны больш уважліва ставіліся да колеру.

зья палескага мастацтва (аўтар І. Недзялюк, кіраўнік Л. Міронава)...

Найбольш яркім, маляўнічым быў другі дзень экзаменаў, калі свае работы паказвалі дыпламанты аддзялення мадэлявання і мастацкага афармлення вырабаў тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці. Гэты ж дзень быў найбольш багатым на добрыя адзакі. Паказ габеленаў ручной працы, роспісу тканін, мадэляў, якія адпавядаюць сучасным запатрабаванням моды і мастацкага канструявання, нярэдка суправаджаўся апладысмантамі прысутных у зале. Габелены на тэму «Зіміні сон» (аўтар Г. Сынока, кіраўнік П. Масленікаў), «Музыка» (аўтар С. Прокічава, кіраўнік П. Масленікаў), «Скрыпачы» (аўтар Л. Пятруль, кіраўнік Г. Ватрушы), «Ансамбль для вуліцы» М. Рамаюка, «Адзёныя для вуліцы» Т. Халопік (кіраўнік П. Масленікаў), «Адзёныя для веснавой вуліцы» студэнткі Л. Мален-

ка (кіраўнік Н. Дуванова) і іншыя былі адзначаны як найбольш закончаныя, гарманічныя.

Мастак — не афарміцель, не ўпрыгожвальца, а арганізатар колеру, матэрыялу, кампазіцыі. Толькі спалучаючы прызначэнне рэчы і яе мастацкі вобраз, можна дасягнуць сапраўднага майстэрства. Асабліва важна памятаць пра гэта мастаку-канструктару.

Спецыялістаў па дызайне рытуе аддзялення прамысловага мастацтва інстытута. І вось выпускнікі гэтага аддзялення трымаюць экзамен на мастацкую сталасць. Залу, дзе праходзіць абарона дыпломных праектаў, запоўнілі хлопцы. Напярэдадні, калі экзамен трымалі мадэляры, большасць з прысутных складалі дзяўчаты. Аўдыторыя тады, калі можна так сказаць, была больш эмацыянальная. Атмасфера экзамена па дызайне іншая. Нават назвы тэм гуцаць крыку сухавата: «Гэма балансаваных станкоў», «Устаноўка для вытворчасці мікрасхем», «Сродак візуальнай інфармацыі на гарадскім транспарце».

Найбольш пытанню выклікала праца Р. Гаварушкінай — прынцыпова новае рашэнне ў кампазіцыі бытавых радыёпрыбораў. Адзначыўшы некаторыя пралікі, камісія станоўча ацаніла гэтую ў цэлым цікавую і арыгінальную працу.

Высокія адзакі атрымалі канструяваныя на базе мастацкага дзейна мадэль аўтамабіля, прадстаўленая студэнткам М. Дайнегам, фотарадыёла А. Ліса (кіраўнік І. Герасіменка), ручны інструмент для радыёмонтажніка Р. Мая (кіраўнік Ю. Галкін).

Большасць праектаў студэнтаў аддзялення мастацкай керамікі і шкла выкананы на аснове традыцый народнага ганчарства. Дзекаратыўныя блонды Ф. Мальцавай (кіраўнік Т. Паражняк), посуд для Беларускай кухні Я. Хаміча (кіраўнік В. Гаўрылаў) з керамікі, а таксама дэсертны набор з крышталю В. Чарнушчык (кіраўнік Т. Паражняк) пакінулі самае добрае ўражанне і былі высока ацэнены камісіяй.

І вось абарона дыпламаў закончана. 61 дыпламанту прысвоена кваліфікацыя мастака.

БУДЗЕМ ЗНАЁМЫ:

Васіль НЕЖЫХОЎСКИ

Васіль Нежыхоўскі — родам з вёскі Нежыхава, што на Гомельшчыне, недалёка ад Брагіна. Адсюль і яго псеўданім. Але рашэнне падпісаць свае творы другім прозвішчам надказана ў дадзеным выпадку не настолькі гучаным назвы роднай вёскі. Больш істотную ролю тут адыграў, відаць, той факт, што аўтар вершаў, якія прапануюцца ніжэй, па прафесіі медык, урач Васіль Паўлавіч Давыдзенка (такое яго сапраўднае прозвішча). І ён не вырашыў канчаткова, якое месца павіна заняць у яго жыцці літаратурная творчасць. Яму за трыццаць, у яго ўжо даволі багатая ўрачэбная практыка, ён звязвае са сваёй працай. Але з другога боку, ён не можа і не пісаць, і выкарыстоўвае для гэтага кожную вольную хвілінку. І хоць сёння мы сустракаемся з Нежыхоўскім у друку ўпершыню, у яго ўжо нямаля напісана. Спачатку ён прыслаў мне ў Саюз пісьменнікаў, на кансультацыю, свае вершы і паэмы (паэмы недасканалыя лічэ, але цікава задуманыя). Потым паказаў свае п'есы... І я змог пераканацца, што маю справу з чалавекам здольным, што Нежыхоўскі піша з прычыны арганічнай унутранай патрэбы выказацца, падзяліцца ў форме мастацкага слова з людзьмі сваімі думкамі і паніжэннямі. Пажадаем жа яму поспехаў.

Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

ХЛЕБ

О, наша поле — далячынь і шырыня да неба краю!
І перапёлчына ўначы:
«Быць ураджаю, быць ураджаю».
Люстэркі жнівеньскай расы адбілі сонца пазалоту.
Паспеюць скоро каласы...
Быць намалоту, быць намалоту.
Закрываюць хмары неба сінь, завяюць воўкам лютым сцюжы.
І хлеб, што з сонечных глыбінь, сагрэе душы, людскія душы.

ВЕЦЕР

Светлы ранак або вечар — на прасторы родным першы нас сустрэне вецер подыхам пшчотным.
Вее з поўначы ці з поўдня, праз сады, лагчыны — нашы душы вецер поўніць водарам айчыны.

ВЕСНАВОЕ

Зімовых завірух нуду не чую больш за хатаю.
Паміж плястэкаў я іду, да іх рукой не кратаю.
Духмяным водарам яны

... РУХАЎ

Мінскае харэаграфічнае вучылішча...

Уздоўж сцяны-люстра размясцілася дзяржаўная экзаменацыйная камісія. А ля процілеглай — напаліся ў струнку адзінаццаць дзяўчынак у аднолькавых чорных трыко, з аднолькавымі вузлякамі валасоў на патыліцы, з аднолькава ўсхваляванымі тварамі.

— І—разі!—скамандаваў педагог. І адзінаццаць дзяўчынак пачалі экзерсіс ля сценкі. Потым—«скокі» пэсарод залы, «адажыо», «пальцы»—самыя разнастайныя камбінацыі рухаў і элементаў класічнага танца.

Каля дзвюх гадзін, з кароткімі частымі перапынкамі, цягнуцца экзаменацыйны ўрок. Усхваляванасць, узрушанасць змяняюцца стомленасцю ад цяжкай працы. Напружанай працай балерыны...

Дзяўчынак змяняюць хлопцы. Яны таксама апрануты ў аднолькавае трыко, падцягнутыя. Але толькі позірку недасведчаных гэтыя юнакі здаюцца падобнымі, як і іх рухі. Камісія адзначае рух кожнага, заўважае кожны, самы малапрыкметны адрэз; і недастатковую «вываратнасць» ног, і нераспрацаванасць корпусу. Будзе ацэнены нават так званы «апломб» у постаці. Заблжваючы наперад, адзначаюць, што «вартасці» большасці вучняў складаюцца ў ацэнку «тры».

...Паглядзім цяпер, як праходзіць экзамен выканаўцаў і пастаноўшчыкаў народных танцаў.

Шырокае выкарыстанне характарнага танца, традыцый народнай харэаграфіі, цікавая кампазіцыя пастаноўкі (педагог Я. Карпаў) надалі ўроку характар маляўнічага відовішча. Урок-экзамен беларускіх народных танцаў быў больш аднастайным, але і тут былі свае ўдачы: «Лянок», «Тэйкачыкі», «Лядкаўская кадрыля».

Старшыня экзаменацыйнай камісіі заслужаны дзеяч мастацтваў БССР А. Дадзішкіліяні каменціруе вынікі экзаменаў так:

— Экзаменацыйны ўрок па класічным танцы, асабліва ў дзяўчынак (кіраўнік М. Пятрова) пакідае ўвогуле добрае ўражанне. Цікава пабудаваны, ён даў магчымасць усебакова паказаць здольнасці навучэнцаў, іх дадзеныя. Урок адпавядае метадычным запатрабаванням, акрамя таго, педагог унёс у пастаноўку экзаменацыйнага ўрока і сваё, адметнае. Гэта перш за ўсё элементы сучаснага танца ў творчым спалучэнні з класічным малюнкам. А між іншым, на маю дум-

ку, сучасны балет развіваецца іменна ў напрамку спалучэння сучасных экспрэсіўных рытмаў з пластыкай класічнага балета. Гэта набліжае балет да сучаснага глядача, і вельмі добра, што мы ўбачылі гэта на экзаменацыйным уроку.

І яшчэ адно. Экзамен пацвердзіў, што трэба больш строга, проста прыдзірліва падбіраць кандыдатуры пры паступленні моладзі ў вучылішча і не баяцца «адсёву» ў працэсе навучання. Балет жа гэта не толькі адмысловае валоданне тэхнікай танца, але перш за ўсё—творчасць. І такі крытэрыў, як прыродныя дадзеныя, мае значэнне. А мы, здараецца, часам павінны канстатаваць, што той ці іншы выпускнік пасля васьмігадовага навучання артыстам балета быць не можа...

Да размовы далучаецца дырэктар вучылішча, заслужаны дзеяч культуры БССР К. Калітоўская.

— Калі нашых выпускнікоў будуць як мага больш займаць у спектаклях, дадуць ім поўную творчую нагрузку, з іх вырастуць сапраўдныя артысты. Не сакрэт-жа, што сцэнічнае жыццё балетнага артыста кароткае. Доўгі перапынак паміж выпускам і сольнай партыяй на сцэне тэатра для артыста балета небяспечны.

Дзе будуць працаваць нашы выпускнікі? Па-першае, у нашым тэатры оперы і балета. Акрамя таго, запрашэнні нам прыслалі з Балтыйскага ансамбля танца, з Ленінградскага мюзік-хола, з ансамбля «Бярозка», тэатраў оперы і балета Кішыніёва, Пярмі, Львова.

Сёлета Мінскае харэаграфічнае вучылішча ўпершыню выпускае таксама 16 артыстаў—выканаўцаў народных танцаў і 9 кіраўнікоў і метадыстаў самадзейных танцавальных калектываў.

— Першы выпуск па народна-характарным танцы,—азначыў А. Дадзішкіліяні,—пказвае, што чатырохгадовай падрыхтоўка спецыялістаў гэтага профілю—справа патрэбная. У ансамблі народнага танца і самадзейных калектываў ўваляюцца свежыя сілы. Хочацца выдзеліць такіх выканаўцаў, як Зайцаў, Кур'яновіч, Ліпкова, Пархомчук, Ігнацьева.

І ўсё ж я лічу, што падрыхтоўку такіх спецыялістаў трэба весці ў навучальнай установе іншага профілю. Выхаванне спецыялістаў па народным танцы ў харэаграфічным вучылішчы звязана з пэўнымі цяжкасцямі...

А пакуль што—цяжасці пераадолены. Усё выхаванні вучылішча атрымалі дыпломы.

Экзамен быў няпростым...

... ГУКАЎ

Сядзе адзін чалавек за раяль, і ты адчуваеш, як старанна выстукаюць малаточкі па металічных струнах. Сядзе другі—крышталёвымі гукамі напаяўляецца паветра і нібы свеціцца ад гэтых гукаў. Такое вольнае ўражанне пакідае ігра выпускніка Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Ю. Гільдзіюка (педагог І. Цвятэва).

— Гільдзіюк нездарма рэкамендаваны ў аспірантуру Маскоўскай кансерваторыі, — гаворыць А. Іохелес, старшыня дзяржаўнай камісіі, прафесар інстытута імя Гнесіных.—Інструмент у яго гучыць выдатна, ён тонка адчувае музыку і вельмі артыстычны. У сёлетнім выпуску—шмат здольных піяністаў: Г. Сажына (педагог І. Цвятэва), К. Паплаўская і Н. Жога (педагог М. Бергер), А. Малчанова (педагог Л. Дворжац), В. Бронфман (педагог Р. Шаршўскі) і іншыя. Сярод выпускнікоў, а іх 61 чалавек, ёсць, зразумела, і слабейшыя. Я ўжо другі год узначаліваю ў Мінску дзяржаўную камісію для піяністаў і мнуш адзначаюць прынцыповасць і патрабавальнасць кафедры, якая спраўдліва і вельмі строга ацэньвае вынікі работы кожнага студэнта.

Фартэпіяна—толькі адна з васьмі спецыяльнасцей, па якіх рыхтуе сваіх выхаванцаў наша кансерваторыя...

— Піяністаў мы выпускаем дастаткова,—азначае рэктар кансерваторыі, народны артыст БССР У. Алоўнікаў,—а вольна аркестрантаў—замала. Сёлета ўсіх іх разабралі мінскія аркестры (філарманічны, опера і аперэта). Аркестрантаў патрэбна ўсё больш і больш. У наступныя гады будзем павялічваць набор струнінікаў і духавікоў. Каб толькі вучылішчы рыхтавалі нам добрыя кадры, а то, бывае, няма з каго выбіраць...

Думаем таксама павялічыць набор тэартыкаў—у рэспубліцы адчуваецца недахоп у музыказнаўцах. Праўда, сёлетні, хоць і нешматлікі, выпуск парадаваў педагогаў: з сямі тэартыкаў стацыянарнага аддзялення трох мы змаглі рэкамендаваць у аспірантуру...

— Так, дыпломныя работы тэартыкаў пакідаюць добрае ўражанне,—лічыць і дацэнт Л. Мухарынская.—Надзвычай змястоўнае даследаванне аб Бетховене напісала Г. Грынчук. Н. Дзмітрыева склала зборнік беларускіх народных песень. Цікавыя работы ў А. Валадковіч, В. Савіцкай, І. Кабай, Я. Славінай. Лік нашых музыказнаўцаў паяўняецца здольнымі людзьмі...

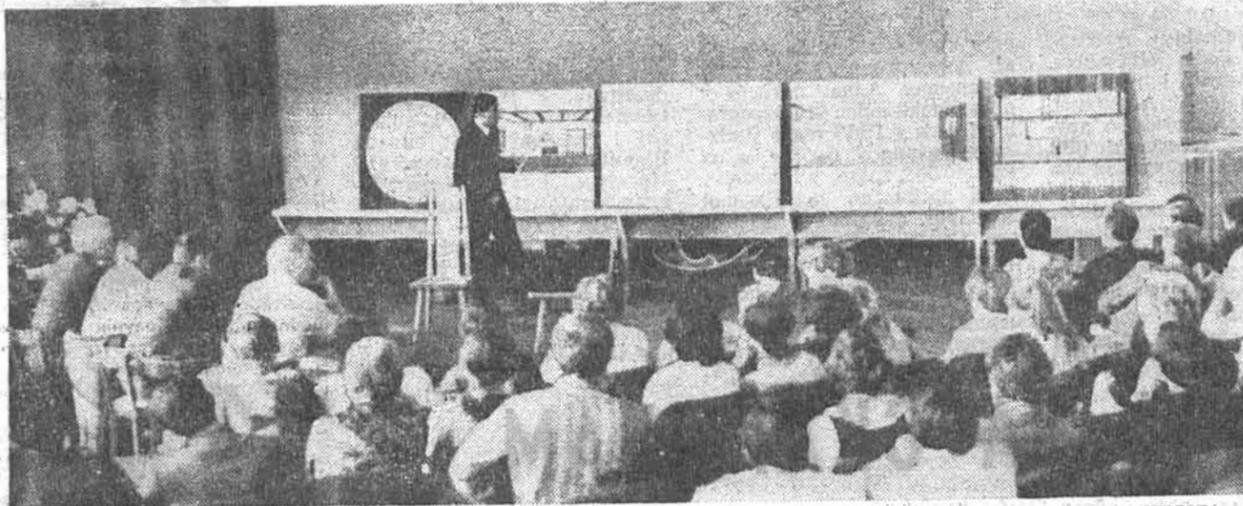
Сёлетні выпуск кафедры народных інструментаў—самы шматлікі пасля піяністаў (53 чалавекі). Дзяржаўную камісію па гэтай спецыяльнасці ўзначальвае Сяргей Калабоў, дацэнт інстытута імя Гнесіных. Вольна ўражанні:

— Кафедра народных інструментаў Беларускай кансерваторыі нездарма лічыцца адной з лепшых у Саюзе. Можна смела гаварыць аб выдатнай мінскай школе падрыхтоўкі спецыялістаў гэтага профілю. На кафедры працуюць такія вядомыя музыканты, як Р. Жыхараў, І. Жыноўіч, М. Прашко, М. Сопалаў. Парадавалі і вынікі работы маладых педагогаў. З асаблівай асабой слухаў я цымбалы (у прыватнасці, А. Калеснічэнка). Гэты інструмент настолькі пшчотны і меладыйны, што нават акампанемент раяля здаваўся мне часам непатрэбным (кажу гэта зусім не ў лапрок канцэртмайстрам, а каб падкрэсліць свае асаблівасці, уражанні ад гучання цымбалаў). Не так удала, як струнінікі, выступілі баяністы. Хацелася б ад іх педагогаў больш патрабавальнасці, менш лібералізму. У той жа час нельга не адзначыць, што магчымасці беларускіх баяністаў абмежаваны якасцю іх інструментаў. Выпускнікі кансерваторыі вымушаны іграць на стандартных баянах, між тым, як ім неабходны шматтэмбравыя гатова-выбарныя. Яшчэ некалькі слоў аб рэпертуары. Хацелася б, каб у рэпертуар выпускнікоў больш было ўключана твораў савецкіх і, у прыватнасці, беларускіх кампазітараў.

Сёлета ўпершыню адбыўся выпуск па самай маладой для нашай кансерваторыі спецыяльнасці—оперным дырыжыраванні. Першы і адзін выпускнік Л. Лях (яго педагог—К. Ціханавіч), выступіўшы ў якасці дырыжора ў спектаклі «Царская нявеста» Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР, атрымаў дыплом з адзнакай «выдатна»...

Піяністы, аркестранты, спевакі, кампазітары, музыказнаўцы, дырыжоры (а ўсяго выпускнікоў—каля 200 чалавек) развіваюцца зараз з кансерваторыяй. Усе яны размеркаваны па розных музычных установах рэспублікі.

Рэгіна БАКУНОВІЧ,
Святлана КЛІМКОВІЧ.

Абараняюцца тыя, каму заўтра — ствараць інтэр'еры...

СПЯВАЕ КАНДЫДАТ АРХІТЭКТУРЫ

На афішы стаяла: «Спявае кандыдат архітэктурны».

...Маделькай дзяўчынкай Майна выступала перад параненымі ў аршанскіх шпіталах. Потым былі канцэрты самадзейнасці ў архітэктурна-будавальным тэхнікуме, у політэхнічным інстытуце, дзе яна вучылася, «Сапраўднае», аднак, пачалося, на думку Майны Іванавы Ерусалімыч, толькі тады, калі яна паступіла ў вакальную студыю Палаца культуры прафсаюзаў. Там вызначылася выканаўчая манера спявачкі, склаўся яе рэпертуар.

На канцэрце ў Мінскім ДOME архітэктара ў гэты вечар выконваліся традыцыйныя для лірычнага сапраўна творы—серыада з «Руі Блаза» Веверлена, «Дзіцячая песенька» Чайкоўскага, «Ноч» Рубінштэйна, руская народная песня ў апрацоўцы Матвеева «Матушка, што во поле пыльна». Прагучалі і сучасныя песні—«Гары, гары існа» Печніківа, «Жураўлі па Палессе ляцяць» Лучанка. Своеаса-

дываць усім гэтым нумарам падала індывідуальна выканаўчай манера спявачкі—строгая і задуманая.

На канцэртнай афішы стаяла яшчэ адно імя. Вечар у ДOME архітэктара вяла дацэнт Беларускага політэхнічнага інстытута кандыдат архітэктурны Ірына Антонаўна Юда Вершы Веранікі Тушновай, Алены Нікалаеўскай, Андрэя Досталя, якія яна вядла з эстрады, на дзівя з'явіліся ўсе тры тону вечара.

Поспех спявачкі падзялілі з ёй канцэртмайстар Н. Чыжова, педагогі М. Цемчанка і В. Фомчанка. Кандыдат архітэктурны М. Ерусалімыч—лаўрэат рэспубліканскага, абласнога і гарадскога агляду мастацкай самадзейнасці.

Л. ГОРЫШНИН.

9.VII.1971

прывабіць не забудуцца.
І пчолак лютаўскія сны
абавязкова збудуцца.

І верыцца: туды іду,
дзе шчасце сонцам свеціцца,
дзе лепшая з маіх задум
таксама хутка здзейсніцца.
Як пчолак сны...

У чужым агародзе
мой колас
зернем жывым не наліўся б.
У чужым асяроддзі
мой голас
словам жывым не раскрыўся б.

Не кватэра — курыльня.
Дым, дрымотны спакой...
Захварэў ты курынай,
я гляджу, слепатой.
Глянё у вокны, мой дружа,—

іней сёння які!
Ён наш сум зацярушыць,
не пакіне тугі.
Выйдем...

Светлае лета
не вярнуць нам і ў сне.
Так і змяняе гэта
харастов праміне.

Па сцэжцы цудоўна
ісці ў гушчары.
Нялёгка дарогу
скрозь нетры тарыць.

Становіцца рэчка
куды шырэй,
калі да яе
падыдзеш бліжэй.

Дыбаеш, спацеўшы...
Хто слабы, той збоча.
Задарма служыць
Нам шчасце не хоча.

КАНФЛІКТ — аснова п'есы. Агульнавядома, аднак, час ад часу даводзіцца пра гэта ўспамінаць, таму што некаторыя аўтары драматычных твораў не ўмеюць знаходзіць у аб'ектыўнай рэчаіснасці жыццёва вострыя, тыповыя канфлікты. А калі і знаходзяць, дык не заўсёды могуць поўна рэалізаваць іх у вобразах. І тут у некаторай ступені драматургу можа дапамагчы вопытны рэжысёр, крытык, тэатразнаўца.

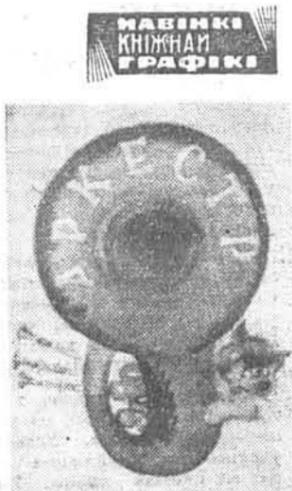
Кніга У. Няфёда «Роздум аб драматычным канфлікце», на нашу думку, якраз і здольная

Правільнае разуменне драматургам сутнасці гэтых асноўных крыніц жыццёвых супярэчнасцей, падкрэслівае даследчык, дазваляючы яму глыбей асэнсаваць тыповыя з'явы рэчаіснасці «ва ўсёй яе канкрэтай складанасці і гістарычнай перспектыве», што ў сваю чаргу станоўча адаб'еда па драматычным канфлікце і яго праўдзівым мастацкім раскрыццём. «Практика савецкай рэчаіснасці паказвае, — рэзонна сцвярджае далей аўтар кнігі, — што першыя два віды супярэчнасцей з названых — у класаво-антаганістычным грамадстве і грамадстве сацыялістычным — пры ўсім іх прынцыповым адзінстве нараджаюць канфлікты, якія часта выступаюць не ізалявана адзін ад аднаго, так сказаць, у чы-

удалля. Так, гаворачы аб п'есах, у аснове якіх ляжыць канфлікт паміж сацыялістычнай ідэалогіяй і перажыткамі мінулага, які ўключае таксама і моманты барацьбы з носьбітамі ваража-класавай ідэалогіі, даследчык у якасці прыкладу прыводзіць вобраз Гарлахаўцакага з сатырычнай камедыі К. Крапівы «Хто смеяцца апошнім, інтэрпртуючы яго як замаскаванага ворага народа, прынцыповага праціўніка Савецкай улады. На нашу думку, Гарлахаўцакага трэба разглядаць, у першую чаргу, не як ідэянага праціўніка Савецкай улады, а як абагульнены тып двурэшніка, кар'ерыста, авантюрыста і шантажыста, які ў той надобры час, калі ігнараваліся ленынскія нормы жыцця, прынцыпы калегіяльнасці, парушалася сацыялістычная законнасць, умеў моц выкарыстаць сітуацыю ў сваіх асабістых карыслівых мэтах і пад маскай змагага з «ворагамі народа» рабіў сваю брудную кар'еру.

У кнізе У. Няфёда разглядаюцца і іншыя, важныя для савецкай драматургі пытанні і праблемы. Так, напрыклад, вядома размова аб узаемасувязі канфлікту і тыповага ў жыцці і ў мастацтве, аб «тэорыі бесканфліктнасці», аб праблеме стварэння вобраза станоўчага героя, аб спецыфіцы сатырычнай камедыі, аб унутраным канфлікце героя драмы і да т. п. Гаворачы аб «тэорыі», якая многа прынесла шкоды нашай драматургі, аўтар спыняецца на прычынах не ўзнання і гэтыя прычыны ён бачыць у валонтарызме, у ігнараванні мастаком слова аб'ектыўных законаў развіцця грамадства, у няправільным разуменні метаду сацыялістычнага рэалізму і тыповага, у боязі крытыкі цэнявых бакоў рэчаіснасці. Аднак, правільна сцвярджаючы, што валонтарызм з'явіўся галоўнай прычынай, якая выклікала «тэорыю бесканфліктнасці», даследчык чамусьці забывае сказаць аб тым, што з'яўленне такіх валонтарызмаў — тэндэнцыя ў нашай краіне было абумоўлена развіццём і ўзмацненнем культуры асобы, што пазбавіла яго асновы гістарызму.

Заслугоўваюць увагі таксама разважанні аб праблеме стварэння вобраза станоўчага героя ў савецкай сатырычнай камедыі і аб спецыфіцы канфлікту яго з адмоўным героем. Абагульняючы вопыт лепшых савецкіх

Малюнк А. Лось да кнігі В. Лушчы «Арестр», якая выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

ДАСЛЕДУЕЦА ТЭОРЫЯ ДРАМЫ

аказваць драматургам істотную дапамогу ў правільным тэарэтычным разуменні, асэнсаванні і практычным вырашэнні драматычнага канфлікту. Аўтар кнігі пачынае свой роздум з пастаноўкі філасофска-эстэтычнай праблемы: драматычны канфлікт як мастацкае адлюстраванне жыццёвых супярэчнасцей. Тут аргументавана даказваецца, што паколькі, згодна з марксісцка-ленинскім дыялектычным вучэннем, барацьба супрацьлегаласці з'яўляецца крыніцай і рухаючай сілай развіцця, паколькі грамадскае жыццё поўнае супярэчнасцей, — то драматычны канфлікт павінен узнікнуць на аснове гэтых супрацьлегаласцей як своеасаблівае, эстэтычнае адлюстраванне тыповых супярэчнасцей у жыцці грамадства, калектыву, асобных людзей.

Дружэцкі супрацьлегаласці і супярэчнасці ў жыццёвых супярэчнасцей, што нараджаюцца класавыя антаганістычным грамадствам, сацыялістычным і камуністычным.

У. Няфёда «Роздум аб драматычным канфлікце». Выдавецтва «Наруча і тэхнік». На рускай мове. Мінск, 1970.

стым выглядзе, а ва ўзаемасувязі, яны пераплітаюцца, узаемадзейнічаюць, ускладняюць падзеі. Прытрымліваючыся жывага, савецкай драматургі ўжо даволі трывожна распіраваць і прыстаўляюць разнастайныя першыя віды канфлікту. Што ж датычыць тэорыі, дык паколькі мы можам гаварыць толькі аб элементах яго як у жыцці, так і ў драматургіі апошніх гадоў.

Разважанні аўтара кнігі аб асноўных крыніцах жыццёвых супярэчнасцей, якія нараджаюцца рознымі грамадска-сацыяльнымі сістэмамі, супярэчнасцей, якія, у сваю чаргу, нараджаюць мноства розных канфліктаў, што могуць легчы ў аснову той ці іншай п'есы, не выклікаюць якіх-небудзь прэчанняў. Хацелася б толькі, каб даследчык закрэпаў і праблему так званых адвечных, агульначалавечых канфліктаў, якія ўзнікаюць паміж людзьмі ў любым грамадстве, у любым сацыяльным асяроддзі.

Свае тэарэтычныя высновы адносна асноўных відаў жыццёвых канфліктаў, якія робяцца зместам драматычных твораў, У. Няфёда падмацоўвае прыкладамі з рускай, беларускай і ўкраінскай літаратуры. Аднак некаторыя прыклады не зусім

ЯК ВЯДОМА, першыя друкаваныя беларускія кнігі ўбачылі свет за межамі сучаснай Беларусі — у Празе (Чэхія) і Вільні. Вільня, сталіца Вялікага княства Літоўскага, доўгі час з'яўлялася культурным цэнтрам літоўскіх, так і беларускіх земляў. Тут друкаваў свае кнігі Скарына, працаваў вядомы друкарня Мамонічаў, выходзілі працы асветнікаў і палемістаў Л. Зізіяна, М. Смарыцкага і інш. Гэтыя выданні ўвайшлі ў залаты, хрэстаматычны фонд старажытнай літаратуры. Яны даю вывучаюцца нашымі даследчыкамі. Але вывучаюцца крыху ізалявана, бо не заўсёды ўлічваюцца выданні, якія адначасова выходзілі ў Вільні на іншых мовах — літоўскай, польскай, лацінскай, нямецкай і нават італьянскай і грэчаскай. Не было цэласнай нарціны кнігадрукавання ў гэтым старажытным горадзе, населеным рознымі нацыянальнасцямі.

Запоўніць прабел узняўся гісторык А. Анушкін. У 1962 г. ён выдаў кнігу «У слаўным месце Вільні», а ў 1970 г. — новую працу «На зары кнігадруку ў Літве». У апошняй кнізе ахарактарызаваны змест і афармленне ўсіх знойдзеных аўтарам выданняў, якія выйшлі ў Вільні, Еўі (Вевісе) і Кедайнэ з 1525 па 1625 гады. Аўтар карыстаўся не толькі савецкімі кнігасховішчамі (у тым ліку мінскімі і гродзенскімі),

А. Анушкін, «На зары кнігадруку ў Літве». На рускай мове. Выдавецтва «Мінск». Вільнюс, 1970.

але і мікрафільмамі, атрыманымі з-за мяжы (Польшча, Швецыя, Англія і інш.). Паводле падлікаў Анушкіна, усяго за гэта стагоддзе друкарня Літвы выпусцілі 698 кніг, з іх на беларускай мове — 106.

А. Анушкін падкрэслівае, што кнігадрукаванне ў Вільні развідалася «пад знакам гуманізму», на хвалі «еўрапейскай рэфармацыі». У той час Вільня, нібы акумулявала грамадскую думку Літвы і

УСЛЕД ЗА СКАРЫНАМ

Беларусі. Тут, піша аўтар, сабраліся «значныя сілы літоўскай, беларускай, украінскай, рускай і польскай інтэлігенцыі».

На долю Вільнюса, значнае аўтар, выпаў гонар пачынальнага кнігадруку ў нашай краіне. Тут у дваццатыя гады XVI стагоддзя беларускі гуманіст Франціск Скарына заснаваў друкарню і ў 1525 годзе выпусціў дзве кнігі. Дзейнасць беларускага першадрукара адвядзены асобны раздзел. У ім прыводзіцца важнейшыя моманты біяграфіі Скарыны, разглядаюцца асаблівасці яго вільніскага выданняў. На думку А. Анушкіна, дом Я. Бабіча, у якім размяшчалася скарынінская друкарня, быў на рагу вуліц Шкляной і Вялікай (цяпер Антакоўскага і Горкага). Потым у тым жа доме, мяркую аўтар, знаходзілася і друкарня Мамонічаў.

Пасля Скарыны ў віль-

скім кнігавяданні на некалькі дзесяцігоддзяў наступіў перапынак. Аднак патрэба ў друкаванай кнізе ўсё ўзрастала. І нось у 1553 годзе ўзнікла друкарня ў Брэсце, а за ёю, у 1562 годзе, у Нясвіжы. Калі дзейнасць нявіжскай друкарні, звязанай з дзейнасцю Сымона Буднага, ужо даволі вивучана, то ў дачыненні да брэсцкай А. Анушкін выступае тут у многім першаадкрывальнікам. Ён разглядае калывінісцкія тв-

ры, выпушчаныя ў 1553—1554 гг. брэсцкім друкарнем, вучнем Эразма Ратэрдамскага Бернардам Ваяводкам. Пазней, у 1574 г., са сцен брэсцкай друкарні выйшаў ананімны твор на польскай мове «Размова палыка з Літвінам...». Твор гэты, піша даследчык, вызначаецца гуманістычным поглядам аўтара, які выступае ў абарону пацяянальных правоў кожнага народа. У «Размове...» прыведзена шмат прыкладаў самачыинства польскай шляхты, адзначана, што «гэта горная ёсць няволя». Аўтар «Размовы...» цёпла гаворыць аб мужнасці рускага народа, аб рускай мове. А. Анушкін выказвае меркаванне, што аўтарам кнігі мог быць вольт Вільні Аўгустын Ратундус.

У канцы XVI ст. у Вільні выходзіць таксама кнігі на літоўскай мове. Па прыкладзе беларускага першадрукара Скарыны і літоўскага Мажвідаса іх выдае асветнік і патрыёт Мікалоюс Даўша.

Цікавыя і іншыя раздзелы — «У доме Мамонічаў»,

«Друкарні малыя», «З маркай акадэміі», «Кнігі выдае брацтва». У іх сустракаем імёны друкароў, пісьменнікаў і гравёраў, якія, апрача Вільні, працавалі таксама ў Нясвіжы, Лоску, Любчы і іншых беларускіх гарадах і мястэчках. Гэта — вільніскі Альд Ян Кардан, які хутчэй за ўсё, нарадзіўся ў Вялічцы ля Ліды, нявіжскі, заслаўскі і лоскі друкар Даніель Ленчыцкі, любчанскі друкар Пётр Бластус (Кміта),

«яркая асоба перыяду Адраджэння» пладавіты пісьменнік Андрэй Валян, які нарадзіўся на Ашмяншчыне, нявіжскі гравёр Т. Макоўскі... Асабліва ўвага ўдзелена прадукцыі вільнянскай брацкай друкарні (з 90-х гг. XVI ст.). Выпускаючы кнігі на беларускай і ўкраінскай мовах, гэта друкарня шмат зрабіла ў барацьбе за родную культуру і мову, супраць апалчвання і апаталчвання беларусаў і ўкраінцаў.

У кнізе А. Анушкіна ёсць і недакладнасці. Любча над Нёманам ператварылася ў Любеч, Заслаўе ў Заслаў. Невядома, які змест укладвае аўтар у тэрміны «руская (беларуская)» і «руская (беларуска-ўкраінская)» мова. Можна знайсці і іншыя недакладнасці. Але ў цэлым кніга А. Анушкіна, адрасаваная шырокаму чытачу, адпавядае свайму прызначэнню.

А. РАЖКО.

«ВЯСНА ПАЭЗІІ» НА ЛІТОЎСКАЙ ЗЯМЛІ

Гэтае свята, пазіі ў Літве стала ўжо традыцыйным. Штогод, на пачатку вясня, пісьменнікі раз'язджаюцца па рэспубліцы, каб сустрэцца са сваімі чытачамі, наведваць мястэчкі, звязаныя з жыццём і творчай дзейнасцю буйнейшых мастакоў слова, узбагаціцца новымі ўражаннямі. Гасцямі ў гэтыя дні «Вясня пазіі» былі творцы Сапармаў і Уладзімір Паўлаў.

Прапануем увазе чытачоў нізку вершаў літоўскіх пазіаў, удзельнікаў «Вясня пазіі».

Альгімантас БАЛТАКІС

ЛЕНІН У ВІЛЬНІ

Шынялькі і світкі вымачыў пот
жандарскі,—
Прамашкі шпікам не даруюць улады.
Крычыць загад голасам царскім:
«Ленін едзе!
Схаліць!
За краты!»
Пракляў стукач свой казённы харч:
Уехаўся, застудзіўся.
Але не выноўаў ні следоў, стукач,
Ні месца, дзе Ленін спыніўся.
Сляды Ільіча не змылі нягоды,
У глебу ўраўнілі яны на бальшаках.
І Літва назаўсёды,
Да святла і свабоды
Адшукала дарогу па гэтых слядах.

Эўгеніюс МАТУЗЯВІЧУС

КАЛЯ ВОЗЕРА СВІЦЯЗЬ

За возерам—лясы, лясы —
Падворкі вяснясі і неба.
У іх жыве спакое асенні,
Імхоў пясчотны аksamі,

Народных песняў перазвоны,
І музыка вякоў сівах.

Блакiт нябёсаў і лясоў
Блакiт ў возеры. Яно
На свет глядзіць блакiтным вокам,
Якое ўжо запарушыла
Самотных, ціхіх птахаў пер'е,
Што хутка пададуцца ў вырай.

Над кручай стомлена дубы
Пасталі ў водуме адвечным,
І ціха стогнуць над вадою.
А паміж іх — бязвак жменька,
Яны—нібы струменьчык дыму,
Які плыве з рабін далёкіх.

За возерам — лясы, лясы.
Глядзіць яно блакiтным вокам,
Як птушкі ў вырай непазбегны
Ляцяць высокая над лясамі.

Альфонсас МАЛДОНІС

АД ПАЧЫНАК

Пяшчотная, ты да мяне прыхінулася
квола,

Замарудзіла бег свой часу
нябачнае кола,
І знерухомела, як пасля рэйсаў —
вагоны,

Як хлехам прапахлыя аўтагароны.
Узважваў думка, пачуцці — час, як
алхімік строгі,
І сам ён вагаўся, быццам паят у
цяжкія эпохі.

Вырашыў нешта, таемнай надзеяй
угрэты:

Зацікалі гучна ўсе гадзiннiкi свету,
За вокнамі занялася зара-заранiца,
На дугах тралейбусаў выпелi першыя
блiскавіцы,

Стала чуваць, як з кранаў вада у
кватэрах хвошча,
Загаманiлi разам дзверы, аўтошчы,
плоччы.

Мы зноўку з табой ляцелi, нiбыта
свiтальныя зоры,
Каб заўтра пачуць тое ж самае
І спадзiвацца на нешта.

Нам ранiца ў вочы глядзела
Святлом лiхтара каля дрэва.
Пераклаў А. ГРАЧАНІКАС.

Марцэліюс-Тэадорас МАРЦІНАЙЦІС

КАЗКА КАРАЛЕЎ

З цыкла «Найныя вершы»

— А калі б памёр,
меў бы я мячыкі
Туплікі меў бы

...жнў аднойчы кароль,
ён кіраваў зорамі і ветрам!
І аддаваў сонцу загад узыходзіць і
заходзіць...

Марцэліюс-Тэадорас МАРЦІНАЙЦІС

КАЗКА КАРАЛЕЎ

З цыкла «Найныя вершы»

— А калі б памёр,
меў бы я мячыкі
Туплікі меў бы

...жнў аднойчы кароль,
ён кіраваў зорамі і ветрам!
І аддаваў сонцу загад узыходзіць і
заходзіць...

Марцэліюс-Тэадорас МАРЦІНАЙЦІС

— А калі б памёр,
расчэсваў бы ты мае валасы!
Валасы расчэсваў бы!

...і гэты кароль ішоў аднойчы па
дарозе

і знайшоў след ягняці.
Хачеў узяць яго на далонь,
але рассыпаўся след...

— А калі б памёр,
закалыхваў бы ты мяне!
Закалыхваў бы!

...і стары, згорблены кароль
плача зараз ля следа ягняці.

— А калі б памёр!..

Вось вам аблокi.

Барыце аблокi!
Колькі каштуюць яны! Ніколькі.
Не ўсе купляецца і прадаецца,
белае воблачка так нам даецца.
Барыце ваду,
піце здароўе.

Толькі не трэба —
кажу вам зноў я, —
спяшацца працягаць свой медны
пятак.

Барыце дiрма. Проста так.
Піце чысцюткае паветра,
якое прырода дае нам прыветна,
валяюцца на зялёнай траве
без лішніх турбот у галаве...
Я ў горы ўзнімаўся, вялі мяне крокі
з птушыны адмаўся, да снежных
варшынь.

Піў я здароўе, гладзіў аблокi,
і свята спявала ў мяне на душы.
Пераклаў А. ВЯРЦІНСКІ.

А ПАЧЫНАЦЬ ВАРТА З КРЫНІЦЫ...

У мяне вучні часта пытаюцца: «Дзе можна набыць беларускія народныя песні?» Я іх адсылаю ў магазін, а там—нічога або, у лепшым выпадку, выдадзены маленькім тыражом і без нот маленькі зборнік, складзены Арсенам Лісам. Госць Беларусі (ды і не толькі госць), прышоўшы ў магазін, можа сваім падумаць, што ў нас няма сваіх народных песень. Яму ж не скажуць у магазіне, што адзін Рыгор Раманавіч Шырма сабраў некалькі трынаццаць песень і што збіраюцца песні пастаянна. Але дзе яны?!

Хачелася б бачыць на прылаўках кнігарні народнай музычнай творчасці, разлічанай на дарослых, і зборнікі выбраных твораў для дзяцей. Незразумела, чаму так мала выдаецца апрацовак народных песень хору, ансамбляў, асобных інструментаў, асабліва народных.

Я пачаў сваё пісьмо з пытання аб народнай музычнай творчасці, таму што пытанне гэтае мае непасрэды адносіны да праблемы музычнага выхавання ў школе. Як жа мы выхоўваем сваіх вучняў?

На жаль, мы вучым дзяцей толькі іграць, не цікавімся іх густамі, інтарэсамі і адпаведна не выхоўваем любіва да музыкі на ўсё жыццё. Перш за ўсё вывучаецца элементарная нотная грамата. Чым хутчэй вучань з гэтым спраўляецца, тым хутчэй садзіць яго за інструмент. Чым раней сядзе за інструментам, тым больш твораў па праграме вывучыць. А значыць, тым лепш ацэнка на акадэмічным канцэрце. «Што тут мудрыць? Выконвай пра-

працягваюць музычную адукацыю. Астатнія ж пры такім выхаванні праз некалькі год зусім забываюць тое, ча-му іх вучылі.

Галоўны недахоп нашай работы, на мойму, у тым, што мы зусім не вучым дзяцей іграць на слых. У афіцыйнай праграме ўпамінаецца аб тым, што трэба вучыць іграць на слых, але практычна ніхто не патрабуе выканання гэтага. Іграць на слых больш цікава і ў пэўным сэнсе лягчэй, чым з нот. А слабым вучням гэта стымул, натхненне, задавальненне. Таму абавязкова, мне здаецца, пачынаць за-няці з дзецьмі ў музычных школах з песеннай народнай творчасці, з маленькага знаёмства на слых, дзе ёсць сапраўдныя ўзоры пазычнасці і характэрнага прастаты і мудрасці. А ў нотных зборніках нават для малодшых класаў музычнай школы—толькі ноты.

Вучань не паспеў пасмакаваць прыгосці прастай народнай мелодыі, як яго загружаюць тэхнічнымі прантыкаванямі. Натуральна, што не ўсе вытрымліваюць. Губляюцца цікавасць да музыкі, да інструмента, займаюцца без ахвоты.

Я зусім не прыхільнік праграмага прымітыўна. Але да праграмы трэба падыходзіць творча і вучыць кожнае дзіця адпаведна з яго ўзроўнем музычнай культуры і магчымаасцямі, га-ступова развіваючы іх.

Патрабаванні да музычнага выха-вання павышаныя, метадына ўдаска-нальваецца...

Неабходна вывучаць усё новае, ка-штоўнае, што ёсць зараз у музычнай педагогіцы, і гэтае лепшае выкары-стаць на практыцы.

Л. КАЧАНКА,
выкладчык музычнай школы № 7,
г. Мінск.

У ГАСЦЯХ У НАСТАЎНІКАЎ

Дзіцячая літаратура — які яе стан на сучасным этапе, якія задачы ста-ня перад ёй, над чым зара-пра-дзіць беларускія дзіцячы пісьмен-нікі? Пра гэта ішла гаворка на дзе-ржы прастаноў горада Мінска з су-спраўдзенымі літаратарамі, якія адбыліся ў Мінскім гарадскім інстытуце ўда-сленняў настаўнікаў.

У гэты дзень выкладчыкаў роднай мо-вы і літаратуры, якія ў наступным навучальным годзе будуць працаваць у 4—6-х класах па новых праграмах, прыйшлі А. Янімовіч, А. Пальчэўскі, С. Грахоўскі, М. Скрыпка, Ул. Юрэвіч, Х. Крычка, В. Зубанак, М. Чарняўскі і Г. Касцянеў.

А. Янімовіч пазнаёміў прысутных з раздзелам са свайго рамана «Кастусь Каліноўскі», Ул. Юрэвіч, дырэктар

музея Яні Купалы, расказаў аб пад-рыхтоўцы да 90-годдзя з дня нара-джэння народнага песняра, якое бу-дзе адзначана ў наступным годзе. Хв. Жычка падзяліўся планаў выпус-ку мастацкай літаратуры ў выда-вецтве «Беларусь». Супрацоўнікі дзіцячых перыядычных выданняў А. Пальчэўскі (часопіс «Вясёлка»), М. Чарняўскі («Вязоўка») і Г. Касця-неўскі («Пяніер Беларусі») расказалі пра планы сваіх выданняў.

Настаўнікі атрымалі на памяць кніжкі гасцей з аўтаграфамі.

П. ВАЛКЕВІЧ,
загадчык кабінета беларускай мо-вы і літаратуры Мінскага гарадскога інстытута ўдасканалення настаўнікаў.

ТОЕ, ШТО ЗАСТАЕЦА

Вечарам, калі нарашце сціхае шум ва ўніверсі-тэцкіх аўдыторыях, і гуль-ікае рэха блыжыць услед за табой, па бліскончых калідорах, па паціху адчы-няю дзверы аўтэатраў за-ляў, Уваходжу. Мясце су-страпае прыцемне і толь-кі ў самай глыбіні залы, на паўасветленай сцэне— некалькі постацей. Ідзе рэпетыцыя студэнцкага тэатра...

— Стоп, стоп! У цябе два сказы праскочылі, быццам не нясуць яны ніякай нагрукі...

Гэта гаворыць рэжы-сёр тэатра, заслужаны артыст Латвійскай ССР Аляксандр Міхайлавіч Озертаў. Я ўжо не першы раз тут, сёння тансма паціху падыходжу да яго і саджуся побач. Мне падабаецца назіраць, як нараджаюцца вобразы, спентакль пачынае жыць. Але конны раз не пера-стаю здаўляцца той цяжкасцю і самаадда-насцю, з якой працуе ўсё калектыў на чале з рэжысёрам. Сцэны паў-тараюцца зноў і зноў, пакуль не будзе знойдзе-на вернае рашэнне. І шукаюць яго не толькі «ветэраны» студэнцкага тэатра, але і навiчкі.

У час наротнага пера-пынку Аляксандр Мі-хайлавіч расказавае, што ўжо трыце пакаленне студэнтаў праходзіць праз яго руні. Спачатку былі студэнцкая работа, эцюды, тэарэтычныя за-няткі. Па ініцыятыве Аляксандра Міхайлавіча пры студэнцкім тэатры былі створаны рэжысёр-скія двухгадовыя курсы. Шмат студэнтаў атрыма-ла дыпломны рэжысёрскі народны тэатраў.

Асаблівае студэнц-кага тэатра з'яўляецца і тое, што састаў тэатра хутка змяняецца — праз два або тры гады. Тым не менш толькі А. Озе-равым былі пастаўлены «Вестсайдская гісторыя», а ў красавіку 1969 года— «Маладая гвардыя». Ува-лі многія сцэны, якіх не было ў п'есе «Маладая гвардыя», па гэтай жа мо-нае гаварыць аб арыгі-нальнай трактоўцы гэта-га твора калектывам тэ-атра.

А потым — «Казка аб праўдзе і новых поспех». Менавіта за спентакль гэ-тай п'есе М. Алігер тэатр атрымаў званне лаўрэата рэспубліканска-га конкурсу.

— Аляксандр Міхайла-віч, — падыходзіць да мяне староста тэатра Ве-ра Кір'янава, — мне спа-залі, што заўтра заль-лаўрэата рэспубліканска-га конкурсу.

— Ну і выдатна. Па-праўдзе ўсё, што будзе з'яўляцца ў другім акце.

У старасты ілюстрав-шмат. Вечна ідзе пра-з свабоднае памішанне для рэпетыцыі, рэжысёр-нацыоны. Сёння яна задаволена. У зале сп-

А. Зартайскі — Антон, А. Касцянеў — Максім і П. Панчанка — Топсік у спентакль «Дальняя дарога».

Фота Н. КУЗНЯЦОВА.

дзяць нават незанятых у сцэнах—цікава!

Ндаўна была паказа-на прэм'ера спентакля па п'есе А. Арбузава «Дальняя дарога». Гэта адна з першых яго п'есаў, уся пранізана светлым лірызмам. Легкі налет рамантызму добра пера-дае атмасферу першых пяцігоддзяў. Студэнтам п'есе вельмі падабаецца. І не толькі таму, што іграць свайго равесніка заўсёды прыемна, але і таму, што ім, камсамоль-цам 70-х, блізкі і прачу-цельны думкі і пачуцці, ілюстраваны іх бацькоў. Гэты спентакль, як і некаль-кі папярэдні («Мала-дая гвардыя», «Казка аб праўдзе»), — размова са свабоднага раўнасця і гар-та. Гэта выпрабаванне сябе на вернасць і гарт.

І трэба сказаць, што спентакль атрымаўся. Атрымалася размова з гледачом ад імя арбуза-вскіх герояў. І цяжка ска-заць, хто «размаўляў» лепш. Усе, як кажуць, выкладваліся да канца: і Алег Зартайскі, і Вера Кір'янава, і Наташа Пан-чанка, і, безумоўна, Ана-

толь Касцянеў. Наогул, калі Анатолю з'яўляю на сцэне, у зале стаюць рогат, гучалі апладыс-менты. Ён іграе ў «Даль-няй дарозе» нискладнага знешне, але чулага і доб-рага ў душы хлапца Мак-сіма Самадзельнага. Ана-толь сапраўды палюбіў і зразумоў свайго героя да канца, паказвае яго нам нібы з нейкай ласкавай усмешкай і гледзячы смя-юцца і сумуюць разам з ім.

На прафесійную сцэну, можа, пападзе хто адзін з іх, астатнія і стануць ма-тэматыкамі і фізікамі, фі-ласофамі і географамі, біялагамі і журналістамі. Многі з іх, напэўна, ішчэ доўга будуць удзельнічаць у розных народных тэатрах і гурт-ках. Але творчую атмас-феру тэатра яны назаў-свды ўнесуць у сваю пра-цу, у сваё жыццё. А гэ-та—галоўнае.

Н. СІНКЕВІЧ,
студэнтка факультэ-та журналістыкі БДУ імя У. І. Лені-на.

ДВА РОЗНЫЯ ПАЧУЦЦІ перажываеш, аглядаючы экспазіцыю купалаўскага музея. Перш за ўсё пачуццё задавальнення ад таго, што мастацкая Купаліна ўжо досыць багатая, што нашых мастакоў і скульптараў купалаўскага тэма прыцягвае, хвалюе, і мы — гэты асабліва адчуваем у музеі — магчыма, не заўсёды справядліва, калі прыдузімся на іх за тое, што яны не звартаюцца да нашай літаратурнай класікі. Назіралася ўжо столькі твораў, што можна гаварыць аб купалаўскай тэме ў выяўленчым мастацтве з пэўнымі абгульненнямі і высновамі. Наменіліся ўжо нават пэўныя лініі, пэўныя традыцыі ў асветленні гэтай тэмы, і ўжо несумненна настала пара каму-небудзь з мастацтвазнаўцаў заняцца аналізам таго, што зроблена. Здабыткі мастацкай Купаліны не могуць не радаваць.

І ўсё ж, скажам адразу, радасць гэта не поўная. Тое, што выстаўлена ў залах Купалаўскага музея, разам з пачуццём удзячнасці да стваральнікаў Купаліны, пакідае ў душы адчуванне, што нашы мастакі, некалькі такіх, якія паказваюць Купалу, не дайшлі да галоўнай, сутнаснай сутнасці яго твораў.

Можна, вядома, гэта спраўдзіць складанасцю, агромністасцю купалаўскай тэмы. Я. Купала — не эпизодычная фігура ў гісторыі беларускай культуры, нават не проста пэўны гістарычны яе этап, гэта «сцябла».

Усё гэта так. Несумненна і тое, што купалаўская тэма для выяўленчага мастацтва цяжкая. Той, хто меў справу з ілюстраваннем купалаўскіх твораў, мабыць, гэта добра адчуў. Купала вельмі паддаецца ілюстраванню. Ён у гэтых адносінах вельмі адразніваецца, скажам, ад Коласа, у якога ўсё так проста і ясна, так зрокка наглядна, канкрэтна, акрэслена да найдрабнейшай дэталі, штрыха. Колас эпічны, і таму яго «самазэтай» з'яўляецца стварэнне карціны партрэта. Ён рэаліст, і таму яго карціны характарызаваць гранічнай абліжанаасцю з жыццём і побытам чалавека.

Купала ў пераважнасці лірык, яго вобраз раскрываецца болей шутры. У адносінах ад коласавскага яго ма-

люнак назбаўлены дакладных абрысаў, ён вельмі рухомы, зменлівы. Купала рамантычны. Яго паэтычнае мысленне вызначаецца высокім палётам думкі, свабоднай фантазіяй. Тое, пра што расказваюць творы Купалы, лягчай выявіць сродкамі музыкі, чым жыццёва ці графікі.

Аднак недахопы ў раскрыцці купалаўскай тэмы ў выяўленчым мастацтве, пра якія тут хочацца сказаць, тлумачацца не толькі цяжкасцю і склада-

ня, па характары сваіх вобразаў, па стылі сваіх твораў. І не ўлічваючы гэтага азначае ісці міма спецыфікі паэзіі Купалы, абмінаць у ёй самае галоўнае — яе рэвалюцыйны пафас. Па сваіх творчых, мастацкіх прынцыпах Купала вельмі падобны да Шаўчэнка, пра якога ўкраінскія даследчыкі пішуць: «Шаўчэнка перш за ўсё лірык, які заўсёды кіпіць, бушуе, праклінае, расчульваецца, перабівае сам сябе і ўрэшце ў сваіх баладах, паэ-

жаль, і ў праекце помніка Купалу ў скверы яго імя, які стваралі скульптары А. Анкейчык і А. Запінскі. Яны, па-першае, надаюць вобраз Купалы наварнутым пераважна і амаль выключна да сялянскай тэматыкі яго паэзіі, народнасць паэта выяўляюць вельмі традыцыйна, праз чыста знешнія атрыбуты (вышыпаная кашуля і г. д.). Думаецца, што вобраз паэта навінен мепь большую абагульненасць, бо, як гаварылася, Купала па-

Міхась ПАЗАРУК

І З'ЯВЛЯЦЦА НОВЫЯ

НАТАТКІ АБ МАСТАЦКАЙ КУПАЛІЯНЕ

насію гэтай тэмы. Галоўнае заключаецца ў тым, што нашы мастакі, прынамсі, некаторыя з іх, успрымаюць Купалу не такім, якім ён ёсць, слаба перадаюць яго своеасаблівае, тое непаўторнае, спецыфічнае ў ім, што адразнівае яго ад іншых беларускіх лісьменнікаў. У многіх карцінах Купала падаецца вельмі прыземлена, без глыбіні, без уласцівай яму шматзначнасці, без пайтэсту, высокага палёту думкі, залішне прывязаным да побыту і г. д.

І ў адзначанай слабасці відаваты не толькі і, мажліва, не столькі мастакі, колькі літаратуразнаўцы, якія пісалі пра Купалу бяспасна, пудла, выдаючы як самую глыбокую ісціну тое, што Купала спраўдзіва адлюстравана ў жыцці і побыце дэраваляцыйнага беларускага сялянства, ісціну, да якой цяжка прымаціцца, але якая дае чытачу не больш, чым сцярджэнне аб тым, куды ўпадае Волга. Ужо адно гэта слова «адлюстравана». Якое яно раўнадушна халоднае, як не пасуе да купалаўскай паэзіі, такой палымнай, гарачай, страпнай, паэзіі, якая ніяк не падобна на люстра (нават у метафарычным сэнсе!), а хутчэй падобна на магутнае павелічальнае шкло!

Купала — рэаліст, але ён адначасова і рамантык, і па адносінах да жыц-

маў, аповесцяў паказвае нам перш за ўсё самога сябе і свае адносіны да герояў, чым саміх герояў.

Імяна такім нам уяўляецца і Купала, такі ён у паэзіі, імяна такім уяўляюць яго чытачы. А вось глядзіш на партрэты Купалы, так багата прадстаўляецца ў экспазіцыі музея, і як не падобны Купала сам на сябе. Яго малююць такім улагоджаным, разважліва-спакойным, эпічна-засяроджаным на сваіх думках, трохі часам іранічным, стомленым ад несупынных дум і г. д. Кажуць, ён такі быў у жыцці. Навузна. Ён, мабыць, быў і не толькі такі, але і летучым, і смяшлівым, і не гаваркі. І ва ўсякім сваім абліччы ён нам дарагі. Але ў тым і справа, што вобраз Купалы ў партрэтным жывалісе вельмі ўжо прывязваецца да біяграфіі, да падрабязнасцей яго чалавечага быцця, а прасцей — да фатаграфіі. І як маляў у гэтых творах ад Купалы-паэта, вена неспакойнага, няўрымслівага, мяцежнага паэта-рамантыка.

Крыху болей выразна гэтая асаблівасць купалаўскага характару выяўлена ў партрэтных скульптурах. Аднак і ў іх вельмі адчуваецца агульняная тэндэнцыя. І тут, па наш погляд, магчымае паказаць Купалу ў яго наэтычным абліччы дэкада выкарыстаны. Не выкарыстаны яны, па-

лежыць не толькі таму часу, калі ў яго творчасці пераважала сялянская тэма, але і нашаму часу, і часу будучаму, камуністычнаму. На мой погляд, нельга прызнаць найлепшым такога рашэнне тэмы, калі фігура Купалы ставіцца проста на зямлю, нельга таму, што гэта зноў жа ніяк не адпавядае характару Купалы-паэта з яго нястрымным парываннем «наперад і вышэй», такім сутучным нашаму часу, часу велічых здзяйсненняў саўвядомага народа на Зямлі і ў Космасе:

Гэй, да сонца, гэі да зорі!
Не ўсё задавальняе нас і ў мастацкай інтэрпрэтацыі вобразаў і сюжэтаў Купалы. Для прыкладу ўзьнімем цэнтральны вобраз яго паэзіі, вобраз беларускага мужыка. Скажам прама, ён не знаёмы, яшчэ належнага ў сабе няма ў творах мастакоў і скульптараў, асабліва ў апошніх. Часта ён падаецца зусім не ў тым ракурсе, які паказвае паэзія Купалы: змарнелы, вельмі прыніжаны, а калі і пратэстуе, дык у нейкім вельмі «лакальным» маштабе. Купала паказваў, вядома, яго па-рознаму: і бедным страпным, і прыніжаным, і забітым, і, само сабой, бунтарным, але ў тым і своеасаблівае паэта, што ўсё гэта падаецца вельмі буйна, маштабна, не на фоне сялянскай хаты ці нават

Уладзімір КАЗБЯРУК

ЯНКА КУПАЛА І МАРЫЯ КАНАПНІЦКАЯ

ІНСТЫТУТ літаратурных даследаванняў Польскай акадэміі навук і Таваарства імя М. Кананіцкай правалі ў верасні 1970 г. навуковую канферэнцыю, прысвечаную жыццю і творчасці польскай паэтэсы Марыі Кананіцкай (1842—1910). Польскія літаратуразнаўцы шмат зрабілі, каб сабраць яе багатую спадчыну, паназаць яе месца ў гісторыі нацыянальнай літаратуры, міжнароднае прызнанне пісьменніцы. Але ім пакуле «Вялікая пропашць» газета «Наша ніва» пісала: «Была ў палікаў пяснярка, што ў песнях вялікай красы апывала — боль і гора ўсіх пакрыўдзітых, усіх, каму доля мачынай стала. Гэта — Марыя Кананіцкая! Праз усё жыццё ў душы яе падымаўся бунт проці здэку над чалавекам, і бунт гэты выліваўся ў чароўных словах. Шчыры жалі спіскаў сэрца яе, што між людзьмі — аднаў Маті-зямлі — лягла бяздонная, бязбрэжная, як аблоў, пропашць, і нічым яе нельга запоўніць: пропашць гэта дзеліць людзей на крыўдзючых і пакрыўдзітых».

Смерць М. Кананіцкай у 1910 г. глыбока засмуціла ўсіх, хто знаў яе песні і аповяданні, хто захапляўся яе творчасцю. «Наша ніва» апублікавала некролаг.

На смерці пісьменніцы Янка Купала адчуваўся вершам «Памяці Маріі Кананіцкай». Беларуская літаратура пачатку XX ст. успрымала ад суседніх літаратур перш за ўсё ідэй барацьбы за сацыяльную справядлівасць і нацыянальнае развіццё. Гэта былі асцяпныя матывы творчасці Купалы, Коласа, Багдановіча і многіх іншых. Імяна гэтая акалічнасць неаднаразова падкрэслівалася «Нашай нівай»: «Мы, беларусы, павінны браць ад усіх нацый усё

саву. Кальдову, Міцкевічу, Сыракомлю, Кананіцкай».

Чым была бліжэй Марыя Кананіцкая беларускай літаратуры пачатку XX стагоддзя? Перш за ўсё цеснымі сувязямі да сацыяльнай несправядлівасці, грамадскай крыўды. Гарачым спачуваннем абяздоленаму чалавеку, вырываўлівым пафасам сваёй паэзіі і прозы, высойм мастацкім узроўнем твораў. Імяна гэта ставілася ёй у заслугу яшчэ ў дэкастрычніцкім беларускім друку. Так, у 1914 г. у артыкуле «Вялікая пропашць» газета «Наша ніва» пісала: «Была ў палікаў пяснярка, што ў песнях вялікай красы апывала — боль і гора ўсіх пакрыўдзітых, усіх, каму доля мачынай стала. Гэта — Марыя Кананіцкая! Праз усё жыццё ў душы яе падымаўся бунт проці здэку над чалавекам, і бунт гэты выліваўся ў чароўных словах. Шчыры жалі спіскаў сэрца яе, што між людзьмі — аднаў Маті-зямлі — лягла бяздонная, бязбрэжная, як аблоў, пропашць, і нічым яе нельга запоўніць: пропашць гэта дзеліць людзей на крыўдзючых і пакрыўдзітых».

Смерць М. Кананіцкай у 1910 г. глыбока засмуціла ўсіх, хто знаў яе песні і аповяданні, хто захапляўся яе творчасцю. «Наша ніва» апублікавала некролаг.

На смерці пісьменніцы Янка Купала адчуваўся вершам «Памяці Маріі Кананіцкай». Беларуская літаратура пачатку XX ст. успрымала ад суседніх літаратур перш за ўсё ідэй барацьбы за сацыяльную справядлівасць і нацыянальнае развіццё. Гэта былі асцяпныя матывы творчасці Купалы, Коласа, Багдановіча і многіх іншых. Імяна гэтая акалічнасць неаднаразова падкрэслівалася «Нашай нівай»: «Мы, беларусы, павінны браць ад усіх нацый усё

добрае, што ў іх ёсць: ад агульнярасейскай культуры — шырочня ідэй дэмакратызму; ад палікаў — іх культурную практычнасць, адукацыю, іх проста хвараблівую любоў да сваёй бацькаўшчыны, каторая можа нам служыць прыкладам» (1912, № 24 ад 14. VI).

У Марыі Кананіцкай было ўсё: і «шырокія ідэй дэмакратызму», і «хвараблівая любоў да сваёй бацькаўшчыны», народная прастата і меладыйнасць песень. І, можа быць, менавіта таму яшчэ на пачатку свайго творчага шляху Купала звярнуўся да М. Кананіцкай. Праца над перакладамі яе твораў была для маладога паэта вялікай школай майстэрства.

Не цяжка ўстанавіць, што ў 1906 г. ён карыстаўся зборнікам польскай паэзіі «Розеуе» выдадзеным у Варшаве ў 1883 г. Кніга моцна паўплывала на фарміраванне паэтычнага светапогляду дваццацічатырохгадовага юнака ў той час, калі ён пракладаў сабе шлях у літаратуру. Непасрэдным вынікам захаплення зборнікам з'явіліся пераклады з яго. Так, толькі ў ліпені 1906 г. Купала пераклаў адтуль прынамсі тры вершы: «Пара», «Каму?», «На жалейнік». Усяго ж з гэтага зборніка ён пераклаў сем твораў, якія амаль усе былі з аднаго дыкла — «З лугоў і палёў». Акрамя гэтага, у многіх вершах купалаўскай «Жалейнік» заўважваецца ідэяна-тэматычная і мастацка-вобразная пераклічка з вершамі М. Кананіцкай.

Ці прынімае Янка Купалу пачуццё такіх рэмінісцэнцый? Ніколі! Нельга ж дапусціць, што ён адразу пасля нараджэння стаў вялікім пясняром і што ўсё яго творы, пачынаючы ад вучнёўскіх спроб, з'яўляюцца шэдэўрамі. Купала перыяду «Жалейнік» яшчэ моцна прывязаны да літаратурных традыцый. Запавычваючы падчас, хоць, мабыць, несвядома, тыя ці іншыя вобразы або звароты, ён заўсёды нааўпярэд гатовы паэтычныя формы новым зместам, паказаным жыццём свайго народа, уласнымі назіраннямі.

У перакладзеных ім творах М. Кананіцкай апыскае сіла і дэкаўна прыгажосць чалавека працы, выяўляецца патрабаванне павялі да працоўнага сялянства, раскрыскаецца любоў аўтара да роднай краіны.

Адным з такіх твораў з'яўляецца верш «Каму?». Асноўная ідэя тут выражана непасрэдна, у форме лірычнага маналогу. Яе можна было б выказаць словам: гаспадаром зямлі павінен быць той, хто на ёй працуе, «каму ў полі труд — закон». «А чужыя з півы вон!» — вось катэгорычнае патрабаванне, якое ў той ці іншай форме пазначана гучыць ва ўсёй паэзіі М. Кананіцкай.

«Каму?» — адзін з найбольш ранніх купалаўскіх перакладаў. Зрабіў яго паэт-самавуц, які ў сваім жыцці ўсю паўгоду правучыўся ў школе і ў якога быў падрукавы ўсяго толькі адзін паэтычны твор на беларускай мове. Гэтым тлумачацца і недахопы перакладу. Пра гэтыя недахопы варта сказаць, бо яны даюць уяўленне пра тую цяжкасць, з якімі сутыкнуўся паэт на шляху да творчых сталасці і якія на пачатковым этапе не заўсёды яму ўдавалася паспяхова пераадоляваць.

Верш «Каму?» напісаны чатырохстопным харэам. У М. Кананіцкай кожная строка складаецца або з аднаго слова, або з аднаго складовага слова (назоўнік са злучнікам, займеннік з адмоўем «не», два займеннікі, дзеяслоў з прыназоўнікам і ішч).

Янка Купала яшчэ не здолеў так натуральна і гарманічна спалучыць рытм верша з марфалагічнымі і фанетычнымі асаблівасцямі выкарыстаных слоў. І таму ў перакладе паасобныя паэтычныя стопы аб'ядноўваюць часткі розных слоў, а вершаваны рытм не супадае з натуральным рытмам фразы, які ў межах слова аддзяляе інтанацыйна адно слова ад другога, дапускаячы толькі аб'яднанне прыназоўнікаў, часціц і злучнікаў з суседнімі назоўнікамі, дзеясловамі, займеннікамі і іншымі самастойнымі часткамі мовы.

Тым саку, плуг толькі адані, хто прырос і зямельцы мані, хто згані свай наскрозь знае, каго холад не пужае...

Тут Купала не падбег шурпатасці рытму. Так, у першым радку побач стаяць тры націскі (у словах «саку, плуг, толькі»), інерцыйны рытм патрабуе дадатковых націскаў на паасобныя складкі. У трэцім радку ў слове «наскрозь» дадатковы націск падае на першы склад.

ЛЯЛЬКІ ПРЫЕХАЛІ!

— Прыехалі, прыехалі!
Лялькі прыехалі!

Радасная вестка разносіцца па ўсіх кутках дзіцячага сада, і рознакаляровыя нагоў малышоў, кожны з якіх прыцяскае да сябе ўласнае крэсьцеца, збіраецца ля дзвярэй залы, чакваючы запрашэння.

А ў зале артысты дзіцячай брыгады Беларускай філармоніі Валіцін Грыўнёў, Элеанора Дзераўцова і Валерыя Лейкін рыхтуюцца да прадстаўлення. У гэты момант змяшчаецца ў чамаданых, якія яны прынеслі з сабою. За некалькі хвілін сілавуюцца разборныя асновы для шыршаў, падводзяцца электрычныя шнуры да магнітафона (музычнае афармленне) і да светафора, які патрабуецца па ходзе дзеяння іх канцэрта, іладуцца на месцы лялькі... Усё. Дзеці, калі ласка!

— Я вам не скажу, хто пачне наш канцэрт, — гаворыць гледачам Э. Дзераўцова, — лепш адгадайце самі!

Пад соснамі, пад ёлкамі
Лялькі клубок
з іголкамі,

— Вожыкі! — раздаецца дружны шматгалосы хор.

І адразу ж над шырмай з'яўляецца забавная лялька-вожык са спалоханымі круглымі вачыма. Лып-лып, Лып-лып...

— Што ж ты маўчыш, вожык?

— Я забыўся.

— Што забыўся?

— Як пачынаць канцэрт.

— А ты пачні яго з песні.

Дзеці з затоеным дыханнем сочаць за прыгодамі верных сяброў — Вожыка і Калабкі, час ад часу аднаўляючы на пытанні ўдзельнікаў прадстаўлення, адгадваючы загадкі, збіваючы са следу злоснага Вука. А калі Ліса ледзь не трапіла ў горадзе пад машыну, услі залы па сігналах светафора падказвае ёй, як правільна пераходзіць вуліцу.

Словам, работа брыгады пабудавана на жывым кантакце з дзецьмі. Часам артыстам даводзіцца імправізаваць, бо адказы на іх пытанні могуць быць самыя розныя.

— Спецыфіка нашай работы вельмі своеасаблівая, — расказвае кіраўнік брыгады В. Грыўнёў. — Нельга ні за-

надаць смяшыць дзяцей, ні страшыць іх (палова нашых гледачоў мае ад 3—4 гады), каб не пераўзбудзіць іх нервовую сістэму. Нельга рабіць канцэртныя загады доўгімі, бо дзеці стомляюцца, і ў той жа час трэба пастаць навучыць іх чамусці добраму, наштоўнаму, карыснаму. Я асабіста мару аб стварэнні сапраўднага спецыяльнага тэатра для дашкольнай, пабудаванага на такім вострым прынцыпе кантакту з глядзельнай залай.

В. Грыўнёў і Э. Дзераўцова працягваюць з дашкольнымі ўзростам трых гадоў. Нядаўна ў брыгаду прыйшоў В. Лейкін. Яны падрыхтавалі пакуль адзін сюжэтны канцэрт (той, аб ім вышэй ішла гутарка). Сцэнарый напісаў В. Грыўнёў, пастаўніку акцыянальнага рэжысёра Дзяржаўнага тэатра лялек В. Казлова. Канцэртныя лялькі для брыгады таксама зроблены ў ляльчым тэатры.

Хочацца пажадаць маладому калектыву творчых поспехаў у рабоце з дзецьмі — менш дыдантыкі, больш мастацкай выразнасці і абавязкова кантакту не толькі з глядзельнай залай, і з аўтарскім асцягам беларускіх дзіцячых пісьмнікаў.

Святлана КЛІМКО

вёскі, а ў маштабе ўсяго народа, нават шырэй — чалавецтва. Такого размаху думак, трасцей, такой сілы абавязвання мы не знаходзім ні ў аднаго беларускага пісьмніка. Прыгадаем шматлікія вершы паэта і яго выдатную паэму «Адвечная песня», падкрэсліваем, выдатную, таму, што мы і сёння яшчэ да канца не зразумелі яе глыбіннага сэнсу і ўспрымаем, а мастацкі і ілюструюць, вельмі прыземлена, як серыю бытавых замалёвак,

якія стараюцца ў карцінах на купалаўскія тэмы абавязкова ствараць такі этнаграфічны «інтэр'ер», канцэнтруюць увагу на знешніх дэталях побыту яго герояў. Купала ў сваёй паэзіі зусім не этнаграфічны.

Купалаўскія вобразы значна больш выйгралі б у мастацкай інтэрпрэтацыі, калі б іх давалі буйным планам у нейкай удала знойдзенай дынамічнай паставе.

Глыбокага мастацкага ўвасаблення патрабуюць становячыя вобразы Купалаўскіх паэм — твораў, песня звязаных з рамантычнай традыцыяй, у якіх кампазіцыйна, сюжэтна падкрэсленае засяроджанасць увагі на галоўным героі. Скажам, вядома, не выключнае і іншых рашэнняў, аднак хочацца падкрэсліць, што купалаўскія вобразы раскрываюцца перш за ўсё інтэлектуальна, сродкамі лірыкі, і таму яны не могуць быць дэталю, часткай карціны, яны — уся карціна. Імяна так раскрываецца вобраз Бандароўны ў аднайменнай паэме, вобраз Яе ў паэме «Яна і я» і г. д. Гэта не проста канкрэтныя персанажныя вобразы, а вобразы-метафары. За кожным з іх глыбокі роздум паэта аб народзе, аб краіне. Сутычка Бандароўны з панам Патоцкім — гэта сутыкненне дзвюх сацыяльна-гістарычных сіл.

Тое ж і ў паэме «Яна і я», дзе гераіня адначасова і яркі вобраз маладой жанчыны, у якім паэтызуецца радасць маладога жыцця, кахання, пяшчоты, і вобраз-увасабленне маладой Беларусі, працягам, далейшым развіццём якога з'яўляецца вобраз маладой Савецкай Беларусі ў паэме «Безназоўнае».

Такая асаблівасць купалаўскага паэтычнага мыслення, мыслення складана-асацыятыўнага, робіць яго творы цяжка падатлівымі для ілюстравання, для выўлення сродкамі жыванісу, у выніку якога часта страчваецца пераносны глыбінны сэнс. Але такая асаблівасць паэзіі Купалы, з другога боку, прадстаўляе неабмежаваны магчымасці для наватарства, шырокай прастор для пошукаў.

ТВОРЫ

карцін. А яна, гэтая паэма, дае такі штуршок фантазіі!

Купалаўскі мужык — не проста аб'ектываваны характар, а даведзенае да манументальнага сімвалу аб'ектываванае лёсу, дум і пацуюць працоўнага беларускага народа. І сэнс паэмы «Адвечная песня» — гэта адвечная барацьба, барацьба чалавечка-асілка, чалавечка-велікана са спрадвечным сацыяльным злом, барацьба вельмі драматычная, якая ў канчатковым выніку — усё ж перамога чалавечка.

Купала, як бачым, сам падказвае не толькі тэмы, але і спосабы іх вырашэння, зварот да алегорыі, да сімвалікі, да ўмоўнасці, разумеюцца, умоўнасці рэалістычнай, без якой ніяк чужыга перадаць усёй складанасці ясна ягоных вобразаў.

Купала ў сваім стылі вельмі патэтычны, манументальны. Таму ён так часта звартаецца і да жанру паэмы, у якім гэты патэтычны элемент абавязкова ў той ці іншай меры прысутнічае, да жанру перша-прямой або, шырэй, да публіцыстычнай лірыкі. І ў сувязі з гэтым хочацца звярнуць увагу на тое, што ў Купалы асобная дэталю амаль ніколі не выступае як жыццёвая падрабязнасць, а як дэталю-сімвал, дэталю-аб'ектываванне. Таму яноў жа, як мне зда-

Хутка купалаўскія пераклады становяцца больш дасканалымі. Ужо ў вершы «На жалейцы» больш поўна перададзена ідэяна-эстэтычнае багацце арыгінала. На беларускай мове захаваны асаблівасці рытму, страфічнага пабудова, рыфмоўна, а ў паасобных выпадках і тынж выразы, калі яны маюць аднолькавае значэнне.

У Канапіцкай увесь верш разбіты на васьмірадковыя строфы з перакрываючай рыфмай (ab ab ed ed). Тут толькі пяты і сёмы радок не рыфмуюцца. Тое ж самае і ў Купалы.

М. Канапіцкая ўважліва карыстаецца народнай мовай, дбайна выбірае з яе тыя выразы і вобразы, якія ўзбагачаюць паэтычны ўзор твора і робяць яе больш музыкальнай.

Яна ніколі не злоўжывае дыялектызмамі. Яе песня і па-народнаму простая (як сказаў бы М. Горкі ў дакастрычніцкі перыяд — «прымітыўная»), і ў той жа час успрымаецца як вяршынае дасягненне песеннай паэзіі.

Я. Купала, перакладаючы вершы Канапіцкай, не мог не звярнуць увагу на ўсе гэтыя асаблівасці. Адсутнасць у беларускага паэта дыялектнага каларыту нельга называць недахопам. Неабходна ўлічваць, што ў той час беларуская літаратурная мова толькі яшчэ складалася на аснове гутарковай, народна-песеннай, і таму яны блізкія па сваім складзе і духу. Задача пісьменнікаў заключалася ў тым, каб узбагачаць літаратурную мову ўсім выўленчымі магчымасцямі, рабіць яе здольнай вызначаць найбольш глыбокія думкі і тонкія пацуюць. У польскай жа літаратурнай мове была больш шчаслівая доля. Адзіліфаная чужынай працай многіх пакаленняў выдатных пісьменнікаў, у тым ліку такіх геналяў, як А. Міцкевіч і Ю. Славацкі, яна няспынна магла ўзбагачацца перш за ўсё праз зварот да жыватворных крыніц народна-песеннай мовы.

Работа над перакладам вершаў абавязвала Купала падвыжаць уважліва ставіцца да сэнсу слова як у польскай, так і ў беларускай мовах. Яна давала магчымасць засвойваць новыя вершаваныя памеры, патрабавала пошукаў новых паэтычных выўленчых сродкаў, узбагачала паэта новымі думкамі,

саздзейнічала засваенню пэўнага кола метафар і наогул паэтычных вобразаў. Вобразы зоркі як сімвала долі чалавечка, дарогі або сцяжкі, што прадвызначаюць героя нейкі новы лёс, традыцыйны вобраз варажбы — усё гэтыя мастацкія вобразы, запазычаныя з народнага выўлення, паэтычна асэнсаваныя М. Канапіцкай і іншымі мастакамі слова, трывала засваеныя польскай літаратурай, становяцца таксама здабыткам Яні Купалы яшчэ ў ранні перыяд яго творчасці.

Перакладчыцкая праца дапамагла паскорана прайсці пачатковы этап творчага станаўлення паэта. Яна ставіла перад Купалам зусім канкрэтныя задачы: хаця чужыя тэксты і абмяжоўвалі яго ў магчымасці выбару сродкаў і вобразаў, але ў той жа час прымушалі засяроджвацца на нейкай адной, зусім канкрэтнай думцы, вобразе, слове, не дазваляючы абыходзіць іх. Гэта ў сваю чаргу ўзбагачала і актыўна завала творчую думку паэта, які ўжо мог смялей прыступаць да вырашэння самастойных творчых задач.

Я. Купала звяртаўся да творчай спадчыны М. Канапіцкай у розныя перыяды свайго жыцця — і ў дакастрычніцкі час, і ў савецкі перыяд. Гэта ён зрабіў здабыткам беларускіх чытачоў такіх твораў Канапіцкай, як «Родны дом», «Як кароль у паход выходзіў», а таксама «Доля наша», «Сасонка», «Вольны найміт».

Апрача таго ў перакладзе іншых паэтаў і празаікаў на беларускай мове з'явіліся і такія вершы М. Канапіцкай, як «Званы», «Мой божа мілы, твая воля», апавяданне «Дым» і інш.

Такім чынам, Марыя Канапіцкая, дзякуючы перакладам яе твораў на беларускую мову, яшчэ ў дакастрычніцкі час увайшла ў гісторыю нашай літаратуры. Яе творчасць садзейнічала ідэяльнаму і эстэтычнаму выхаванню беларускага чытача, прабуджэнню і ўмацаванню ў ім добрых пацуюць — перш за ўсё дыянавісці да прыгнёту і несправядлівасці, а разам з тым — павагі да братняга польскага народа, з асяроддзя якога выйшла сама «цясянка народаў», як яе назваў Янка Купала яшчэ ў 1910 г., у вершы «Памяці Марі Канапіцкай».

КОБРЫНСКАМУ МУЗЕЮ — 25

Музей рускай воінскай славы... Яго гісторыя пачалася з лета 1946 года, калі згодна пастановам бюро ЦК КПБ, рэстаўравалі сціплы драўляны дамок XVIII стагоддзя, які належаў колішні аўлянку палкаводцу А. В. Сувораву. Стварэнне музея імя Суворова ў цэнтры пасляваеннага горада, калі ўся беларуская зямля была яшчэ пакрыта руінамі, яскрава сведчыла, як высока беларускі народ цаніў заслугі вялікага сына рускага народа, вобраза якога натхніў мільёны савецкіх воінаў на ратныя подзвігі ў Айчынным вайну. На часова акупаваўнай гітлераўцамі тэрыторыі Беларусі змагалася з ворагам сэрца партызанскіх брыгад і атрадаў, якія насілі імя палкаводца-патрыята. Зараз у нашай рэспубліцы носіць імя А. В. Суворова звыш пяцідзесяці нагісаў і саўгасаў.

Маладому беларускаму музею ў гады яго станаўлення вялікую дапамогу аказалі музеі Масквы і Ленінграда. Можна нават сказаць больш: без іх дапамогі наогул нельга было б аформіць на такім узроўні экспазіцыі і па такім профілі.

Плошча была невялікая, але ўдалося яры і змястоўна адлюстравачь важнейшыя падзеі ваеннай гісторыі нашага народа, і ў той жа час захавачь мемарыяльны ўхіл музея.

І вось мінула дваццаць пяць гадоў. За гэты час экспазіцыя не адзін раз удасканальвалася і паўнаўліліся новымі матэрыяламі. Калі спачатку яны былі размешчаны ў пляці панок аднаго доміка, суворавскага, то цяпер ужо размешчаны ў шаснаццаці залах двух будынкаў.

Штогод з экспазіцыямі нашага музея знамяцца да двух тысяч экскурсійных груп. У Кобрын заізджаюць людзі з усіх куткоў Саюза і нават з-за рубяжа. Колькасць наведвальнікаў даўно перавысіла мільён чалавек.

Фонды музея налічваюць звыш пятнаццаці тысяч экспанатаў. Есць вялікая колькасць сапраўдных гістарычных рэліквій і наштоўных мастацкіх твораў. Экспануюцца зараз баявыя сцягі і ўзнагароды, абмундзіраванне і іншая амуніцыя рускай і ваенных армій за некалькі стагоддзў. Каленцыя разнастайнай зброі, якая захоўваецца ў нашым музеі, — адна з багацейшых у рэспубліцы.

Пра вялікае выхаваўчае значэнне работы музея сведчаць шматлікія запісы ў кнізе водгукнаў. Яны мноства з кожным днём. Побач з паданымі часам можна сустрэць і такія запісы: калі ўжо для музея пабудуюць спецыяльны цагляны будынак? І гэта заўсёгда зусім справядліва. Сярод васьмі музеяў Брэсцкай вобласці толькі адзін наш размяшчаецца ў драўляных будынках, і гэта спосабае далейшую нармальную работу гэтай важнай культурна-асветнай і выхаваўчай устаноў. Трэба спадзявацца, што аб'явінам прыслугаеца да патрэб музея, і будуць прыняты меры, каб значна палепшыць умовы яго работы.

А. МАРТЫНАУ,

дирэктар Кобрынскага музея імя А. В. Суворова.

МЫ ГЛЯДЗІМ ПУШКІНЦАЎ

Мінчане з цікавасцю знамяцца са славытым калектывам Ленінградскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра драмы імя А. С. Пушкіна, гастролі якога працягваюцца ў сталіцы нашай рэспублікі. За гэты час гэці паказалі спектаклі «Справа, зкой ты служыш» (п'еса А. Мюзіля паводле трылогіі Ю. Германа) і «Перад заходам сонца» па п'есе Г. Гаўтмана.

Наш карэспандэнт напісаў некаторых гледачоў падзяліцца ўражаннямі аб прагледжаных спектаклях.

Інга ЯРАШЭВІЧ, урач.

— Не магу сказаць, што выпадкова трапіла на спектакль, у якім галоўны герой урач. Я ведаю трылогію Ю. Германа, наогул люблю гэтага пісьменніка. Зараз у маім жыцці адбываюцца падзеі, аб якіх не варта гаварыць са старонак газеты, але даводзіцца цяжка і трэба шмат душэўных сіл, каб з гонарам выйсці з гэтага становішча. Дык вось, я прыйшла ў тэатр, каб ён мне дапамог. Тым больш, такі славыты тэатр! Відаць, смешна будзе калі зараз адрозна пасля спектакля, я скажу—дапамог ці не дапамог. Вы не гэтага ад мяне чакаеце, хаця, відаць, і гэта цікава.

Я ўдзячна І. Гарбачову за тое, што ён раскажаў мне так многа. Я ўдзячна Н. Ургант, якую даўно ведаю і люблю па фільмах, і Е. Каракінай, і бясконца абаяльнаму К. Адашэўскаму—усім артыстам, занятым у спектаклі. Мне здаецца, што мастацтва, здольнае хоць крышачку аблегчыць душу, хоць ледзь-ледзь зрабіць чалавека лепшым,—гэта сапраўднае мастацтва. А я бачыла, як у глядзельнай зале людзі плакалі, рагаталі, пакутавалі... Я ішла на спектакль, у якім

галоўны герой урач, але праблемы ў ім вырашаюцца не медыцынскія—чалавечыя. І гэта добра, бо заўсёды так званыя службовыя праблемы не могуць існаваць асобна ад бурнай плыні жыцця.

Бася КАРПІЛАВА, заслужаная артыстка БССР.

— Так здарылася ў жыцці, што шмат доводзілася ездзіць, бачыць розныя тэатры, а гэты не дэвялося. У свой час, калі мы былі на гастроліх у Ленінградзе, ён таксама паехаў на гастролі. Не сыходзіліся нашы шляхі. І я вельмі ўзрадавалася, калі ўбачыла афішы пушкінцаў. Сустрэчы з імі я доўга чакала. Сёння глядзела першы спектакль «Перад заходам сонца». Ці расчаравалася? Спачатку так. Але потым убачыла сапраўдных артыстаў і пра ўсё забылася. Пра М. Сіманаву ўжо, бадай, напісаны тамы і я не дадам нічога новага, калі скажу, што ён найвялікшы трагічны артыст нашага часу. Суцяшаю сябе тым, што гавару ад імя новых прыхільнікаў гэтага таленту, мінчан.

Побач з Сіманавым працуюць таленавітыя, цікавыя артысты: А. Кірзеў, які вельмі пранікнёна выконвае ролю сябра Клаўзена прафесара Гейгера, запамінаецца ў невялікай ролі пастара Г. Самойлаў, вялікае ўражанне пакідае работа М. Нікельберга. Але гэта толькі першыя ўражанні. Пра спектакль хочацца думаць і думаць...

Наталля КАСЦЮК, аспірантка-бібліяніст.

— «Перад заходам сонца» — гэта першы спектакль, які я гляджу ў Ленінградзе. Адрозна пасля спектакля гаварыць цяжка, але, калі хочаце, самае вялікае ўражанне на мяне зрабілі рукі Мікалая Сіманова. Мне здаецца, што мож-

на напісаць пэзму пра рукі гэтага артыста. Вы бачылі, як ён дэкрэаецца імі да рэчаў, да людзей, як яны пакутуюць, колькі ў іх сілы і якія яны слабыя... Яго рукі любяць, нервуюцца, прымаюць рашэнні, паміраюць. І вочы — незабыўныя...

Уладзімір РУДАЎ, студэнт тэатральна-мастацкага інстытута.

— Нашы настаўнікі вучаць нас шукаць добрае нават у недасканалым спектаклі. Але шукаць добрае ў спектаклі «Перад заходам сонца» не трэба было—яно ірвалася са сцэны ў вобразе Меціяса Клаўзена, ролю якога выконваў народны артыст СССР М. Сіманаву. Яшчэ некалькі актёраў захоўвалі на сцэне гэта натхнёнае і высокае мастацтва. Але... Я павінен сказаць «але», хаця мы, мінчане—гаспадары, і павінны быць ветлівымі і гасціннымі. Мне здалася, магчыма я і памыляюся, што рэжысура спектакля пісьменная — і толькі. Магчыма, гэта выглядае так, бо спектакль іграецца даўно і многае ў ім стала для выканаўцаў будзённым. Найбольш хваляе другую дзея спектакля. Менавіта таму, што знойдзены тыя павароты, якімі так багатае жыццё і, натуральна, мастацтва. Сузор'е бліскучых актёрскіх талентаў у пушкінцаў зайздроснае, ды трывалай рэжысёрскай «рукі» ў іх ігры не адчуваеш...

ЗРАЗУМЕЛА, гэтыя водку не прэтэндуе на найбольш ацанка. Сапраўды, «александрынка» мае аўдыю літаратуру, амаль пра кожнага з майстроў тэатра напісаны манаграфіі. Ад тэатра чакаем многага. Радуюцца, калі спадзяванні пацвярджаюцца на спектаклях: крыўдзіць—калі не... Сьвярана пакуль што толькі два. Неперадзіць новыя сустрэчы, новыя ўражанні. Пушкінцы ўжо наведвалі трыкаціжную фабрыку «Праэкс», расказалі калектыву пра сябе, паказалі сцэны са спектакляў. І выслухалі голас гледачоў. Пачынаецца сапраўдная дружба мінчан з выдатным калектывам.

ГЭТА была другая за апошні час мая сустрэча з Кабзаром, з вялікім Тарасам Шаўчэнкам. Першая адбылася тады, калі я перакладаў нядаўна па просьбе нашага выдавецтва аерш Няжрасава «На смерць Шаўчэнка». Трэба было шукаць у роднай мове адпаведныя словы, каб перадаць сумана-жалобнае пачуццё няжрасаўскага радка. Я шукаў гэтыя словы. Іх не так лёгка было знайсці, бо гуарка ішла аб перакладзе хрэстаматыйна вядомага творца. Я браў у рукі томік вершаў самога Шаўчэнка, яго «Малу кніжкву», і яна мяне настроівала на пэўны лад. І адпаведныя словы, здаецца, сталі прыходзіць:

Не трэба, слэры, асаблівай тужлівасці: Выпадан прадбачаны, ледзь не жаданы. Так гіне ў Расіі па божаі літасці Ножны, хто справе народнай адданы.

Потым ішла страфа, якая пачынаецца радком «Ён зведаў усё...» І нарэшце ішлі памятнае са школьнай парты, балюча-шчымыя выключныя радкі верша-некралага:

Снончыўся лёс яго нешчаслівы, Усё, што не ўбачыў у малодасці, Што дорага сэрцу, яму ўсімхалася. Тут яму бол пазназдосці: Жыццё абарвалася...

Гэтыя радкі я прыгадаў потым у час нядаўняй другой сустрэчы з Кабзаром — на спектаклі Чаркаскага ўкраінскага музычна-драматычнага тэатра, які прыехаў у нашу сталіцу на гастролі і пачаў іх паказам драматычнай пэзмы А. Малышкі «Тарас Шаўчэнка». Дакладней кажучы, я прыгадаў іх, тая словы, перад пачаткам спектакля, бо потым я ўжо меў справу не са смерцю пэста, а з яго бяссмерцем, з яго жыццём, поўным рэвалюцыйнага і творчага гарэння, бо потым я ўжо сустракаўся з жывым Кабзаром—таленавітым і простым, вялікім і пшчотным, непакісным і добрым.

— Він гнівны був, — лівар Вилонився, смутон затаяв. — Він нас любив, — земля колише Зелену силу вроняв.

Гэта словы Малышкі, які не раз

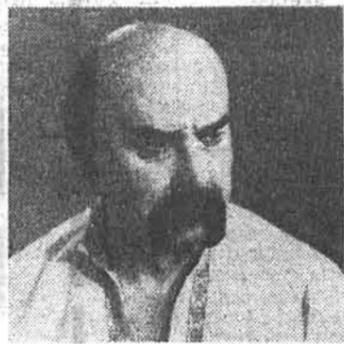
звяртаўся ў сваёй творчасці да вобраза Кабзара і пэзму якога не выпадкова паставіў на сваёй сцэне Чаркаскі тэатр.

Сіману адрозна: тэатр не пралічыўся, уключыўшы ў свой рэпертуар пэстычную драму аднаго з лепшых украінскіх пэстаў. І справа тут, вядома, не толькі ў тэме, важнай і ўдзячнай. Справа ішчэ і ў жанравай адпаведнасці—п'еса, як мне здаецца, вельмі актыўна стасуецца з профілем тэатра, з яго магчымасцямі. Зрэшты, у дадзеным выпадку гуарка ідзе не толькі аб тэатры музычна-драматычным, але і пэстычным. Гучыць музыка, гучыць вершаванае слова, гучыць песня, гучыць сцэнічны дыялог... Спектакль, я б сказаў вельмі шчодрэ і выразна інструментаваны, сплёў пэстычнага слова і музыка-пэсенных сродкаў даў магчымасць

узмяціць яго эмацыянальнае ўздзеянне.

Адчуваецца адрозна і другое, што тансама спрыяе безумоўна поспеху спектакля, — улюбённасць творчага калектыву ў твор, у яго галоўнага героя. Не, гэта не той выпадак, калі ножны актёр выконвае нядрэнна сам па себе сваю ролю, але артыстычны ансамбль як таі адсутнічае, і на сцэне няма таго адзінства, той атмасферы, якая параджае ілюзію жыццёвай верагоднасці і без якой няма так званай мастацкай праўды. У дадзеным выпадку актёры іграюць з уздымам, з той мерай душэўнай аддачы, якая толькі і можа забяспечыць агульны поспех спектакля, з аднаго боку, а з другога — індывідуальна-канкрэтную выразнасць таго або іншага вобраза.

Безумоўна ўражае вобраз Кабзара, ролю якога выконвае артыст В. Ігнаценка. Сцэна за сцэнай, і перад намі паўстае ярка-выразны вобраз вялікага пэста-рэвалюцыянера, мужнага барацьбіта за шчасце свайго народа. Як заслугу актёра трэба адзначыць тое, што яго Шаўчэнка раскрываецца перад намі і як жывая асоба, як чалавек з высокаразвітым пачуццём справядлівасці і чалавечай годнасці. Гледачы, як мужна і з якім унутраным тактам трымаецца Тарас Шаўчэнка ў мінуты сутычак са сваімі ворагамі, я ўспамінаў вядомыя пушкінскія словы: «...Незалежнасць і самапавага адны могуць нас узвысіць над

Народны артыст УССР В. Ігнаценка ў ролі Тараса Шаўчэнка.

СУСТРЭЧА З КАБЗАРОМ

дзробнымі жыццямі і над бурамі лёсу». Асабліва выразнымі здаліся мне менавіта тыя сцэны, дзе Шаўчэнка і паказваецца ў змаганні, у барацьбе, дзе ён бескампрамісна і дасціпна парывае ўсе выпадкі супраць яго.

Запамінаецца і адзін з ідэйных ворагаў Кабзара генерал Дубельт, ролю якога выконвае М. Папоў, які тонка, без націску праводзіць даволі цяжкую сцэну, і яго рэпліка — «Я не імперыя, я генерал!» — гучыць праўдзіва, арганічна.

З другіх дзеючых асоб запамінаюцца салдат Мацвей (арт. Ю. Суржа), няйжна Рэніна (арт. А. Жураўлёва), Пятроў, ён жа Гервазіў (арт. К. Ганчароў), Івакі (арт. Л. Працэнна) і некаторыя іншыя.

У мяне былі ўсе падставы парадвацца за таленавіты тэатр і сказаць яму шчырае дзякуй. У прыватнасці, за магчымасць сустрэцца з Кабзаром.

САДРУЖНАСЦЬ вядомага вострым «бачаннем» сцэны рэжысёра Б. Равенскі, які быў мастацкім кіраўніком мастацкай С. Амелічука — знаўцы, відаць, пэстычнага слова А. Малышкі і гістарычнага матэрыялу, дала цікавы плён. Спектакль «Тарас Шаўчэнка» прасякнуты сапраўдным мастацкім характаром і палымаяй думкай, ён апявае веліч подзвігу пэстыра дзеля свабоды і шчасця народа. Гэта — галоўнае. Асобныя пралікі актёрскай ігры на такім фоне выглядаюць выдаткамі смелага творчага пошуку. Не больш, а без іх, здаецца, спектаклі вялікага пэстычнага гучэння не абыходзяцца.

Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

—ВОСЕНЬ ездзіць па рабым кані... То дождж, то сонца. Не могуць адзін другога пасліць,—ні да каго не звяртаючыся, сказала хударлявая жанчына, зябка перасмынула вострымі плячыма і цясней захлнула круга шыі радкі шэрай хусткі.

Людзі, якія чакалі аўтобуса, схаваўшыся пад брыль будачкі ад камага дажджу-сенача, прыціхлі, думаючы, што яна ішчэ што-небудзь скажа. Але жанчына моўчы глядзела чыстымі сінімі вачыма на сівыя хмары, якія натоўпамі пхнуліся па небе, насядаючы адна на адну, і сыпалі, сыпалі халодны асеані дождж на раскіданае зямлю.

Крыху ўбакі ад нашы горбілася вострымі дахамі мястэчка, працягвала ў неба, нібы рукі, вострае сучча таполяў—прасіла ў восені літасці.

І цяа было пад брылём будачкі. Не да размоў—адно чакаанне.

Толькі два падвыштыя дзядзькі, не зьяўчы ўвагі на дождж, тузавіся, даказвалі адзін паму:

— Ты мне сват ці не, га? Не, ты не круці. Ты так мне і скажы. Скажы: так і так сват. А калі сват, гэта самае, то чаму ты ў запечак схаваўся, як я прыйшоў галаву напавіць? Чаму мяне, гэта самае, Ганна твая з хаты выставіла, га?

— Ды нельга мне гаралку сёрбаць. Язва ў мяне...—апраўдваўся другі, маладзёішы з выгляду. Ён усё спрабаваў закінць за плечы падмокры мяшок, у якім раз-пораз вышчэла парасё, ды перадумваў і ставіў мяшок на зямлю. Парасё соўгалася па мяшкву, шукаючы выйсця, і ён, як жывы, тапцаваў на мокрай зямлі.

— Язва, кажаш, гэта самае? А сёння—нямашака язва? То-та,—пераможна крутануў галавой старэйшы і дадаў:—Ганна твая язва—гэта да! Ды годзе ўспамяць, Сымон. Мы сватамі былі, імі і застанёмся, гэта самае. Хапай ляхі пад пахі, аўтобус вунь падыходзіць.

Людзі пад будачкай заварушыліся. Іх было нямнога, але ўсе заспяшаліся, выходзячы на шышу да слупка, на якім трымцеў кусок бляхі са сцёртымі літарамі.

Прыпоўз і спыніўся заляпаны грязню аўтобус. Высокі мужчына з маленькай галавой на гуснай шыі цясіў жанчын, прабіраўся да дзверцаў. На яго засыкалі:

— Ты чаго пхнешся? Не паспееш, ці што?

— Спяшаецца, як на вяселле. Гусь.

Мужчына ниркрудзіла апраўдваўся:

— Паспець то паспею, а месца можа і не акацаца. Чакаць, пакуль ты носам пузыры пускаеш, сэнсу няма. А наконт вяселля—тут ты, як у сук тапаром, Чорт з ведзьмай жаняцца, дык вось еду.

Жанчына ў шэрай хустцы падданула:

— А як жа, а як жа. Радно ўсягды запрашаюць.

Людзі засмяіліся. «Гусь» таксама зарагатаў.

У аўтобусе ўсе супакойліся, расселіся, прыціхлі. Толькі хлопец з дзятчыннай, відаць гарадскія, няж не маглі ўладкаваць рукзаві, набітыя яблыкамі.

Апошнім у аўтобусе ўлез Сымон з мяшком, у якім рохкада парасё.

— А ты, куды лезеш? Нельга. Карову ішчэ прыцягну ў аўтобус,—выглянуў са свайго катушка шафёр.

— Ды мне недалёка...

— А калі недалёка, то можаш і трайсці!

— Чаго ты тут, гэта самае, фанабэрышыся, — лумяшаўся Сымонаў сват.—Нельга, нельга! Тваё дзела—круці баранку ды паглядзі, каб слупы дарогу не перабягалі. Бач ты яго, гэта самае, проці парася голас падьмае. У самога шчоі-вунь як разнясло. А з чаго? Са евіншці, гэта самае!

Шафёр махнуў рукоў—маўліў, чорт з вамі.

Са скрыпам закруцілі дзверцы, і аўтобус крапіўся. За вокнамі папылілі пустыя палеткі, бярозавыя лясы. У радкіх чупрынах дрэў блытаўся асенні вецер.

Мужчына з гуснай шыёй таўхаў пад бок свайго суседа:

— Глянь, паглядзі, вунь у тым ляску адзін раз ажно двух зайцаў узай. Важныя былі зайцы.

— Нешта не помню, каб ты па два зайцы прыносіў.

— Ха-ха! Не помню! Можна цябе дома та, ё было. Спытай вунь у швагра майго.

— Якога швагра? Што закаецца? Васіля з Ракіт?

— А нягож. Канечне, у яго. У мяне ж другога швагра няма. Мы з ім часта на лесе шлындаем. Аднойчы пайшоў я да яго напрасіць кабанчыка закалаць. Нафта добра разбіраць умею. Пакуль прывітаўся—і палуднаваць пара. Заселі палуднаваць, дык заадно і павічэралі. Шась я за-за стала, а швагер і кажа: «Куды то панаць папрэшыся? Насядзім во, як людзі, пазамонім крыху, а то ўсё бягом. Тут у калгасны сад зайці панадзіліся, пойдзем папалохаем». Ведаю, каб яго, як мяне затрымаць. Праўда, жонка крык падняла: «Куды ты паныя са стрэльбай! Перастрэляе адзін другога!» Але як швагер ішчэ бутэльку дастаў, яна сама нас выперла: «Ідзіце,—кажа,—куды

З ГІСТОРЫІ НАШАЙ КУЛЬТУРЫ

У СЭРЦЫ І ПАМЯЦІ АКЦЁРСКАЙ...

Калі мы адзначалі 40-годдзе першай мастацкай беларускай кінастужкі, прывесчанай сучаснасці («Песня вясны» па апавесці Януба Коласа «На прасторах жыцця»), у мяне узнікла недавольнае жаданне пагутарыць з кім-небудзь з тых стваральнікаў. Негатыву і копні фільма загінулі, і мне падумалася, што ўспаміны яго непасрэдных удзельнікаў могуць уні-

«хочаце. Хоць на зламание галавы». Анапаліся мы ў стайку саломы, сядзім, чакаем. А ноч марозная, месечная. У саломе цёпла, швагра на сон падняла, а я сяджу, як дрозд у гнязде, толькі стрэльба з саломы тырчыць. Раптам—што такое? Заці! Штыргік, штыргік сабе памалу. Я ціха—свісь! Заці аж прыўзняўся на лапах, вушамі стрыжэ. Злажыўся я і—бабах яму па штанах! Як тром пракаціўся. А я лшчэ з другога ствала. Божа мой, што тут сталася! Швагер падханіўся, немом голасам крычыць і круга стаяка бегае. А я з ружком за ім, бо не магу зразумець, што здарылася. Ён дзіка азіраецца, мяне не пазнае і лшчэ шпарчэй чэпа... Прысніўся яму, бачыш, нешта. Вось цяпер і заікаецца. А зайца я тады ўсё-такі кокнуў. Спытай у Васіля, у швагра. Толькі

дзядзька Сымон, асцярожна прысеўшы.—Іграўніцтва—галоўнае.
— Аг, іграўніцтва, іграўніцтва! Самім трэба меней драмаць, а болей рабіць. Не дзеці!—усклікнуў «гусь» і пакрыўціў маленькай галавой, шукаючы падтрымкі.
— Канешне яно так. Ды толькі, думаецца мне, што і іграўніцтва многа значыць. Вазьмі хоць нашага былога старшыню. Далёка пайшоў чалавек. У вобласці працуе. Калісьці прыехаў у наш калгас, старшыней стаў. Чалавек хоць і чужы, а нічога, разабраўся, хто пупок баіцца надарваць, а хто да работы здатны. Толькі плаціць трэба, што хто зарабіў. І наўсё парадак. Навёў. З тымі ж людзьмі. Нядаўна заглянуў з вобласці да нас. Боты гумавыя абуў і пайшоў, і пайшоў. Кажэ, ха-

Але той не слухаў, а скарагаворкай дабіваў сваё:
Пытай, не пытай—
Бяжы за кумами!
Лжыць сын на плчы,
Трэпае нагамі.
Старая адварнулася, загаварыла цішэй:
— Дык вось, была дзеўка, як сыр, здаровая, а цяпер у балніцы качаецца. Той шалапут, як дабедаўся, што дзіцёнак будзе, збег-некуды. Засталася Галя з малым, схуднела, сохнуць пачала. Толькі шчокі, бы ў агні, палалі. У балніцу паехалі. Доктар, вучоны такі з вяду, кажа: «Беруць у вашай дачкі». Узрадавалася я. Вот і дзякуй богу, кажу, што хоць не сухоты. Але аказалася—адна хвароба!—Марыля безнадзейна махнула рукой.—Вось і езджу.
Падумала і, усміхнуўшыся добрай старэчай усмешкай, дадала:
— А ўнучак харошанькі.
На адным прыпынку ў аўтобусе ўціснуўся шырокі ў плячах мужчына. Пасалавельмі слодзянымі вачыма ён абвёў пасажыраў.
— А ну-ка, сядзьце цісней. Я таксама жаляю. Ён пералез праз чамаданы і гоцнуўся побач з дзвючынай. Броўкі ў яго ўскінуліся вышэй, яна незадаволенна зморшчылася, але змоўчала.
— Садзіся, мамаша,—ліснуў ён цяжкай рукой па чамадане, звяртаючыся да згорбленай старой, якая прабралася ўслед за ім. Ён разваліўся, раскінуў полы скурані, а старая стаяла побач у перагусці і выцвілымі вачыма з дакорам глядзела на сына.
— Сядайце, бабулька,—прапанаваў хтосьці з пасажыраў.
Старай кінуўся галавой, не то падзякавала, не то згадзілася, асцярожна апусцілася на ражок чамадана:
— Нам недалёчка...
— Далёчка, недалёчка, мамаша, наша дзела. Можна не дакладваць,—адрэзаў сын, матлянуў галавой, а пасля ўтаропіўся на дзвючыну, што сядзела побач:—Эх, люблю маладзенькіх ды хрупкіх.
Ён паспрабаваў аблапіць дзвючыну, але яна падханілася, тоненькім, настойлівым галаском сказала:
— Пусці!
— Ды ты не брыкайся, я асцярожна цябе прытулю.
Умянуўся хлопец, якога дзвючына назвала Віктарам. Ён адставіў ружок, падняўся.
— А ну, пусці яе!—сказаў спакойна.
— А то што?
— А то я так цябе прытулю, што самагонка з носа палеецца.
— Ну-ну,—наспакайнеў той,—цішэй на паваротах. Я тут усёх вас магу ў рог скурціць.
— Ты, таварыш, таго. Праці людзей голасу не падмай. Вачыў!—сказаў Сымон і патрос вальдм куланом.
Стала ціха ў аўтобусе, толькі натужна гудзеў мотор. Прапала ахвота размаўляць, і ўсе сядзелі моўчкі і думалі кожны пра сваё.
Мужчына ў скуранні драмаў. Старая маці яго сядзела побач, асцярожна прыткнуўшыся па чамадане. За вокнамі аўтобуса, як прывіды, праплывалі цёмныя дрэвы, хаты.
— А куды ж гэты вас ў такую непагадзь?—зварнуўся даўганы мужчына да старой.
— Гора носіць, чалавеча,—старая адказала неахвотна, зморшчылася ад неймага ўнутранага болю, на вочы яе набеглі слізінкі. Яна праманула іх ражкам хусткі. Мужчына зацікаўлена пасцярожыўся, але больш не пытаўся.
Старая перацакала слёзы, загаварыла, нібы сама з сабою разважала:
— Сына вось пахавала. Старэйшага, Васілька свайго. Двое іх у мяне было сыноў: Васіль і Сцяпан вось. А цяпер няма майго Васілька. Адна я.
— Як гэта—адна? А ён.
— Сцяпан назад паедзе. У Сібір. Мяне заве. Але ж куды мне ад могілак родных!
Старая зноў прымамуціла слёзы, змоўкла. Сын не драмаў, разваліўшыся і закінуўшы галаву—яна дробна стукала аб жалезную парэчку. Маці схаманулася, падлажыла пад галаву сына сваю сухую руку з вузлаватымі палыцамі і вінавата паглядзела на пасажыраў, нібы просічы прабачэння.
Аўтобус імчаў і імчаў, і рэсі, і вялікія і малыя, заставаліся ззаду. Быццам дарога гэта—жыццё, а вёскі і хаты—гады і дні. Засталіся ззаду і Ходасы, і старая Марыля злезла калі спаленай кузіні і знікла са сваімі турботамі ў шэрані асенняга вечара,—кароткі дзень непрыкметна згас.
Неяк адразу спямнела, і аўтобус здаваўся невялічкім светлым астраўком сярод чорнай начы, які нясецца немаведама куды. Толькі час ад часу насустрач аўтобусу з цемнаты блішчалі дрыготкі агні хат, падміргвалі, нібы казалі:
— Шчасліва вам, людзі.

Адольф
ВАРАНОВІЧ
АПАВЯДАННЕ

АСЕННЯ ДАРОГІ

наўрад ці ён табе скажа што. Не хоча ўспамінаць.

— Чалавеку няшчасце, а вам весела, — умяшалася ў гутарку жанчына ў шэрай хустцы. — Той чалавек перажывае цяпер, нябось! У нашым сямле дзвючына была, «ры» ніяк не магла вымавіць. Ну і прывучыла сябе абыходзіць словы, дзе гэта «ры» ёсць. Замуж выйшла. Мала хто і здагадаўся, што Зіна так гаворыць. Але ўсё ж папалася адзін раз на язык нядобраму чалавеку. Папрасіла ў брыгадзіра каня сена прывезці. Брыгадзір дазволіў узняць кабыліцу, якую Ракетай называлі. На полі не злавіць, а ў аглоблі ўшчэміш, не падбжыць ніколі. Нага за нагу перастаўляе.

— А-а гэта, напэўна, у шостаі брыгадзе? — спытаў малады хлопец, што прытрымліваў на каленях ружок з яблыкамі.

— Але. А вы што, гасцілі там?

— Ды не. Нас прыслалі на месяц з завода.

— У шостаі, у шостаі. Дык вось, пайшла Зіна па кабыліцу, а тая не даецца, круціць азадкам. Зіна ходзіць за ёй і ўгаворвае: «Якега, якетак...» Конох учуў, пасмяяўся пры людзях. Так і прыліпла да Зіны мянучка. А ці ж яна вінавата? Ёй гора, а людзям смех.

— Ат гора!—азваўся Сымон, трымаючы мяшок з парасём. Ён так і не садзіўся.—Выдумала сабе баба гора. Гаварыла б, як умела, нішто б і не смяяўся.

— Ездзіў і я на Ракеце. Упартая каняка! За дзень і першою сістэму падарваеш, і вусы парудзеюць,—хлопец з ружком прыгладзіў шматок чорных вусікаў.

— Віця, перастань,—з данорам паглядзела на яго дзвючына.

— Ну і як вам там працуецца? Відаць ніштавата,—кінуў дзядзька Сымон на ружок з яблыкамі.

— Гэта нас цётка Яўхіміха ўзнагародзіла. Бульбу памаглі ёй выбраць. Брыгадзір для нас не заўсёды работу знаходзіць.

— А ці ж яе трэба шукаць, тую работу? — здзівіўся Сымон.

— Паўна ж, лшчэ многа бульбы нявыкапанай. А хутка белыя матылі залётаюць.

— Ды ў іх там і за плугам і за капалкай збіраюць бульбу. За плугам брыгадзір болей піша, дык вясковыя за капалкай і не хочуць збіраць. Нас паставілі. А капалка паламалася. Чакалі-чакалі да паўдня—па хатах разышліся.

— Непарадак там у вас,—заклочыў Сымон.— Гэта ж вам і на заводзе палавіну толькі заплаціць, і там нічога не заробіце.

— А нягож, парадак,—уздыхнула сніжовая жанчына.—Выгнаць бы таго брыгадзіра. Дзе брыгадзір гаспадарлівы, часны, там і работа роўная. Хоць і людзей малавата—спраўляюцца. І помачы ніадкуль не чакаюць. А так—абы што.

— Мала такіх брыгадзіраў, як у вас, засталася, але трапляюцца. Вось у нас—парадак. Талковы брыгадзір. І старшыня таксама,—загаварыў

чу сам усюды паглядзець, як гаспадарыць. Брыгадзір са старшыней туць за ім паспявалі!

Дзядзька Сымон дастаў пачак папярос, ды ўспомніў, дзе знаходзіцца, з апаскай глянуў на шафэра і зноў схваў іх у інішэно.

На аўтобусе напльваў сасновы лясок, на ўскрайку якога білелі будыні балніцы.

Раптам аўтобусе збочыў, спыніўся. Адчыніліся дзверцы. Сымонаў сват падханіўся з месца—увесь гэты час ён драмаў:

— Што, прыехалі?

— Слзді лшчэ. Бач, як цябе развляло. Нават не ведаеш, дзе выходзіць трэба,—супакоў яго Сымон.

— Нічога. Перазімаем, гэта самае.

Па прыступках у аўтобусе ускараскалася старая. — Сымон, давай да Ходасаў. Мне там, дзе кузія згарэла, злезці трэба,—папрасіла шафэра. Той дастаў білеты, адарваў адзін:

— Трыццаць капеек давай, бабка.

Старая не спышаючыся, раскруціла хустачку, а пасля паперку і пачала адлічваць грошы.

— Хутчэй, бабка, не затрымлівай.

— Грошы, сыноч, не рыжыкі. Не пойдзеш у лес і не набіраеш. Яна ўзяла білет, закруціла і яго ў хустачку.

— Дыгмне сыноч, да Ходасаў.

— Ведаю, ведаю.

— Там, дзе агарэлай кузіні.

Шафэр нічога не адказаў. Старая пастаяла побач, пачакала, а потым рушыла шукаць вольнага месца.

— Марыля, хадзі сюды,—паклікала яе жанчына ў шэрай хустцы.

— А бо, а бо! Нічэка, ты гэта? Даўно я цябе не бачыла,—усклікнула бабка, сядуючы побач з Сымонавым сватам. Той больш не драмаў, а сонна глядзеў па баках.

— І я ж цябе даўно не сустракала. Куды ж гэта ты прыезджала?

— Ой, не дай бог нікому добраму. Ты маю Галя памятаеш, пэўна? На ферме калі цялят адцяма да цямяна топала, і ў дождж, і ў мароз—усё нічога было. А тут пачаў ляле Маларыаў сын Іваніца. Бывала, стану гаварыць: «І ядзі, Галя! Маларыаў малады цуды вырабляе, і сын таі». Дзе там маці слухаць! Усе маладыя разумныя вельмі.

— Нічога, нічога, гэта самае. Мы таксама маладымі былі,—улез у гутарку Сымонаў сват.— Ці забыліся, як пелі.—І, хаваючы ўсмішку у вусах, зацягнуў хрыплаватым голасам:

Ші ж я табе не казалі,
Ші ж не гаварыла,
Не лажыся каля боку,
Будзе сын Гаўрыла.

А ты мяне не паслухаў,
Калі боку кілаўся,
А цяпер лшчэ пытаеш,
Адкуль сын узляўся.

Старая схакала, махнула рукой:
— Вярзеш ты, чалавеча, хто ведае што.—І прыгразіла:—Вось прыедзеш дадому, баба табе напел!

лоўную ролю — Сцёпкі Баруты.
Мае пытанні прымусілі гаспадара пачаць падарожжа ў сваю маладосць...
Першым яго настаўнікам у Петраграднім Інстытуце сцэнічных мастацтваў быў адзін з папулярных артыстаў «ніно, «кароль экрану» Уладзімір Максімаў. Днём Георгій працаваў слесарам, электрамонтэрам, а вечарам з Мікалаем Чаркасавым, Юрыем Талубевавым і іншымі будучымі славытым артыстамі.
Першы тэатр, у якім пачаў працаваць Самойлаў, называўся «Намедыя». Артыст падабаўся гледцам, яго заўважыла крытыка. І лшчэ — кінарэжысёр Уладзімір Гардзін. Калі пасля заканчэння нарцыны «Кастусь Каліноўскі» іграўніцтва

«Белдзяржкіно» прапанавала Гардзіну паставіць фільм па апавесці Я. Коласа, на ролю Сцяпана Баруты ён запрасіў Самойлава. Так у ліпені 1928 года артыст апынуўся ў вёсцы пад Барысавам, дзе здымаў «Песню вясны».
— Спецыфіку ніно я асвойваў хутка, — расказаў Георгій Ільч. — Па-першае, таму, што Гардзін быў вельмі вопытны анцёр тэатра і кіно. Па-другое, нас — майго экраннага бацьку, вядомага тэатральнага анцёра Алксандра Ронатэра, і мяне нездарма паставілі разам у сільнякай хатце, дзе мы і харчаваліся. Апрачаліся мы толькі тады, як мясцовыя мяхарапы Хутна нас цяжка былі адрозніць. Я нават перастараўся — навучыўся смаліць вялізныя самакруткі, хоць па ролі мне гэта непатрэбна было зусім. З маіх партнёраў больш за ўсё падабаўся мне Барыс Віктаравіч Платонаў, які іграў ролю рабфакцаўца Шулевіча. Ужо тады ў ім адчуваўся анцёр ярмага самабытнага таленту. Многа пазней я з асалядым глядзеў на яго ігру ў купалаўскай «Паўліцы».
...Рэпертурыца сцэна сустрачы Сцёпкі з Алёнкай (яе ролю выконвала вядомая кіназорка Соф'я Янаўлева). Алёнка дае партымаць Сцёпкіу свой падарунак за выдатную вучобу — томнік вершаў Янкі Купалы. Артысту трэба было тут выказаць і зайдзрасці, і вялікую павагу да кінігі, і любоў да яе гаспадыні, і каб пра ўсё гэта, не дай божа, Алёнка не здагадалася. Самойлаў пачынае круціць у руках кінігу, прыціскае яе да грудзей... Гардзін ледзь прыкметна ўсміхаецца, гаворыць:

«А можа, давай зробім так, га? Ён бярэ з рук юнага анцёра томнік Купалы ідзе за самай яго ражон і ўздыхае...
Тады ж, у 1928 годзе, «Белдзяржкіно» раптам «разбагацела», займеўшы легінавы аўтамабіль для рэжысёра. Машына як дзве кроплі вады была падобна да «Антылопі Гну», якую увенавалі Ільч і Пятроў.
— Раніцою яна ніяк не хацела заводзіцца, — усміхаецца Георгій Ільч. — І шафёр доўга поўзаў перад ёю на каленях. Нарэшце яна пачынала паволь паўзіць да месца здымак, але мы з асістэнтам рэжысёра — Анцы-Палоўскім, верхам на конях легна абганялі свайго рэжысёра. Пасля працы ўсё было наадварот: «Антылопа» ліццела, ян звяржцелая...
На здымках «Песні вясны» часам прысутнічаў

Юрый Тарыч. Тут ён і прыкмеціў маладога артыста. Калі рэжысёр распачаў работу над фільмам «Да заўтра» аб рэвалюцыйнай барацьбе моладзі Заходняй Беларусі, перад кінакамерай у ролі кінаназіста Язэпа Шумейкі быў Георгій Самойлаў.
— На рэпетыцыях у вольны час памяць здымак, — успамінае артыст. — Юрый Віктаравіч часта чытаў нам творы на беларускай мове, лшчэ некаторыя з нас, артыстаў, не ведалі. Так ён уводзіў нас у атмасферу беларускага кінатворца, хоць і нічога. А чытаў ён так, што мы ўсе з зачараваннем слухалі. Я бачыў Тарыча, ка-

лісьці ў ролі Напалеона ў п'есе «Мадам Сан-Жэн» і з той пары захапіўся ім як анцёрам. Некалькі гадоў назад Юрый Віктаравіч мне па тэлефоне паведаміў, што рыхтуецца агульчак «Да заўтра». Не паспеў ён аніццвяціць задуманнае...
Быў і лшчэ адзін фільм «Белдзяржкіно», у якім прымаў удзел Самойлаў — «Рубікон» (1931 год).
Цяпер ён адзін з вядучых артыстаў пушкінскага тэатра, які выступае ў Мінску. Талент яго ззле, як і раней.

Ілья РЭЗНІК.

УСЕСАЮЗНЫ КОНКУРС НА ЛЕПШЫ ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ТВОР АБ ПРАЦАЎНІКАХ СЯЛА

Міністэрства сельскай гаспадаркі СССР, ЦК прафсаюза рабочых і службовых сельскай гаспадаркі і нарыхтовак і Саюз пісьменнікаў СССР аб'яўляе з 1 ліпеня 1971 года па 1 снежня 1972 года Усеаюсны конкурс на лепшы літаратурна-мастацкі твор: раманы, апавесці і п'есы аб работніках сельскай гаспадаркі.

Творы, якія прадстаўляюцца на конкурс, павінны глыбока раскрываць працы, якія адбываюцца ў сучаснай сацыялістычнай вёсцы. Праца ў буйнай сацыялістычнай грамадскай гаспадарцы змяніла аблічча селяніна. Непамерна выраслі духоўны і культурны ўзровень працаўнікоў сяла. Нават радыкі калгаснікі і рабочыя саўгаса маюць узровень ведаў, які дазваляе ім быць кампетэнтнымі ў многіх пытаннях арганізацыі і тэхналогіі сельскагаспадарчай вытворчасці.

Усё гэта заслугае глыбокага вывучэння, абгульнення і праўдзівага адлюстравання ў мастацкай літаратуры. У творах, якія прадстаўляюцца на конкурс, неабходна паказаць новага чалавека — кваліфікаванага гаспадара зямлі, які авалодаў дасягненнямі навукі, тэхнікі, не толькі майстра сельскагаспадарчай вытворчасці, але і носьбіта высокай камуністычнай маралі і культуры. Патрэбны творы, якія паказваюць самаадданую барацьбу калгаснікаў, рабочых саўгасаў, іраўнікоў і спецыялістаў гаспадарак, партыйных, саветнік, прафсаюзных і камсамольскіх работнікаў за далейшы ўздым сельскай гаспадаркі на аснове дасягненняў навукі і перадавога вопыту, за нарэзную перабудову сяла.

Да ўдзелу ў конкурсе прымаюцца рукапісы, не апублікаваныя да 1 ліпеня 1971 года.

Рукапісы, напісаныя на мовах народаў СССР, прадстаўляюцца ў пера-

кладзе на рускую мову. Аб'ём рукапісаў не абмяжоўваецца.

Прыём твораў на конкурс праводзіцца да 1 снежня 1972 года.

Вынікі конкурсу публікуюцца да 15 снежня 1972 года ў газетах «Сельская жызнь», «Літаратурная газета», а таксама ў часопісе «Сельская новы», органах Саюзаў пісьменнікаў саюзных рэспублік.

Для захавання аўтараў лепшых твораў устанаўліваюцца наступныя прэміі:

а) ЗА ЛЕПШЫЯ РАМАНЫ І АПОВЕСЦІ:

першая прэмія — 2 000 руб.
дзве другія прэміі — па 1 500 руб.
дзве трэція прэміі — па 1 000 руб.

б) ЗА ЛЕПШЫЯ П'ЕСЫ:

першая прэмія — 1 000 руб.
дзве другія прэміі — па 700 руб.
дзве трэція прэміі — па 500 руб.

Аўтары прэміраваных твораў узнагароджваюцца таксама дыпламамі Саюза пісьменнікаў СССР.

Для адбору і ацэнкі лепшых твораў створана журы. У яго ўваходзяць прадстаўнікі Міністэрства сельскай гаспадаркі СССР, Саюза пісьменнікаў СССР, ЦК прафсаюза рабочых і службовых сельскай гаспадаркі і нарыхтовак і іншых арганізацый.

Прэміраваныя і выбраныя журы раманы, апавесці і п'есы будуць рэкамендаваны для апублікавання, выканання ў тэатрах, па тэлебачанні і радыё.

Конкурс закрыты: рукапісы ў двух экзэмплярах павінны быць надрукаваны на машыны і пасланы па адрасе: г. Масква, 1-139, Орлінаў завулак, 1/11, МСГ СССР. «На конкурс» пад дэвізам (прозвішча, імя, імя пабацьку, адрас аўтара паведамляюцца абавязкова асобна, у запячатаным канверце, на якім указваюцца дэвіз і назва твора).

Рукапісы аўтарам не вяртаюцца.

МІНСК—НАТЫНГЕМ

Прайшло ўжо амаль 16 гадоў, як сталіца БССР і Натынгем — буйны індустрыяльны і культурны цэнтр Вялікабрытаніі — парадзіліся як гарады-пабрацімы. Натынгемскае аддзяленне Таварыства дружбы і культурнай сувязі «Вялікабрытанія — СССР» налічвае тысячы членаў, сярод якіх шырока вядомы пісьменнікі і публіцысты Аман Сілітоў, Пірл Лі, Колін Халідэй, Джон Сікін, Вера Рыв — перакладчыца і даследчыца сучаснай беларускай літаратуры ў краінах Брытанскай садружнасці нацый і вядомая беларускаму чытачу паэтка Бэтсі Парвін, якая да гадавіны нараддзіння Натынгема з Мінскам звярнулася да жыхароў беларускай сталіцы з патэтычным пасланнем «Мінскім сябрам». На словы гэтага не верна вядомы англійскі кампазітар Гэіз Купер, таксама член Натынгемскага аддзялення Таварыства «Вялікабрытанія — СССР», напісаў музыку.

Індэяна ў Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі з Натынгема прыйшоў пакінуць кнігі і часопісы з апошнімі творамі англійскіх эсэістаў. З некаторымі з іх мы знаёмілі сёння сваіх чытачоў у перакладах Язэпа Семляжона.

Бэтсі ПАРВІН

ЧАЙКІ НА ЎЗМОР'І

Між галькі, па кучах зялёных жамерын,
Па кучмах адкінутай ціны на ўзмор'і
Жыруюць чародкамі чайкі.

Паважныя, з выглядам гордым і строгім,
Яны папалістым сваім апярэннем,
Падобным на маціцу створак малюска,
Нагадваюць нашых паццівых мілэдзі.

Адны шпацыруюць па пірсце. Другія,
Што ўжо нахляваліся, мірна паселі
На стапелях верфі і соладка дрэмлюць.

Ніжэй, каля самай мярэжкі прыбою,
Шукаюць снажывыя—крыветак і рыбак,

Прыбітых да берагу, познія стайкі
Галодных і злосных. Тут белай галубцы

З галінкай алівы з'явіцца—ўсё роўна,
Што белай вароне ў гняздзе ястрабіным.

Між гэтымі толькі варожасць і сварна:
Шыпяць і чубкуюцца, дзюбай спісчастай

Адна ў аднае вырывае здабычу і прагна глытае.
Глядзіш—і міжвольна
Прыгдваеш нейкія сцэны на біржы.

Старыя квактушкі, сабраўшыся гуртам,
Аб нечым заўята сакоцуюць, пляткараць,

Як нашы ж мяшчанкі ля крамак на рынку,
А ў моры далёка-далёка за молам,
Садзіцца жар-птушкай вялізнае сонца.

ПА ТОЙ БОК

ГЭТА «НЯВІННАЯ» ФІЛАТЭЛІЯ

Кожнаму вядома, што калекцыяпаваганне і вывучэнне паштовых марак — занятак мірных. Вядома, што маркі — сродак аплаты паслуг пошты. Маркі расказваюць аб мірным заваяванні космасу, аб міжнародных сустрэчах і кангрэсах, спартыўных спаборніцтвах і іншых важных падзеях. Паштовая марка дапамагае лепш пазнаць тую ці іншую краіну, яе людзей, культуру, прыроду, выдатнасці. Нарэшце, паштовыя маркі нагадваюць людзям аб злычывствах імперыялізму, аб крывававых бойнях, аб газавых печах Дахаў і Асвенціма, маркі звяртаюцца да сумлення, да шчырасці людзей планеты.

Але ёсць дзяржавы, паштовыя ведамствы якіх выпускаюць маркі, якія эксартуюць ідоі агрэсіі, імперыялізму, рэваншызму...

Паштовае ведамства ФРГ, напрыклад, лічыць за лепшыя, галоўным чынам, карысным чынам, карысным чынам. У рэспубліцы была выпушчана се-

рыя марак, прысвечаных 50-гаддзю імяцкай авіяпошты. Гэта серыя нарабіла многа шуму, выклікала пратэсты дэмакратычнай часткі насельніцтва ФРГ, крытычны водгукі ў друку раду краіны. Быў фельетон на гэтай прычынзе і ў «Правдзе». На адной з марак гэтай серыі намалюваны самалёт Гітлера. На ім, у прыватнасці, фігурэр у 1932 годзе зрабіў перадвыбарчае турнір па Германіі. І якое супадзенне! У 1969 годзе былі выбары ў ФРГ. Ці не хацелі аўтары гэтай маркі нагадаць аб «слаўных» справах шалёнага маляна, ці не запрашалі ўжо ваяцка неапацыстаў фон Тадона — Адольфа Гітлера? Але гэтай маркай не пачалася і не скончылася бонскае «карычневая серыя». Усім вядома, што Брандэнбургскія вароты знаходзяцца ў сталіцы ГДР, аднак гэта не быццёжыць рэваншыстаў з пашто-

вага ведамства ФРГ. Рэваншысты іштамлююць маркі з Брандэнбургскімі варотамі (хоча, як вядома, Берлін ніякі адносіць да ФРГ не мае), робячы ўнізе подпіс: «Германская федэральная пошта». На Рэйне падобныя пратэсты па аднаасобнае прадстаўніцтва ўсёй Германіі рассылаюцца не толькі па пошце. І ўсім не памылкова на паштовых марках Заходняй Германіі некаторыя «саматары старажытнасці» паказваюць выдатнасці Дрэздэна, Нойбрандэнбурга і іншых гарадоў ГДР або віды польскіх гарадоў, вуліцы якіх ніколі больш не будзе таптаць бот імперыялістаў з Рэйна.

А вось яшчэ ўзор «нявіннай» заходнегерманскай філатэліі: тут выпушчалі паштовы блок, прысвечаны сумнай памяці канцлера Конрада Адэнаўэра, гэтага стратэга «халоднай вайны». На блоку не толькі партрэт канцлера, але і цэлае суквецце ворагаў міру — тут і У. Чэрчыль, і

ФУТБОЛ, ФУТБОЛ...

Фота М. ІГОРВА.

ПРА БЕЛУЮ ВЕЖУ І БЕЛАВЕЖСКУЮ ПУШЧУ

У пасёлку Камінец Брэсцкай вобласці захаваўся адзіны ў Беларусі помнік старажытнарускага абарончага дойлідства XIII ст. — круглая пяцігранная цагляная вежа.

Размешчаная на дарозе з Брэста ў Беларускаю пушчу, яна прыцягвае да сябе увагу турыстаў. Пра вежу шмат напісана. На жалы, большасць прысвечаных ёй артыкулаў і нататнаў грашаць ныведаннем мінулага краіны, няправільнай інтэрпрэтацыяй гістарычных крыніц. Да таго ж аўтары іх часта выкарыстоўваюць непэўныя або застарэлыя працы і даследаванні.

У часопісе «Беларусь» за снежань 1970 г. быў надрукаваны артыкул дацэнта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна В. Жучкевіча «Загадка Беларускай пушчы», дзе аўтар спрабуе даказаць, што Камінецкую вежу трэба называць «Белая Вежа».

У мэтач, незнамага з гісторыяй краіны, вывады В. Жучкевіча не выклікаюць сумненняў. Аднак, пры удзялівым чытанні артыкула насцярожвае выказванне: «...ужо з канца XIII стагоддзя ва ўсіх польскіх і літоўскіх граматах пушча называлася Камінецка-Белавежская, а з 1409 года — Беларускай...»

Трэба агаварыцца, што гісторыкі не маюць ніводнага дакумента, напісанага ў Польшчы або Літве ў XIII—XIV стагоддзях, у якім бы пагадзілася што-небудзь пра пушчу.

Падазненныя звесткі ўзлыты аўтарам артыкула з кнігі Г. Карцава «Белавежская пушча» (СПБ, 1903) або з кнігі «Мінулае і сучаснае Беларускай пушчы» В. Кеслера і С. Шостака (Масква, 1968 г.), якія таксама з'яўляюцца перапрацаванымі кнігі Г. Карцава. Першая з іх, багата аформленая і ілюстраваная, уяўляе ў зман многіх аўтараў. У гістарычным нарысе Г. Карцаў некрытычна выкарыстаў састарэлыя, з пункту гледжання сучаснай гістарычнай навуцы, дзідзеныя, дапаўняючы іх сваімі выдумкамі, у якім чаго расказ аб гістарычным мінулым пушчы (XIII—XV стагоддзі) ча-

ста не адпавядае праўдзе. Не будзем пералічваць усё дапушчаныя Карцавым недакладнасці. Спынімся толькі на адной з іх.

Апісваючы пабудову вежы і яе месцазнаходжанне (стар. 9, 10), Карцаў пераносіць Камінец з вёскі на новае месца — да ўтопу ракі Белай у Лясную Праву. На самай справе гэтыя рэкі зліваюцца за 22 кіламетры на паўночным захад ад Камінца. Там стаіць не «Белая вежа» і не Камінецкі слуп, а вёска Белая. Аўтар паспрабаваў абгрунтаваць паходжанне назвы «Белая вежа» ад ракі Белай. Складаючы з чырванай цагля «слуп» не адпавядаў сваёй назве. Гэта бянтэжыла рупліваду новай назвы, і вежу ў донах таго, што яна была сапраўды белая, пасля вайны пабялілі. Выкарыстоўваючы спасылкі Карцава на неіснуючыя польскія і літоўскія граматы, В. Жучкевіч замоўчвае старажытныя летапісы, у якіх няма ўпамінання пра Беларускаю або Камінецка-Белавежскую пушчу. Не мае рацыю В. Жучкевіч, калі сцвярджае, што ў старажытнарускіх перыяд слова «вежа» у значэнні «башня» было шырока распаўсюджана. Гаво-

рачы пра «Белую вежу» ў паўночным Прыазоў'і, ён піша: «...налічнасць такой назвы гаворыць пра тое, што слова «вежа» было ў той час шырока распаўсюджана...»

Сапраўды, слова гэтае было распаўсюджана, але ў іншым значэнні. Напрыклад, у старажытнарускім летапісе «Повесть временных лет» (выд. Акадэміі навуц СССР, Масква, 1950) яго сустракаецца некалькі разоў. Упершыню пры апісанні асады Іскандра сцяна князя Ілья Вілгэйта так называлі хлёў («Повесть», том I, стар. 43 і 241); у другім месцы гаворыцца: «Падступілі воіны яго да горада пад прыкрыццём вёжаў...» У гэтым выпадку пад вёжамі меліся на ўвазе асадыны гарматы («Повесть», том I, стар. 180 і 382).

Іпацыеўскі летапіс — вычарпальны і даставерны першакрыніца па гісторыі паўднёва-заходняй і заходняй Беларусі (да канца XIII ст.), называе вёжы ў Гродне, Брэсце, Камінец і Чартаўскіх («Вальны» — стаўлямі ПСРЛ, том II, СПб, 1908, Стаўбыца: 876, 925, 927, 938). Як бачым, старажытнарускі летапісы не ведаюць слова «вежа» у значэнні «башня».

У «Слове аб палку Ігораве» (канец VII ст.) сустракаем выраз «вежи ся половецкии подвизаша (ся)...» («Слово о Полку Игореве», «Провесценне».

О ты, прадыпрымальніцтва дух
усеўладны!
Куды тавае шчупальца не пранікае!
Як толькі з разгубанай кучы здабыва
Праблісне луской ці жаронцамі рачка
Уступкі ўзаемныя, дружбу і згоду
Як ветрам здзімае. Прыстоінасць
паводзін,
Галантнасць манер і сама
памяркоўнасць
Касуюцца ў момант прыроджаным
хамствам.
З аскалам драпежніц, хапуў і
зайздросніц
Адна на адну каплюном налятае—
І што пачынаецца! Гвалт, тузаніна,
Дужэйшая зверху, слабейшая ўнізе,
І бой да крыві. Ах, садружніц
пярнатых!
А што нам казаць аб садружніцкі
нашай!..

Пэм МЕЙСТАР

СВЕДКА ХАТЫНІ

Сведка адзін, але ён застанецца ў
вяхах.
Людзі—паломнікі свету, прыходзяць,
глядзяць.
Вось ён—жывы між жывымі,
а там вунь—з дзіцём на руках,
Сынам забітым, у шэрым граніце.
Іншых усіх прылілі, усіх—без віны,
Ператваралі краіну непакорных у
зону пустыні.
Глуха бярозы шумяць і рыдаюць
званы
Над папалішчам Хатыні.
Колькі ў магілах хапавана
гэтых паселішчаў тут,
Дзе не ўцалела нікога жывога!
Колькі прынеслі народнаму пакуту
Вырады рэду людскога!

Сэрца, сучасія! Загры на хвіліну,
астынь,
Мужнасць набудзь і рашучасць.
Попел і гора тавае, Хатынь,
Многаму нас навучыць.
Мужнас, ты не дазволіш, каб зноў
без віны
Гінулі ў полымі маці і дзеці
І каб надрыўна званілі званы
На спяляёнай планеце.

Джон МОС,

рэдактар часопіса «Брытыш-Сов'ет
фрэндышп».

ДЗЕНЬ, КАЛІ НЕ ПЕЛІ ПТУШКІ

Б'юць і б'юць званы над Ха-
тынню, і ў небе спяваюць, заліва-
юцца жаваранкі. Але 22 сакавіка
1943 года над гэтай беларускай
вёскай, тады раскіданай па ўзгор-
ках сярэд баравішчы з высокімі бя-
розамі, голасу птушак было не чу-
ць.
У той чорны дзень нямецка-фа-
шысцкія захопнікі знішчылі Ха-
тынь з усімі яе жыхарамі. Сагналі
ўсіх мужчын, жанчын і дзяцей у
адрыў, завалілі надворку вароты
саломай і падпалілі. Драўляную
будыню ахапіла полымі, і ўсе 149
хатынцаў, у тым ліку 76 дзяцей,
згарэлі зажива.
Гэты страшны касцёр сваіх ах-
вяр пацэсты атрыкаў і рэальным
нальцом аўтаматычна і частраль-
валі ва ўпор кожнага, хто спраба-
ваў выскачыць з агню.
Так загінула Хатынь. Цудам вы-
ратаваўся толькі адзін чалавек—

каваль Іосіф Камінскі. Калі карнікі
паехалі, ён вярнуўся на папалішча
роднага гнязда і адшукаў між аб-
гарэлых асмалкаў зрашчаны кулям-
труп свайго 11-гадовага сына.
Гэты 83-гадовы сведка трагедыі
жыве цяпер непадалёку ў суседняй
адбудаванай занова вёсцы.
Хатынь, як і Лідзея ў Чэхасла-
вакіі і Арадур у Францыі, не забы-
та. Адрэзана з попелу не вёска
—камяны і падрубы яе хат, і не з
бярвення, а з жалезабетону і-гра-
ніту. Тут узведзены мемарыяльны
помнік па загінутых сільчанах
Хатыні і на тых сотнях тысяч ня-
вінных людзей са 135 іншых бела-
рускаў вёсак і пасёлкаў, якіх на-
паткаў гэты ж халодны лёс. Усе яны
былі зруйнаваны і спалены разам з
людзьмі. Невіднага з гэтых 135
сельскіх населішчаў няма больш ні
на беларускай зямлі, ні на любой
геаграфічнай карце.
Хатынскі мемарыял ушаноўвае
іх памяць, як і памяць 9 200 вёсак
і мястэчак Беларусі, спаленых і
зруйнаваных нямецка-фашысцкімі
захопнікамі і іх памагатымі. Цэн-
трам п'ядаўна адкрытага мемарыялу
з'яўляецца 8-метровая манументаль-
ная фігура беларуса-бацькі, які
трымае па руках труп забітага сы-
на. Паблізу адсюль—брацкая ма-
гіла ахвяр самой Хатыні.
Ад цэнтра помніка—сведка вяд-
зе к пантону-помніку знішчэ-
ных вёсак, мемарыяльная дошчыца
пры кожнай урне з зямлёй з былых
населеных пунктаў сумна наведва-
лае аб знішчэнні цэлай сельскай
абшчыны.
Камітэе сэрца перад мемарыя-
лам сядзіць—папамінуць аб канцэ-
нтрацыйных лагерах у Трасяўцы,
Мінску, Пінску, Магілёве, Барыса-
ве, Віцебску і ў многіх-многіх ін-

шых месцах Беларусі. Лячы зні-
шчэных прыводзяцца ў наасобнай
ішчы, сімвалізуючай жоны з ла-
гераў. Стральшчыкі лобны—сотні,
дзсяткі тысячы.
Польмя Вечнага агню не затухае
ні днём, ні ноччу ў цэнтры шыро-
кай надмагільнай палты непадалё-
ку ад сцяны-мемарыялу. Тры мала-
дзенькія плачучыя бярозы жура-
ва шумяць у трох вуглах гэтай сім-
валічнай магілы з беласта мармуру.
Чацвёрты вугал пустае, жыццём
кожнага чацвёртага свайго жыхара
ахвяравала Беларусь у імя пера-
могі ў мінулай вайне!..
Хатынскі мемарыял—гэта пом-
нік 2230 тысячам загінутых з 10
мільянаў усяго населішчаў Бела-
русі да вайны. Страты былі такімі
жаклівымі, што рэспубліка яшчэ і
цяпер не дасягнула даваеннай коль-
касці населішчаў.
Лясная цішыня ў наваколлі па-
рушаецца толькі спевамі птушак
ды журботным перазвоном двацца-
ці пасці званоў на бетонных вежах,
устапоўленых на месцы кожнаў
спаленых драўляных хат.
Хатынь знаходзіцца прыблізна ў
35 мілья на поўнач ад Мінска—
сталіцы рэспублікі. Яе попел—больш
усёй Беларусі. Гэта не толькі пацэ-
шчаны, але і міжнародны помнік
—папамінаць аб варварстве фашыз-
му ў краіне, якая хоць і таямела
страшныя страты, але і змагала
ся з захопнікамі з бяспрыкладнай
мужнасцю, стойкасцю і гераізмам.
Уся Беларусь на працягу ўсёй вай-
ны была зямлёй партызан.
На адной са старонак мемарыялу ста-
яць словы: «Мы ніколі іх не забуд-
зем». Памяць беларусаў аб ахвя-
рах фашызму і сёння ўмацоўвае іх
рашучасць у барацьбе за мір і
дружбу з усімі народамі.

Дэ Гасперы, і Р. Шу-
ман. Так, дрона пахне
прадукцыя бонскага па-
нітовага ведамства. На-
ват вышук спар-
тыўных марак з пры-
смакам мілітарыз-
му. У гонар Алім-
ніяды 1972 года, якая
будзе праходзіць у
Мюнхене, ужо выпу-
шчаны паптовыя мар-
кі. Адна з іх прысвечана
пейкаму Карлу
Давену. Хто ён? Славу-
ты спартсмен, чэмпіён?
Не, проста люты на-
цыст і падпальшчык
вайны. Гэта яму нале-
жаць словы: «Вайна—
самы высагародны ста-
ражытны від спорту,
спорт з вялікай літа-
ры». Ну, а да спорту
Карл Давен мае адно-
сіны пастолькі, паколь-
кі гітлераўскі ўрад да-
ручыў яму арганіза-
ваць Берлінскую алім-
піяду ў 1936 годзе. Бы-
лога міністра поштаў
ФРГ Курта Далінгера
не збытажыла тое, што
на марцы намаляваны
нацыст. Іншая справа
марка з партрэта Аль-
берта Эйнштэйна «Ра-
зумееце»... І... наклаў
забарону на эмісію па-
птовых знакаў з партрэ-
там вялікага фізіка.
Узята і ўзбраенне
філатэлія і на амеры-
канскіх базах у ФРГ.
Там часта з'яўляюцца
наверты з слуготамі
баявых самалётаў. І ча-

сцей за ўсё гэтыя вы-
данні прысвечаны «дню
ўзброеных сіл НАТО».
На канвертах такія на-
пісы: «Сіла для свету
пад эгідай НАТО».
Маркі, канверты, штэм-
пелі—усё выхалае
агрэсіўны блок. Падоб-
ныя ваенныя паптовыя
сувеніры пра НАТО,
СЕАТО і іншыя ваен-
ныя блокі выпушчаны
ў Італіі, Турцыі, ЗША
—ва ўсіх краінах, якія
ўваходзяць у агрэсіў-
ны саюзы.
Георгій Дзімітраў
назваў паптовую мар-
ку візітнай карткай кра-
іны, мініяюрным пас-
лом дзяржавы. Маркі,
якія выпускаюцца ў
ФРГ, не пакідаюць ш-
ляк сумненняў у сап-
раўднім характары кі-
руючых колаў гэтай
рэспублікі.
У радзе дзяржаў фі-
латэлія яўна адмоў-
на ідэалаў. Яна пера-
твараецца ў даляна не
міралюбны занапак. На-
прыклад, у былой Бі-
афры, якую падтрымлі-
валі імперыялісты ўсіх
масцей. Якім чынам
Біафра атрымлівала
зброю і атрымлівала
люту, калі экспарт з гэ-
тага раёна Нігеры быў
спынены? Пры дапам-
зе марак! Сувеніры фі-
латэлістычны рынак за-
поўнілі экзатычныя
маркі Біафры, выпу-

шчаны па рэкаменда-
цыі дзяржаў ад філатэ-
ліі з-за рубліка. Гэтыя
дзялікі далёкі ад філа-
тэліі, але блізкі да
зброі. У буйным філа-
тэлістычным цэнтры
Еўропы—горадзе Ам-
стэрдаме ў магазінах
поўна марак Біафры,
адсюль грошы, выру-
чаны ад іх продажу
цяклі ў тайныя банкі,
а потым ужо ў Біафру
паступалі кулямёты,
патроны, гранаты. Па-
лічана, што раскольнікі
атрымалі каля 650 ты-
сяч фунтаў стэрлінгаў
толькі за маркі! А на
гэту суму было купле-
на нямала зброі. Сап-
раўды «стралючая фі-
латэлія»! Але праці-
танне дзяржаў спы-
нілася, закончылася
братазайбачная вайна,
і маркі не знаходзяць
попытку. «Залаты дзень»
не будзе здаецца, скла-
шы рукі. Заходнія фі-
латэлістычныя фірмы
будуць заўсёды пад-
трымліваць любую аг-
рэсію, любую вайну—
толькі б нажывацца на
выпуску новых марак.
Няхай жа больш ра-
шуча і цвёрда гучыць
голас і прагрэсіўных фі-
латэлістаў супраць пе-
ратварэння паптовых
марак у сродак прапа-
ганды вайны, каланія-
лізму, фашызму. Цем-
рашальства.
А. КОЛАСАЎ.

ГРЫМАСЫ МАСТАЦКАГА ЖЫЦЦЯ

«БЭЦІ» ЗАРАБЛЯЕ ГРОШЫ

Малпа па мянушцы
«Бэці» праславіла ўвесь
род шымпанзе. Яна пр-
дэла незвычайна ім-
павасць у галіне выму-
шчага мастацтва. Змаза-
ныя не пальцамі абст-
рантныя палотны пра-
даваліся на Нью-Йорк-
скай выстаўцы маста-
чых твораў па 95 долараў
за штуку.
(«Фольксціме»).

КАЗЁЛ—МАСТАЦТВА-ЗНАУЦА

На сельскагаспадарчай
выстаўцы ў кананскім
гарадку Парыж экспана-
валіся творы мясцовых
мастакоў пейзажыстаў.
Некаторыя карціны ака-
заліся настолькі удалымі,
што яны ўдасціліся
на найвышэйшай ацэнцы—
высважнай, праўда, трох
незвычайна. Чатыры кар-
ціны з малюнкам луга,
пакрытага сакавітай злі-
лёнай травой і яркімі
кветкамі... былі да рэшт
з'едзены племінным ка-
злом, які танцава экспа-
наваўся на гэтай выстаў-
цы. Члены журы, не
маючы магчымасці сіл-
сці ўласнае уражанне аб
гэтых палотнах, прышлі
да аднадушнага рашэн-
ня, што ім застаецца

толькі далучыцца да
думкі казла, які выбраў
менавіта гэтыя карціны.
Ім і была прысуджана
найвышэйшая ацэнка.
(«Фольксціме»).

«ГНЕУ» КАМПАЗИТАРА

Кампазітар Эрнст Са-
ці падарыў свету фартэ-
пійную п'есу, выканан-
не якой займае 24 гадзі-
ны. Гэты твор пад на-
звай «Гнеў» быў напіса-
ны ў 1918 годзе і з таго
часу цалкам выноўваўся
ўсёго чатыры разы.
Апошняя падобная спр-
оба была зроблена ў Сід-
неі. Аднак закончылася
яна нелюда. Пасля п'я-
наццаці гадзін выканан-
ня гэтай рэчы, піяніст
Петэр Эванс зваліўся з
урэчча непрытомны.
Ізрацілі нашчадкі гады-
мі, што накліла на іх
такі моцны «гнеў» гэ-
тага кампазітара.

НЕ ХАПАЕ НА СУКЕНКУ

У акадэміі мастацтваў
горада Манчэстэра ў Вя-
лікабрытаніі наступіў
вымушаны перапынак ў
творчасці мясцовага ма-
стакоў. Забаставада
шасць натуршчыц, якія
заявілі, што ім вельмі
дрэнна плаціць і грошай
не хапае нават на су-
кенку. Прадстаўнікі ад-
міністрацыі, які прыняў
забастоўшчынаў, адвер-
гі, што ім застаецца

віў, што «ад натуршчыц
не патрабуецца, каб яны
былі апраўчанымі».
(«Ды Вельт»).

АДСТАУКА ВІШНЕВАМУ СОНУ

Вішнёвы сон і тамат-
ная паста спрадзены
ужываліся пры кіназдым-
ках, калі па ходзе дзён-
на і павіна была ліцца
іроў. Гэта прынесла да-
датковыя выдаткі на
мільёны долараў, бо сон
і паста псавалі сацю-
мы. Некаторыя туле-
ты даводзіліся пера-
шываць па некалькі разоў,
калі таму ці іншаму
рэжысёру не падабалася,
як «сцякаў» крывёю яго
герой. Калі ўлічыць,
што большасць амеры-
канскіх фірмаў напіла-
вана такімі сцэнамі, можа
на сабе ўзвучыць радасць
кінапрамыслоўцаў, калі
стала вядома аб адкры-
цці ў ЗША новага віду бу-
тэфорнай ірвы. Гэта
рачыста складзецца з
мноства мікраэліментных
касінаў карповых пла-
стмас, разведзеных у
гліцырыне. Як сцвярджае
вынаходца, гэту фарбу
немагчыма адрозніць ад
сапраўднай ірвы, а га-
лоўнае, яна лёгка змы-
ваецца адой з любой
тканіны. Пакуль гэты
прынесла засмучэнне
толькі краўцам. Кроў жна
ў Амерыцы ірвыца па-
нейшаму і ў жыцці і на
экрane.
(«Ды Вельт»).

Масква, 1965 г., стар. 58, 223). Тут так
названы палавенні стан.
У новым значэнні слова «вежа»—
башня з'яўляецца ў позніх кампіль-
туйных, т. зв. беларуска-літоўскіх
хроніках, складзеных у XVI—XVII ст.
на беларускіх землях, куды яно тра-
піла ў XV стагоддзі з польскай мовы.
З гэтага ж часу ўпершыню сустрака-
ецца населены пункт Белая Вежа ў
пущы «Хроніка Быхаўца». Масква,
1968 г., стар. 81 і 82, 71).
Трэба адзначыць, што ў мясцовых
гаворках Камянецкага раёна, слова
«вежа» не сустракаецца.
Як бачым, слова В. Жуцкевіча да-
казаць ужыванне слова «вежа» ў зна-
чэнні «башня» на тэрыторыі, засе-
ленай ўсходнімі славянамі ў XIII—XIV
стагоддзях на паўвостраўе п'есімо-
вымі ірыніцамі.
Аб нахаджанні назвы пущы аўтар
піша: «Традыцыйна лічыць, што яна
была названа ў імля белай вежы, якая
цяпер лічыцца ўзвышчаецца ў гарадскім
пасёлку Камянец».
Мімаарлі ўзяцьце пытанне, што і
лічыць традыцыя—артанне: што і на-
таткі ў перыядычным друку (зыход-
ны дадзеныя ліч узяты з няўзрунай
ірыніцы) ці бытуючая на Камянецчы-
не на працягу сямі стагоддзяў лета-
пісная назва вежы—Камянецкі
слуп?

Адуль жа з'явілася назва «Белая
вежа» і як яна трапіла ў друку?
Пра Камянецкі слуп пісалі ў трох-
томнай працы польскі гісторык
М. Балінскі і Т. Ліпінскі («Starożytna
Polska», Warszawa, 1846, т. III, стар.
763).
Пра Камянецкі слуп паведамляецца
і ў «Паматны ініцыяле Гродненскай
губерні» (1866, стар. 64), і ў газеце
«Гродненскіе губернскае ведомасці»
(№ 24, 1870, стар. 174 і інш.).
Камянецкі слуп звалілі Леў Паеўскі
ў гістарычным таварыстве «Горад Брэст-
Літоўскі і яго старажытныя храмы»
(Гродна, 1894) называе помнік Ка-
мянецкай вежай. Але ўжо ў наступ-
ным годзе той жа Л. Паеўскі ў бра-
шурцы «Камянец-Літоўскі і яго стара-
жытныя храмы» (Гродна, 1895) назы-
вае яе «Камянецкая Белая вежа».
Чым жа тлумачыцца такое немала-
кае змяненне назвы вежы адным і
тым жа аўтарам?
Як вядома, Л. Паеўскі быў ініцыя-
тарам рэстаўрацыі Камянецкага слупа.
Дзякуючы яго намаганням вежа, якая
пачала разбурацца, адрамантавалі.
Не дабіўшыся асігнаванняў ад гро-
дзенскага губернатара, Паеўскі завя-
таецца з просьбай даць «сродкі аса-
біста да Мікалая II. Жадаючы заціна-
чыць цэсар, які любіў паліваць у пу-
шчы, лэсам старажытнага помніка,

Паеўскі называе вежу «Белай вежай»
і звязвае назву пущы з новай наз-
вай вежы. Дзякуючы Паеўскаму, наз-
ва трапіла ў тэхнічную і справазда-
чую дакументацыю архітэктара Па-
крышына і анатэміна Суславы, якія
праводзілі рэстаўрацыйныя работы ў
вёсцы. Праўда, анатэміні Суслаў ведае
сапраўдную назву гэтага помніка—
«Хітэктурны». У адным з дакладаў ён
піша: «...вежа, называемая ў народзе—
і летанісах слупам...» (Архіў Інстытута
матэрыяльнай культуры, Ленінград-
скае аддзяленне Інстытута археалогіі
Анадымі назву СССР, справа № 211,
стар. 362).
Шматгадовыя даследчыкі мінулага
Прыбужка Н. Авенарыўс не ведае
«Белай вежы», ён называе слуп ве-
жай вальніскага князя Уладзіміра Ва-
сільскага ў Камянец-Літоўскім
(«Працы таварыства даследчыкаў Ва-
ліны», Шытомір, 1902, том I, стар.
16—21).
Польскія даследчыкі і вучоныя так-
сама не з'яўляюць назву Белаежскай
пущы па Палеўскай вежай. У вядо-
май па Палеўскай яна названа «славян-
скі слуп» (H. Marczak, Przewodnik po
Polesiu, Brzesk, 1935, стар. 131).
Савецкія археолагі і гісторыкі так-
сама не ужываюць назвы «Белая ве-
жа». Пасляваенны даследчык дойд-
ства Заславянскі дондтар гістарыч-

ных навук П. Рапапорт у сваіх пра-
цах адзначае позняе ўзнікненне на-
звы «Белая вежа» ў адносінах да Ка-
мянецкай вежы («Дойлідства захад-
рускай зямлі X—XIV ст. ст.» Ленін-
град, 1967, стар. 142).
І толькі дзюкуючы князе Г. Карца-
да (пра што гаварылася вышэй), на-
вая назва атрымала распаўсюджан-
не.
Вышэй прыведзеныя сведчання аб-
вргаюць сцвярджэнні В. Жуцкевіча
пра тое, што толькі з канца XIX ста-
годдзя з'явілася думка аб назве пу-
шчы ад населенага пункта Белае-
жа. У сапраўднасці справа абстаць
п'ераз надварот—назва пущы ў ва-
рыянтах: Белаежскай, Камянецка-
Белаежскай (з 1413 г. пуща ўваж-
шла ў склад Камянецкага павета),
Бельска-Белаежскай, сустракаецца
не раней пачатку XV стагоддзя, а ве-
жы—«Белая вежа»—толькі з кан-
ца XIX стагоддзя.
М. АЛЕКСЯЮК,
старшы навуковы супрацоўнік
Брэсцкага абласнога краязнаўча-
музея.

Георгій ЮРЧАНКА

ГАРАДСКІ СЯЛЯНЧЫК

Мікола РАКІТНЫ

Час — ён гэтакі. То гундоса палыбіцца даўгаднёе, то цупка выструніцца, бытта пачасцёўшчык, то іногды ўгрындзіцца: дзедуган ты, няюго ж хто. І тады амаль малітоўна набягае тое неўпрыкмець, дагодліва пераносіць туды, у хлапецтва, прымушае ўспамінаваць.

Даўня дзедаўшчына: селішча наводшыбе, гулкай брама пад шопай, на вільчаку бляшасты пень, сані на бэльках, карыта ля калёс. Там і жаніхаваць я пачаў: якраз на сёмуху. Прыхапкам бегаў у вёску да здзіўвання, пчыгіляў у новых ботах. Было ўпаданне за падравесніцай Вудыкай, чапурыйстай крамянай таварушкай. Праўда, на закружэнне не вёў, не грычыўся. Так, пацягаўства было на ўме, беганкай адбываў.

Прышлягаўшы з палобощаў, нікаў цемрай на палічках, лез у печ, у адзін мент хлапатліва ядаў з паліванай варойкі крупіны пшаніны, з непаліванга цугуцка боршгрыбіны. А на закусь даставаў з пазукі колькі пабурэлых у лежцы, але тугеных гнілак, паядаў з радасным умілненнем.

Апоўначы качаўся глеўкаваты на роднай мянці старога канюха. Лікаў пашці праўцом, бытта ў ямазе, ацінэлы і размячэлы ўсёй сваёй мядзведзістан сілай.

А назаўтра браў кашоўку... Эх, бязрозкі-арышнічкі! Выкрочаў на цэлы дзень у лес па срайму халасціцтву. Павебра — мацак душы. Завабны одум не ішкаджаў памочана падмамаць абабі. Хадзіў да спатнеласці, а дэкара не ідала.

Так было... Толькі што гэта я ў мудроты ўкінуўся, жывы клапатун. Бягуць гады, шкрабуць. Мірэнжак душы. Канешне, ухопітасць яшчэ ёсцэка, чырваніка на шчоках іграе. Але ж калі я цяперака дастану без вілак, з пачы групеню? Ці хоць бы кулеш нейкі? Газ кругом, печ як без патрэбы. Аб ставы не спаткнешся ацемячы. І парсючку не вынасеш, замашаўшы. Бо дзе той у горадзе хлевушок. Зяць вунь да аксептуры падаўся — няёмка з парсючком... Атаўкі не кашанеш...

Угу, не тое няперач, далібог не. А быў разонт, быў...

Марцін КОУЗІН

ФРАЗЫ

Ноч — палова сутак? Раскажыце пра гэта за Паллярным кругам.

□

Можна, найзлейшыя ворагі і паходзяць з былых сяброў, але адкуль у мяне возьмуцца сябры, калі я не нажыў сабе ворагаў?

□

Неспраўдны Дон-Жуан: здраджвае з кожнай самому сабе.

□

Зайсёды ёсць вятры, што дзьмуць не туды.

□

Кульбае, бо стаў на хадзі? Не, стаў га хадзі, бо кульбае.

□

На памылках вучацца? Цяму ж тады не вучаць памылка?

Мікола ВЯРШЫНІН

РАЗМОВА З-ЗА КУСТА

БАЛКА

Сеў Заяц за кустом сабе, А міма Воўк бяжыць. Касы і каня:—Дай рубель, Калі ты хочаш жыць!

Здзіўлюся Шэры:—Што з табой! А Заяц:—Дай рубель! Інакш хадзем за куст на бой, Там будзе горш табе.

Пайшлі за куст. Мінут праз пяць Адтуль ледзь выпаўз Воўк. Шыбнуў рубель, ды ну ўцякаць, Зубамі толькі шчоўкі!

Вось ля куста сеў Заяц зноў. Глядзіць—Мядзведзь брыдзе. — Дай рубель без лішніх слоў, А то за куст хадзем!

Мядзведзь раз'юшан:—Дам разгон, Нахабнік ты такі! Праз пяць хвілін ледзь выпаўз ён, Ды чухае бакі.

Адаў рубель, пайшоў хутчэй Далей ад той бяды. А тут бяжыць Ліса яшчэ. — Гэй, рыжак, сюды!

Давай рубель ды прэч дамоў, А то пайшлі за куст. Там галава зляціць далой, Касцей пачуеш хруст.

— Ну, што з рублём, вось тры якраз [Каб згинуў ты хоць дзе]. — Дай рубель ў свой час: Леў за кустом сядзеў.

Ядвіга РУТКОУСКАЯ

ЧАЛАВЕКУ ТРЭБА ДАПАМАГЧЫ

— Маё шанаванне пану дырэктару!—начальнік аддзела кадрў сеў перад дырэктарскім сталом з пахмурай усмешкай на твары.

— Ну, што новага? — Новага? Нічога. Зноў Кавальскі. Дырэктар скамячыў і выкінуў у кошык для смецця пачаты загад, які, магчыма, унёс бы істотныя змены ў штатны расклад яго ўстановы.

— Зноў? — На жаль, пан дырэктар. — Але ж Кавальскі даваў чэснае слова!

— Цяпер таксама даў. — Нечувана! Паверылі, пакрылі растрату, а ён... — працуе. Не сказаць, каб шкоды шмат робіць. Толькі вось недастача.

— Не магу больш цярэць гэтага! — Недастача—чалавечая слабасць. Пану дырэктару гэта добра вядома.

— Але ж не кожны каартал! — Пан дырэктар мае рацыю. Перабаршчыў Кавальскі.

— Скажыце лепш, што цяпер рабіць? — Таму і прыйшоў да пана дырэктара. Дырэктарская галава—не мая.

— Ці не лічыце вы, што я пакрыю яго недастачу з асабістага фонду? — Ну, што вы! Божа барані!

— Кавальскі павінен панесці пакаранне! — Жонка!—усхліпнуў начальнік аддзела кадрў.—І двое дзяцей. Яны ні ў чым не вінаватыя.

— Якая жонка? Та я, што была не ёлцы? Бландзінка з чорнымі вачыма ў зялёнай сукенцы? З радзімкай на шыі!

— Так, так. З радзімкай. — А апрачаецца, як жонка звычайнага прадаўца.

— Вось, вось. Трэба зразумець яго становішча, пан дырэктар. — Та-а-а... Фатальная гісторыя!

— Нават сэрца шчыміць. Дзеці. Двое. І жонка. З радзімкай, пан дырэктар.

— Можна, Кавальскі паступова выплаціць? З зарплат? — Пан дырэктар, калі ён выплаціць такую суму?

— Ну што ж рабіць?.. Давядзецца павысіць яму зарплату.

З польскай мовы пераклаў М. НАВІЦКІ.

Аляксандр АЛЯКСЕЙЧЫК

ПАТРАБУЕЦЦА НЯНЬКА

Я не верыў сваім вуншам. — Спаць вы будзеце вунь у тым пакоі.

— Што вы, навошта турбавацца? Я і на раскладушы, у кухні.

— А мыць сёе-тое вы ўмеце? — бязліва спытаў я.

— Умею, вы не хвалойцеся, — паўтарыла яна яшчэ раз.

Я папрасціў яе пачакаць і пабег да суседзяў, каб пазваніць жонцы. Калі я хвалючы вывад расказаў ёй пра ўсё, яна чамусці не падтрымала майго энтузіязму.

— Што, яна яшчэ і гатаваць умее? Дзе ты бачыў такую няньку? Нейкая, відаць, прайдаісветка. — зрабіла вывад жонка. — Ідзі хутчэй дадому, пакуль яна яце не абакрала. Скажы, што нянька нам ужо не патрэбна.

— Што, яна яшчэ і гатаваць умее? Дзе ты бачыў такую няньку? Нейкая, відаць, прайдаісветка. — зрабіла вывад жонка. — Ідзі хутчэй дадому, пакуль яна яце не абакрала. Скажы, што нянька нам ужо не патрэбна.

— Што, яна яшчэ і гатаваць умее? Дзе ты бачыў такую няньку? Нейкая, відаць, прайдаісветка. — зрабіла вывад жонка. — Ідзі хутчэй дадому, пакуль яна яце не абакрала. Скажы, што нянька нам ужо не патрэбна.

Антон РАЯНТОВІЧ

СРЭБНЫ РУБЕЛЬ

Зусім натуральна, што чалавек перад пасадкай у самалёт хвалюецца. Яно, канешне, дарэмна, але ж — хвалюецца, бо самалёт—гэта ўсё-такі самалёт. Ды я, прызнаюся, не так хвалюўся перад пасадкай і ў час палёту, як на зямлі. Справа ў тым, што са сваім найлепшым сябрам не бачыўся я цэлыя тры гады. За гэтыя гады мой Мікола стаў масцітым мастаком. Яго, карціны не толькі ў рэспубліцы, а на ўвесь Саюз вядомыя сталі. Ды што ў нас? Вось нядаўна ён за-за мяжы вярнуўся. І не з турысцкага падарожжа, а з выстаўкі ўласных твораў. А я што? Рэдакцыя нафтавінжынер. Таго і глядзі, Мікола і прызнаваць мяне не захоча.

Аднак мае такія думкі аказаліся дарэннымі. Адразу з самалёта трапіў я ў абдымкі сябра. Мікола мяне нават расцалаваў. А потым падхапіў мой сакважык і да таксі.

Шыкоўная новая «Волга» за колькі мінут дамчала нас да сябравага месца жыхарства. Спыніліся. Мікола падаў шафэру пяцёрку і вылез з машыны. Вадзіцель адлі-

чыў рэшту і праз акеца працягнуў Міколу. Той абыйкава махнуў рукой, зноў ухапіў мой сакважык і падбегам пусціўся да пад'езда. Шафэрава рука з грашыма знікла, таксі рванулася з месца. Я паціснуў плячымі. «Багата жыве Мікола, — падумалася, — бач, якія купецкія замашкі: рэшты не ўзяў». Але — сябру нічога не сказаў.

Нешта дні праз тры на мам прыедзе мы былі ў тэатры. Мы—гэта Мікола з жонкай і я. Пасля спектакля пайшлі ў гардэроб, па свае капелюшы. Мажны вусаты дзядзька з падкрэсленай ветлівасцю падаў нашу ніхтрую апаратыку. У тую ж хвіліну Мікола нейкім своеасаблівым, няўлоўным рухам паклаў на далонь вусатага папярочна грашовы знак—рубля ці трайка. Не менш спрытна гэты грашовы знак знік у кішэні форменных штаноў гардаробчыка. Я не вытрымаў, запытальна зірнуў у вочы сябра, але ён толькі ўсміхнуўся.

Назаўтра была нядзеля. І мы вырасылі паехаць на рыбалку. Мікола выкаціў з гаража сваю «Волгу». Мы ўладкавалі ў машыну свой ры-

баці рыштунак і неўзабаве былі ўжо за горадам.

Едзем, размаўляем. Аж бачым: на ўзбочыне шашы сталі маладая пара і «галасуе». Мікола зірнуў на мяне. Я згодна кінуў галавой. Скрыгатулі тармазы. Маладыя людзі ўтульна размясціліся на заднім сядзенні.

Хвілін праз дваццаць хлапец паблажліва паклаў руку на Міколава плячо і прамовіў:

— Спыніце, старына. Тут мы выйдзем.

Мікола спыніў машыну. Нашы пасажыры выйшлі. Хлапец важна ступіў крок наперад і падаў Міколу праз акеца срэбны рубель. Мікола нейк дэка глянуў на хлопца — пэўна, хацеў нешта сказаць, ды не змог. Хлапец, злавівшы ягоны позірк, збытанжыўся:

— Прабач, баця, больш няма. Ды і яды той было...

Ён павярнуўся і пабег даганяць сваю сяброўку.

Хвіліны тры Мікола сядзеў нерухома. Потым, нічога не гаворачы, крута развярнуў машыну. Мы паймчаліся назад, у горад...

Юшкі мы ў той дзень усё ж пакаштвалі—рыбы купілі ў магазіне. Толькі не за той срэбны рубель. Яго Мікола паклаў на свой пісьмовы стол. Так, на памяць...

«Літаратура і искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

АТ 07789

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61; намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25; адказнага сакратара — 33-44-04; аддзела літаратуры — 33-22-04; аддзела тэатра і музыкі — 33-24-62; аддзела вышэйшага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62; аддзела публіцыстыкі — 33-24-62; аддзела культуры — 33-21-53; выдавецтва — 33-22-19; бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рэдакцыйны рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАУ, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ [адказны сакратар], Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.